

ΜΑΡΙΑ ΔΑΜΗΛΑΚΟΥ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΜΑΪΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

A. ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΙΤΛΟΙ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

B. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ

B1. ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

B2. ΕΠΙΜΕΛΕΙΕΣ

B3. ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΣΕ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

B4. ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

B5. ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ/ ΟΜΙΛΙΕΣ/ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

B6. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

B7. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Γ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ

ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

I. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

A. ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Όνομα: ΜΑΡΙΑ

Επώνυμο: ΔΑΜΗΛΑΚΟΥ

Ημερομηνία γέννησης: 3 Μαρτίου 1969

Τόπος γέννησης: Αθήνα

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμη με μία κόρη

Διεύθυνση: Καλλίστης 8, 11473, Αθήνα

Τηλέφωνα: 210 6451058, 6973 791326

Email: mariadamilakou@yahoo.gr
mariadam@ionio.gr

ΤΙΤΛΟΙ ΣΠΟΥΔΩΝ

2001: Διδακτορικό δίπλωμα του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης. Τίτλος της διατριβής: «Έλληνες μετανάστες στην Αργεντινή (1900-1970): διαδικασίες συγκρότησης και μετασχηματισμοί μιας μεταναστευτικής κοινότητας» (Βαθμός: Άριστα).

1993: D.E.A. στη σύγχρονη διεθνή πολιτική ιστορία, Πανεπιστήμιο Bordeaux III. Τίτλος διπλωματικής εργασίας: L' image de Venizelos, homme de état grec, dans la presse française, pendant le conflit (1919-1923) et la réconciliation (1928-1930) entre la Grèce y la Turquie (Η εικόνα του Βενιζέλου και της

πολιτικής του στον γαλλικό τύπο κατά τη διαμάχη (1919-1923) και τη συμφιλίωση (1928-1930) ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία).

1991: Πτυχίο του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (βαθμός: Λίαν Καλώς).

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

- 2019 ως σήμερα: Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου (ΦΕΚ μονιμοποίησης: 1020/07-06-2019, τ. Γ'). Γνωστικό αντικείμενο: Ιστορία της αμερικανικής ηπείρου με έμφαση στους νεώτερους χρόνους.
- 2015 - 2019: Επίκουρη Καθηγήτρια (επί θητεία) στο Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου (ΦΕΚ διορισμού: 541/12-06-2015). Γνωστικό αντικείμενο: Ιστορία της αμερικανικής ηπείρου με έμφαση στους νεώτερους χρόνους.
- 2007 - 2015: Λέκτορας στο Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου (ΦΕΚ διορισμού: 232/11-04-2007). Γνωστικό αντικείμενο: Ιστορία της αμερικανικής ηπείρου με έμφαση στους νεώτερους χρόνους.
- 2003 - 2013 και 2015 - 2020: Μέλος συνεργαζόμενου εκπαιδευτικού προσωπικού (ΣΕΠ) στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, στο Πρόγραμμα Σπουδών «Ισπανική Γλώσσα και Πολιτισμός».

ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

- Αγγλικά (Cambridge Proficiency, 1985)
- Ισπανικά (Superior, 1996, και σπουδές λογοτεχνικής μετάφρασης στο Πανεπιστήμιο της Salamanca, 1995)
- Γαλλικά (Σειρά διπλωμάτων Supérieur).

B. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ

B1. ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ

1. *Έλληνες μετανάστες στην Αργεντινή (1900-1970): διαδικασίες συγκρότησης και μετασχηματισμοί μιας μεταναστευτικής κοινότητας*, Αθήνα, Ιστορικό Αρχείο Εμπορικής Τράπεζας, 2004 (Πρόκειται για τη δημοσιευμένη διδακτορική διατριβή μου).
2. *Ιστορία της Λατινικής Αμερικής από το τέλος της αποικιοκρατίας μέχρι σήμερα*, Αθήνα, Αιώρα, 2014 (2^η έκδοση 2015).

ΑΡΘΡΑ – ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ

1. “Inmigrantes griegos en Buenos Aires: el caso de los golosineros”, *Estudios Migratorios Latinoamericanos*, 48 (Αύγουστος 2001) 329-368.
2. «Η εικόνα του γκάουτσο στην αργεντινή κοινωνία: ιδεολογικές χρήσεις και ιστοριογραφικές προσεγγίσεις», *Μνήμων* 24 (2002) 29-69.
3. “Belleza femenina, estética e ideología. Las reinas del trabajo durante el peronismo”, *Anuario de Estudios Americanos*, 61:1 (2004) 233-277. Το άρθρο γράφτηκε σε συνεργασία με τις Mirta Lobato και Lizel Tornay.
4. «Μετανάστευση και αστικοποίηση: η εγκατάσταση των ευρωπαϊών μεταναστών στην πόλη του Μπουένος Άιρες (1880-1920)», *Μνήμων* 26 (2004) 95-131.
5. «Μικρασιάτες πρόσφυγες στην Αργεντινή: μεταναστευτικές διαδρομές και στοιχεία ταυτότητας», *Ιστορικά* 42 (Ιούλιος 2005) 177-202.
6. “Las reinas del trabajo bajo el peronismo”, στο: Mirta Lobato (επιμ.), *Cuando las mujeres reinaban. Belleza, virtud y poder en la Argentina en el siglo XX*, Μπουένος Άιρες, Biblos, 2005, σ. 77-120. (Το κεφάλαιο γράφτηκε σε συνεργασία με τις Mirta Lobato και Lizel Tornay).

7. «Ο Ελληνισμός της Κεντρικής και Νοτίου Αμερικής», στο: Ι. Χασιώτης - Ο. Κατσαρδή - Ευρ. Αμπατζή (επιμ.) *Οι Έλληνες στη Διασπορά, 15^{ος} - 21^{ος} αιώνας*, Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων, 2006, σ. 291- 300.
8. “Migración, comercio y moral en los márgenes del mundo salitrero. Oficina Chacabuco, 1924-1940”, *Estudios Migratorios Latinoamericanos* 62 (2007) 85-128.
9. “Historia, memoria nacional y política en los festejos del Bicentenario en la Argentina y México”, *Cuadernos del Sur – Historia* 38 (2009) 167-180.
10. «Η ιστορική μνήμη ως πολιτικό διακύβευμα: η ιστορία της “Ημέρας της φυλής” στη Λατινική Αμερική και το αφήγημα της ισπανικής “κατάκτησης”», *Ιόνιος Λόγος* 2 (2010) 187-220.
11. «Η ιδέα της Λατινικής Αμερικής και ένα προτεινόμενο αφήγημα της ιστορίας της», στο: Μαρία Δαμηλάκου (επιμ.), *Θέματα και τάσεις της σύγχρονης λατινοαμερικανικής ιστοριογραφίας*, Αθήνα, Ε.Μ.Ν.Ε. - Μνήμων, Σειρά *Θεωρία και Μελέτες Ιστορίας*, 2010, σ. 9-80.
12. “Working-Class Beauty Queens under Peronism”, στο: Matthew B. Karush and Oscar Chamosa (eds.), *The New Cultural History of Peronism: Power and Identity in Mid-Twentieth Century Argentina*, Durham, Duke University Press, 2010, σ. 171-207. (Το κείμενο γράφτηκε σε συνεργασία με τις Mirta Lobato και Lizel Tornay).
13. «Ανάμεσα στον Μανιαδάκη και στον Περόν: οργανώσεις νεολαίας της ελληνικής παροικίας στο Μπουένος Άιρες», στο: Β. Καραμανωλάκης - Ε. Ολυμπίτου - Ι. Παπαθανασίου (επιμ.) *Η ελληνική νεολαία στον 20ό αιώνα. Πολιτικές διαδρομές, κοινωνικές πρακτικές και πολιτιστικές εκφράσεις*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2010, σ. 274-280.
14. “Del Mediterráneo a Sudamérica: el lugar y la contribución de los inmigrantes del Sur de Europa en los relatos nacionales de los pueblos del Cono Sur americano”, στο: Ε. Pandís Pavlakis (επιμ.), *América Latina y El Mediterráneo: Ideas en contacto. Πρακτικά του XIV Congreso de la FIEALC (Federación Internacional de Estudios sobre América Latina y el Caribe)*, Μαδρίτη, Ediciones del Orto, 2011, σ. 274-281.
15. «Ιστορία, εθνική μνήμη και πολιτική στους εορτασμούς για τα διακόσια χρόνια από την Ανεξαρτησία στην Αργεντινή και το Μεξικό», στο: Μ. Δαμηλάκου – Χρ. Λούκος

(επιμ.), *1810-2010: 200 χρόνια από τα επαναστατικά κινήματα για την Ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου (Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου, Νοέμβριος 2010, Αθήνα, ΕΜΝΕ-Μνήμων, 2011, σ. 101-117.*

16. «Μετανάστευση και υπερωκεάνια», στο Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Αφίσες πλοίων. Ταξίδια στη Μεσόγειο και τους Ωκεανούς, 19ος-20ός αιώνας, Αθήνα, Μέλισσα, 2011, σ. 111-214.*

17. «Απελευθερωτής λαών, αυταρχικός ηγέτης ή ουτοπικός οραματιστής; Προσλήψεις του Μπολίβαρ από τον 19^ο αιώνα μέχρι σήμερα», στο: Κατερίνα Δέδε - Δημήτρης Δημητρόπουλος (επιμ.), *«Η ματιά των άλλων». Προσλήψεις προσώπων που σφράγισαν τρεις αιώνες (18^{ος} – 20ός), Αθήνα, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών/ΕΙΕ, 2012, σ. 173-192.*

18. “Estrategias de supervivencia en un mundo laboral conflictivo: los prácticos del puerto de Buenos Aires, 1856-1924”, *Revista de Estudios Marítimos y Sociales* 5/6 (Νοέμβριος 2012-2013) 69-78.

19. “Discourses on Latin America: The Migration-Development Nexus”, στο: Lina Ventouras (ed.), *International “Migration Management” in the Early Cold War: The Intergovernmental Committee for European Migration*, University of the Peloponnese, Corinth, 2015 p. 293-312. (Το κείμενο γράφτηκε σε συνεργασία με τη Λίνα Βεντούρα).

20. “From the Black Sea to the Pampas: The Migratory Movements to South America, 1870-1917”, στο: Maria Christina Chatziioannou (ed.), *Linkages of the Black Sea with the West Trade and Immigration*, σειρά *Black Sea History*, Vol. VII, Ionian University/Thalis Programme, 2015, σ. 129-162.

21. «Ο αργεντινός Περονισμός. Ιδεολογία, πολιτική σκηνοθεσία και κοινωνική εμπειρία», στο: *Λαϊκισμός στην ιστορία, την τέχνη την πολιτική*, Πρακτικά επιστημονικού συμποσίου, Αθήνα, Εταιρεία σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας, 2016, σ. 93-102.

22. “Labor Policy and Diplomacy: Argentina's Labor Attachés under Peronism”, *Historein* Vol. 19 No 1 (2020): “Global Labour: Perspectives from East to West, from North to South” (DOI: <https://doi.org/10.12681/historein.18709>)

23. «Αναζητώντας ίχνη ελλήνων μεταναστών στη Βόρειο Χιλή: τεκμήρια ελληνικής μετανάστευσης στους βιομηχανικούς οικισμούς του νίτρο (1900-1940)», *Ιόνιος Λόγος*, τόμος ΣΤ΄, 2019/2020.

24. «Η περίοδος του Ωνάση στην Αργεντινή (1923-1940): η διαμόρφωση ενός επιχειρηματία», στο Τζ. Χαρλαύτη, *Ιστορία επιχειρήσεων Ωνάση, 1924-1975* (υπό έκδοση).

ΑΛΛΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

1. Maria Damilakou, *Inmigración griega en la Argentina*, ειδικό αφιέρωμα στο ιστορικό περιοδικό *Todo es historia*, 609, Αύγουστος 2018 (www.todoeshistoria.com.ar).

2. Μαρία Δαμηλάκου, «Ο Περονισμός: το πολιτικό φαινόμενο που άλλαξε την ιστορία της Αργεντινής», διαδικτυακό ιστορικό περιοδικό *Clio Turbata* (www.clioturbata.com), 16.5.2020.

B2. ΕΠΙΜΕΛΕΙΕΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

1. Επιστημονική επιμέλεια (επιλογή άρθρων, μετάφραση και σχολιασμός των εννέα άρθρων) του τόμου *Θέματα και τάσεις της σύγχρονης λατινοαμερικανικής ιστοριογραφίας*, Αθήνα, Ε.Μ.Ν.Ε. - Μνήμων, Σειρά *Θεωρία και Μελέτες Ιστορίας*, 2010.

2. Επιμέλεια, μετάφραση και εισαγωγή του τόμου: *1810-2010: 200 χρόνια από τα επαναστατικά κινήματα για την Ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής*. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου (Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου, Νοέμβριος 2010, Αθήνα, ΕΜΝΕ-Μνήμων, 2011. (Η επιμέλεια έγινε από κοινού με τον Χρήστο Λούκο).

3. Επιστημονική επιμέλεια, εισαγωγή, μετάφραση και σχολιασμός του έργου του Miguel Castillo Didier, *Φρανσίσκο ντε Μιράντα: Πρόδρομος, ήρωας και μάρτυρας της Λατινοαμερικανικής Ανεξαρτησίας* (τίτλος στο πρωτότυπο: *Miranda: Precursor, héroe y mártir de la Independencia de América Latina*, Αθήνα, Νότιος Άνεμος, 2013).

4. Επιστημονική επιμέλεια του έργου: *Σιμόν Μπολίβαρ. Ο απελευθερωτής των συνειδήσεων. Θεμελιώδη κείμενα* (μετάφραση, εισαγωγή, σχόλια Μαρία Δαμηλάκου), Αθήνα, Νότιος Άνεμος, 2014.

B3. ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΣΕ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

1) Μάιος 1997- Φεβρουάριος 1998: συμμετείχα ως ερευνήτρια στο πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών» για τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, το οποίο διαχειρίστηκε και συντόνισε το Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Κρήτης. Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

2) Από το 2001 έως σήμερα είμαι μέλος της ερευνητικής ομάδας του αρχείου A.P.I.M. (Archivo de Palabras e Imágenes de Mujeres/ Λόγια και εικόνες γυναικών) με έδρα το Instituto Interdisciplinario de Estudios de Género της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Μπουένος Άιρες (U.B.A.). Η ερευνητική ομάδα μας έχει στόχο τον συνεχή εμπλουτισμό του αρχείου με συνεντεύξεις και φωτογραφικό υλικό γυναικών τόσο ανωνύμων (εργατριών, μεταναστριών) όσο και επωνύμων, από τον πολιτικό, συνδικαλιστικό, πνευματικό και καλλιτεχνικό χώρο της Αργεντινής καθώς και την παραγωγή σχετικών άρθρων και μονογραφιών.

3) 2002-2004: συμμετείχα στο ερευνητικό πρόγραμμα «Η πόλη στους νεότερους χρόνους», με έδρα το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών στο Ρέθυμνο. Η έρευνά μου βασίστηκε σε υλικό διαφόρων αρχείων της Αργεντινής και κατέληξε σε δύο μελέτες με τους ακόλουθους τίτλους:

α) Μικρασιάτες πρόσφυγες στην Αργεντινή: μεταναστευτικές διαδρομές και στοιχεία ταυτότητας και

β) Η εγκατάσταση των ευρωπαϊών μεταναστών στην πόλη του Μπουένος Άιρες (1880-1920).

Τα αντίστοιχα άρθρα που προέκυψαν από την ερευνητική δραστηριότητά μου στο πλαίσιο του προγράμματος συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των δημοσιεύσεών μου.

4) 2004-2006: απασχολήθηκα, ως μεταδιδακτορική ερευνήτρια του Πανεπιστημίου Κρήτης, στο ερευνητικό πρόγραμμα «Πυθαγόρας» (Κ.Α. 1911). Συγκεκριμένα, ανέλαβα το υποέργο με θέμα «Μετανάστες και εργασία: οι επαγγελματικές δραστηριότητες των Ελλήνων της Νοτίου Αμερικής (Αργεντινή, Ουρουγουάη, Χιλή, Βολιβία, Παραγουάη).

Το πρώτο μέρος της έρευνας (φάσεις Π.Ε.1 και Π.Ε.2) αφορούσε τη συστηματική καταγραφή και τη συγκριτική παρουσίαση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων και των χώρων εργασίας των ελλήνων μεταναστών στις χώρες της Νοτίου Αμερικής. Τα παραδοτέα προϊόντα για αυτές τις φάσεις ήταν 9 βάσεις δεδομένων που αποτυπώνουν τις επαγγελματικές δραστηριότητες των ελλήνων μεταναστών, όπως αυτές καταγράφονται σε εμπορικούς οδηγούς και στα προξενικά μητρώα των ελληνικών πρεσβειών στο Μπουένος Άιρες, στο Μοντεβιδέο και στο Σαντιάγκο. Οι βάσεις συνοδεύτηκαν από αναλυτικό κείμενο που σχολιάζει τα αποτελέσματα μέσα από μια συγκριτική προσέγγιση.

Το δεύτερο μέρος της έρευνας (φάση Π.Ε.3) υπερέβη την ελληνική περίπτωση και επικεντρώθηκε στη μελέτη συγκεκριμένων εργασιακών χώρων με στόχο να αναδειχθούν οι τρόποι με τους οποίους οι μετανάστες – έλληνες αλλά και ευρωπαίοι γενικότερα – συνέβαλαν στη διαμόρφωση των εργασιακών και κοινωνικών δομών σε ορισμένες χώρες της Νοτίου Αμερικής. Συγκεκριμένα, μελετήθηκαν, ως εργασιακοί χώροι, η βιομηχανία νιτρικών αλάτων στον βορρά της Χιλής και το λιμάνι του Μπουένος Άιρες. Η πρώτη έρευνα πραγματοποιήθηκε στην πόλη Αντοφαγκάστα και συγκεκριμένα στο αρχείο της μεταλλευτικής εταιρείας Chacabuco. Τα αποτελέσματα της έρευνας αξιοποιήθηκαν για τη συγγραφή του άρθρου μου “Migración, comercio y moral en los márgenes del mundo salitrero. Oficina Chacabuco, 1924-1940”, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στις δημοσιεύσεις μου.

Ο δεύτερος εργασιακός χώρος που μελετήθηκε, είναι το λιμάνι του Μπουένος Άιρες. Μεγάλο μέρος αυτής της έρευνας επικεντρώθηκε στον εντοπισμό, τη συγκέντρωση και τη φωτογράφιση του συνδικαλιστικού τύπου που δημοσίευαν τα διάφορα σωματεία των ναυτεργατών και λιμενεργατών στο διάστημα 1910-1960.

Επιπλέον, αυτή η έρευνα κατέληξε σε δύο κείμενα τα οποία παραδόθηκαν στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Το πρώτο κείμενο, με τίτλο «Ευρωπαϊκή μετανάστευση και παραδοσιακά ναυτικά επαγγέλματα στο λιμάνι του Μπουένος Άιρες: η περίπτωση των πιλότων, 1870-1940», αφορά τη μελέτη των πιλότων του λιμανιού του Μπουένος Άιρες και του ποταμού Λα Πλάτα. Μέρος αυτής της μελέτης αξιοποιήθηκε για την εκπόνηση του άρθρου μου “Estrategias de supervivencia en un mundo laboral conflictivo: los prácticos del puerto de Buenos Aires, 1856-1924”, που παρατίθεται μεταξύ των δημοσιεύσεών μου. Το δεύτερο κείμενο, με τίτλο «Κοσμοπολιτισμός και εθνικισμός στο λιμάνι του Μπουένος Άιρες: συνδικάτα, εφοπλιστικές εταιρείες και κρατικές παρεμβάσεις σε έναν συγκρουσιακό εργασιακό χώρο», μελετά τις συγκρουόμενες αντιλήψεις γύρω από την εργασία, όπως αυτές εκφράστηκαν από τα ισχυρά σωματεία των ναυτεργατών και των λιμενεργατών, από τις εφοπλιστικές εταιρείες αλλά και από το αργεντινό Κράτος, από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα έως την περίοδο του περονισμού.

5) 2009-2010: συμμετείχα, ως μέλος του αρχείου Archivo de Palabras e Imágenes de Mujeres, με έδρα το Instituto Interdisciplinario de Estudios de Género του Πανεπιστημίου του Μπουένος Άιρες (UBA), στο ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα «Προς την εκπαιδευτική και κοινωνική ισότητα των φύλων. Μια ιστορική προοπτική», το οποίο χρηματοδοτήθηκε από τη FLACSO (Fundación Latinoamericana de Ciencias Sociales) και το Ίδρυμα Ford. Το πρόγραμμα κατέληξε στην παραγωγή διδακτικού υλικού που εστιάζει σε θέματα της πολιτικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ιστορίας της Αργεντινής ενσωματώνοντας την προοπτική του φύλου. Μεταξύ άλλων, εκδόθηκε CD με τίτλο *Historia con Mujeres. Mujeres con Historia* (Ιστορία με Γυναίκες. Γυναίκες με Ιστορία), ISBN: 978-987-1450-39-8.

6) 2012-2015: συμμετείχα, ως μέλος της ερευνητικής ομάδας του Ιονίου Πανεπιστημίου, στο διαπανεπιστημιακό ερευνητικό πρόγραμμα «Μαύρη Θάλασσα και Πόλεις Λιμάνια από τον 18ο έως τον 20ό αιώνα. Ανάπτυξη, Σύγκλιση και Διασυνδέσεις με την Παγκόσμια Οικονομία», το οποίο εντάσσεται στη Δράση «ΘΑΛΗΣ». Το υποέργο στο οποίο συμμετείχα είχε τίτλο «Διασυνδέσεις της Μαύρης Θάλασσας με λιμάνια της Νοτίου Αμερικής» και αφορούσε κυρίως τη μετανάστευση από την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας προς την Αργεντινή. Η έρευνά μου είχε δύο κεντρικούς άξονες:

α) Τη μελέτη της μεταναστευτικής δυναμικής προς τη Νότιο Αμερική που αναπτύχθηκε στην ευρύτερη περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, και

β) Τη μελέτη της συμβολής των μεταναστευτικών ομάδων από τη Μαύρη Θάλασσα – κυρίως Ρωσοεβραίων και Ρωσογερμανών – στον εποικισμό της αργεντινής υπαίθρου κατά την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου}.

Η έρευνά μου βασίστηκε στα αρχεία και στις βάσεις δεδομένων του ερευνητικού κέντρου μεταναστευτικών σπουδών CEMLA (Centro de Estudios Migratorios Latinoamericanos) που βρίσκεται στο Μπουένος Άιρες, στα αρχεία του αργεντινού προξενείου της Οδησού που υπάρχουν στο Αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών της Αργεντινής, καθώς στα αρχεία που διατηρούνται σε ορισμένους αγροτικούς οικισμούς της Αργεντινής (κυρίως μελέτησα το υλικό του Museo y Archivo Regional de las colonias judías del Centro de Entre Ríos που βρίσκεται στην κωμόπολη Villa Domínguez της επαρχίας Entre Ríos).

Παρέδωσα τα εξής προϊόντα:

α/ Βάση δεδομένων με 6.060 καταγραφές μεταναστών.

β/ Κείμενο με τίτλο “From the Black Sea to the Pampas: The Migratory Movements to South America, 1870-1914”, το οποίο συμπεριλήφθηκε στον τόμο: Maria Christina Chatziioannou (ed.), *Linkages of the Black Sea with the West Trade and Immigration*, σειρά *Black Sea History*, Vol. VII, Ionian University/Thalis Programme, 2015, σ. 129-162. Το κείμενο αυτό έχει συμπεριληφθεί στις δημοσιεύσεις μου.

7) 2012 - 2015: συμμετείχα στο ερευνητικό πρόγραμμα «Migration Management and International Organizations: A history of the establishment of the International Organization for Migration», με έδρα το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, το οποίο εντάσσεται στη δράση «Αριστεία». Η συμβολή μου στο πρόγραμμα συνίστατο στη μελέτη των μεταπολεμικών μεταναστευτικών μετακινήσεων προς την Αργεντινή που οργανώθηκαν από τη ΔΕΜΕ (Διακυβερνητική Επιτροπή για τη Μετανάστευση από την Ευρώπη) από το 1952 έως το 1960. Στο τέλος του προγράμματος παρέδωσα έκθεση με το υπάρχον υλικό και σχετική ανάλυση.

8) 2017-2020: συμμετείχα στο ερευνητικό πρόγραμμα «Αρχείο Επιχειρήσεων Ωνάση». Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το Ίδρυμα Ωνάση και επιστημονικός φορέας ήταν το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών/ Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας. Η συμμετοχή μου συνίστατο στη μελέτη της πρώτης φάσης της επιχειρηματικής

δραστηριότητας του Αριστοτέλη Ωνάση κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Αργεντινή (1924-1940). Συγκεκριμένα μελέτησα την επιχειρηματική δραστηριότητα που ανέπτυξε γύρω από το εμπόριο καπνού και στη σιγαροβιομηχανία αλλά και τη διαδικασία εξοικείωσής του με τη ναυτιλιακή επιχειρηματικότητα κατά τις δεκαετίες 1930 και 1940.

Τρέχουσα έρευνα:

Πρόγραμμα με θέμα "Migration and strategies of development in the periphery of the "Western World" during the early Post-World War II period (Greece, Portugal / Brazil, Argentina)"/ ΕΛΙΔΕΚ κωδ. 2616.

2020-2022: Επιστημονική υπεύθυνη του έργου (άμισθη)

2018-2020: Μέλος της ερευνητικής ομάδας

Ως επιστημονική υπεύθυνη συντονίζω την ερευνητική και συγγραφική δραστηριότητα της ερευνητικής ομάδας μας. Σε ό,τι αφορά το δικό μου ερευνητικό κομμάτι, μελετώ μέσα από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές τη μεταναστευτική πολιτική της Αργεντινής κατά τις δεκαετίες 1950 και 1960 και τη σύνδεσή της με τις αναπτυξιακές στρατηγικές της χώρας εκείνη την περίοδο. Στο πλαίσιο του προγράμματος οργανώνουμε συνέδριο για τον Μάρτιο του 2022 καθώς και την έκδοση συλλογικού τόμου με τίτλο *From South to South: Migration and Development in Southern Europe and South America* (Routledge).

B4. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΣΕ ΣΥΝΕΛΡΙΑ

1. «Πολιτική και συναίσθημα στη Λατινική Αμερική: ο περονισμός ως συμφωνία και σύγκρουση συναισθημάτων». Παρουσιάστηκε στο συνέδριο «Περί συναισθημάτων. Ιστορία, πολιτικές, αναπαραστάσεις», Αθήνα, 18-20 Μαΐου 2007 (Διοργάνωση: περιοδικό *Historein*).

2. "Historia y memoria. Trabajadoras de una industria textil. Representaciones en conflicto". Παρουσιάστηκε στο *VII Congreso Internacional de Historia Oral: Las*

voces de la historia en el nuevo siglo, Guanajuato, Μεξικό, 29-31 Αυγούστου 2007. (Η ανακοίνωση γράφτηκε σε συνεργασία με τη Lizel Tornay).

3. «Ανάμεσα στον Μανιαδάκη και στον Περόν: οργανώσεις νεολαίας της ελληνικής παροικίας στο Μπουένος Άιρες». Παρουσιάστηκε στο συνέδριο «Η ελληνική νεολαία στον 20ό αιώνα. Πολιτικές διαδρομές, κοινωνικές πρακτικές και πολιτιστικές εκφράσεις», Πάντειο Πανεπιστήμιο, 26-29 Μαρτίου 2008 (Διοργάνωση: Αρχαία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας).

4. “Del Mediterráneo a Sudamérica: el lugar y la contribución de los inmigrantes del Sur de Europa en los relatos nacionales de los pueblos del Cono Sur americano”. Παρουσιάστηκε στο *XIV Congreso de la FIEALC (Federación Internacional de Estudios sobre América Latina y el Caribe)*, Αθήνα, 14-16 Οκτωβρίου 2009.

5. “History, National Memory and Politics in the Celebrations for the Bicentenary in Argentina and Mexico”. Παρουσιάστηκε στο διεθνές συνέδριο «1810-2010: 200 χρόνια από τα επαναστατικά κινήματα για την ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής», Ρέθυμνο, 19-20 Νοεμβρίου 2010 (συνδιοργάνωση: Τμήμα Ιστορίας - Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης και Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου).

6. «Από φτωχά εργατοκόριτσα, «βασίλισσες της εργασίας»: αναπαραστάσεις της γυναικείας εργασίας στην Αργεντινή του Περόν, 1946-1955». Παρουσιάστηκε στο ιστορικό συνέδριο με θέμα «Η ιστορία της εργασίας. Νέες προσεγγίσεις σε ένα διαρκές ζήτημα» (Διοργάνωση: περιοδικό *Historiein*, Αθήνα, 20-21 Μαΐου 2011).

7. “The Representations of the Mediterranean Immigrants in the National and Social Imaginary of Argentina”. Παρουσιάστηκε στο XIV ετήσιο Διεθνές συνέδριο της Mediterranean Studies Association, Κέρκυρα, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 25-28 Μαΐου 2011.

8. «Un relato visual de la Historia Argentina y Latinoamericana: El “Desfile del Bicentenario” Argentino». Παρουσιάστηκε στο *XV Congreso de la FIEALC (Federación Internacional de Estudios sobre América Latina y el Caribe)*, Βαλένθια, 11-13 Ιουλίου 2011.

9. «The Beginning of an “Empire”. Aristotle Onassis in Argentina, Europe and the United States, 1920s-1940s». Παρουσιάστηκε στο XVI Διεθνές Συνέδριο της European

Business History Association, Παρίσι, 30 Αυγούστου - 1^η Σεπτεμβρίου 2012. Η ανακοίνωση γράφτηκε από κοινού με τη Τζελίνα Χαρλαύτη.

10. "ICEM and migration management after WWII: Contributing to the creation of imaginaries and discourses on Latin America". Παρουσιάστηκε στο VII Congreso Internacional de CEISAL (Consejo Europeo de Investigaciones sobre América Latina), Πόρτο, 12-15 Ιουνίου 2013. Η ανακοίνωση γράφτηκε από κοινού με τη Λίνα Βεντούρα.

11. "ICEM and the Migration Policy of Peron in Argentina (1952-1955): Similarities and Divergences in Aims, Discourses and Practices". Παρουσιάστηκε στο Διεθνές Συνέδριο με θέμα: «"Migration Management" and International Organizations», Αθήνα, 23-25 Απριλίου 2015 (διοργάνωση: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών).

12. "Del Mar Negro a las pampas argentinas: el programa de investigación 'Black Sea project'". Jornadas de inmigración, Moisés Ville (Αργεντινή), 14-15 Αυγούστου 2015.

13. «Ο αργεντινός περονισμός: ιδεολογία, πολιτική σκηνοθεσία και κοινωνική εμπειρία». Παρουσιάστηκε στο Επιστημονικό συμπόσιο με θέμα «Περί Λαϊκισμού», Αθήνα, 20-21 Νοεμβρίου 2015 (διοργάνωση: Σχολή Μωραΐτη. Εταιρεία σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας).

14. «Αναζητώντας ίχνη ελλήνων μεταναστών στη Βόρειο Χιλή: τεκμήρια ελληνικής μετανάστευσης στους βιομηχανικούς οικισμούς του νίτρο (1900-1940)». Παρουσιάστηκε στο Διεθνές Συμπόσιο με τίτλο «Ταυτότητες: Υλικά και άυλα τεκμήρια ελληνικής διασποράς και μετανάστευσης. Το άλλο βλέμμα». Διοργάνωση: ΔΠΜΣ «Μουσειολογία – Διαχείριση Πολιτισμού», ΑΠΘ και Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 18-20 Μαΐου 2017.

15. "Labor Policy and Diplomacy: Argentina's Labor Attachés under Peronism". Παρουσιάστηκε στο 3^ο Διεθνές Συνέδριο Οικονομικής και Κοινωνικής Ιστορίας με θέμα «Ιστορία της εργασίας: παραγωγή, αγορές, σχέσεις, πολιτικές (τέλη Μεσαίωνα – αρχές 21^{ου} αι.)». Διοργάνωση: Ελληνική εταιρεία Οικονομικής ιστορίας – Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 24-27 Μαΐου 2017.

16. «Αξιοποιώντας την αρχαιοελληνική κληρονομιά στην ‘Αθήνα του Λα Πλάτα’: ο ρόλος των διανοουμένων της ελληνικής παροικίας του Μπουένος Άιρες τη δεκαετία του 1920». Παρουσιάστηκε στο Διεθνές συνέδριο με θέμα “One Hundred Years of Dialogue: Latin American Approaches to Hellenism”. Διοργάνωση: Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 18-20 Μαΐου 2017.

17. “Labor Policy and Diplomacy: Argentina’s Labor Attachés under Peronism, 1947-1955”. Παρουσιάστηκε στο ετήσιο Διεθνές συνέδριο της Latin American Studies Association (LASA) με θέμα “Latin American Studies in a Globalized World”: Βαρκελώνη, 23-26 Μαΐου 2018.

18. “The formative years: Aristotle Onassis’ activity in Argentina, 1924-1940”, Διεθνές Workshop στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος «Αρχείο Επιχειρήσεων Ωνάση»: Αθήνα, Ίδρυμα Ωνάση, 11 και 12 Απριλίου 2019.

19. «Η υπερατλαντική μετανάστευση την εποχή του Μεσοπολέμου», Συνέδριο με θέμα «Η ελληνική εμπορική ναυτιλία στα χρόνια του Ελευθερίου Βενιζέλου»: Πειραιάς, Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη, 31 Ιανουαρίου - 1 Φεβρουαρίου 2020. Διοργάνωση: Ίδρυμα Ελευθέριος Βενιζέλος – ΙΤΕ (Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών).

B5. ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ – ΟΜΙΛΙΕΣ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

1. «Από τη Χίο στο Μπερίσσο της Αργεντινής: Έλληνες εργάτες στη βιομηχανία κρέατος στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα», Αθήνα, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, 21 Μαρτίου 2006. Η ομιλία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του κύκλου ομιλιών «Δρομολόγια και χώρες υποδοχής της ελληνικής διασποράς, 19ος και 20ός αιώνας».

2. «Εργασία, διαμαρτυρία και συσχετισμοί εξουσίας στο λιμάνι του Μπουένος Άιρες, 1880-1940», Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, 12 Μαρτίου 2008.

3. «Las que se quedaron y las que se fueron: voces de las islas del Egeo» (Εκείνες που έφυγαν και αυτές που έμειναν: φωνές από τα νησιά του Αιγαίου), Πολιτιστικός σύλλογος «Νόστος», Μπουένος Άιρες, Σεπτέμβριος 2009.
4. «América Latina y los Balcanes frente al “Occidente”, siglos XIX y XX: las posibilidades de un abordaje comparativo» (Η Λατινική Αμερική και τα Βαλκάνια απέναντι στη “Δύση”, 19^{ος} – 20ός αιώνας: οι δυνατότητες μιας συγκριτικής προσέγγισης), Universidad Tres de Febrero, Departamento de Historia, Μπουένος Άιρες, 22 Μαρτίου 2010.
5. «Πολιτική και ιστορία στους επίσημους εορτασμούς της Αργεντινής για τα διακόσια χρόνια από την Ανεξαρτησία της», Ε.Μ.Ν.Ε. - Μνήμων, 21 Δεκεμβρίου 2011.
6. «Το “Αργεντινάσο”: πτυχές της κοινωνικής έκρηξης στην Αργεντινή του 2001». Η εκδήλωση διοργανώθηκε στις 22 Δεκεμβρίου 2011 από τα Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας στο Πνευματικό κέντρο του Δήμου Αθηναίων.
7. Παρουσίαση του βιβλίου του Ιάσονα Πιπίνη *Το πείραμα της Λατινικής Αμερικής*, Αθήνα, Κέδρος, 2014, και συμμετοχή στη συζήτηση που ακολούθησε γύρω από τη σύγχρονη λατινοαμερικανική ιστορία (12 Δεκεμβρίου 2015).
8. Παρουσίαση του βιβλίου του Ιάσονα Πιπίνη, *Το Καμένο Παλάτι. Η αληθινή ιστορία του πρώτου ιθαγενούς προέδρου της Λατινικής Αμερικής Έβο Μοράλες*, Αθήνα, Κέδρος 2016, και συμμετοχή στη συζήτηση που ακολούθησε γύρω από τη σύγχρονη πολιτική ιστορία της Λατινικής Αμερικής (19 Νοεμβρίου 2016).
9. Συμμετείχα ως συζητήτρια στην παρουσίαση της Μάγδας Φυτιλή με θέμα « ‘Ποιες μνήμες; Για ποια δημοκρατία;’: μια συγκεκριμενοποίηση και ιστορικοποίηση των πολιτικών μνήμης σε Ελλάδα, Ισπανία, Αργεντινή», Ε.Μ.Ν.Ε. - Μνήμων, 15 Νοεμβρίου 2017. Χ
10. Ομιλία με θέμα «Το 1821 μέσα από μια παγκόσμια προοπτική: παραλληλισμοί με τις επαναστάσεις της Αμερικάνικης ηπείρου», Σεπτέμβριος 2021. Κύκλος διαλέξεων «Το 1821 μέσα από μια παγκόσμια προοπτική: παραλληλισμοί με τις επαναστάσεις της Αμερικάνικης ηπείρου». Διοργάνωση: ΑΣΚΙ – ΚΙΚΠΕ.

B6. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Juan Suriano (general editor), σειρά *Nueva Historia Argentina*, Μπουένος Άιρες, Sudamericana, 2000-2005, 10 τόμοι. Δημοσιεύτηκε το περιοδικό *Historiein*, vol. 5: “Empires”, 2011, σ. 152-155.

B7. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

1. Horacio Salas, *Το Τάνγκο*, (τίτλος στο πρωτότυπο: El tango), Αθήνα, Πορεία, 2000. (2^η έκδοση 2014).

2. Miguel Castillo Didier, *Φρανσίσκο ντε Μιράντα: Πρόδρομος, ήρωας και μάρτυρας της Λατινοαμερικανικής Ανεξαρτησίας* (τίτλος στο πρωτότυπο: *Miranda: Precursor, héroe y mártir de la Independencia de América Latina*), Αθήνα, Νότιος Άνεμος, 2013.

3. Μετάφραση στα ελληνικά των άρθρων που περιλαμβάνονται στον τόμο Μ. Δαμηλάκου (επιμ.), *Θέματα και τάσεις της σύγχρονης λατινοαμερικανικής ιστοριογραφίας*, Αθήνα, Ε.Μ.Ν.Ε. - Μνήμων, Σειρά *Θεωρία και Μελέτες Ιστορίας*, 2010.

4. Μετάφραση στα ελληνικά των άρθρων που περιλαμβάνονται στον τόμο Μ. Δαμηλάκου - Χρ. Λούκος (επιμ.), *1810-2010: 200 χρόνια από τα επαναστατικά κινήματα για την Ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου (Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου, Νοέμβριος 2010)*, Αθήνα, ΕΜΝΕ-Μνήμων, 2011.

5. Μετάφραση στα ελληνικά των πρωτότυπων κειμένων του Σιμόν Μπολίβαρ που συμπεριλαμβάνονται στο έργο: *Σιμόν Μπολίβαρ. Ο απελευθερωτής των συνειδήσεων. Θεμελιώδη κείμενα* (μετάφραση, εισαγωγή, σχόλια Μαρία Δαμηλάκου), Αθήνα, Νότιος Άνεμος, 2014.

Γ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ

ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Ι/ Διδασκαλίες μαθημάτων

1) 2007-2021: Ως Λέκτορας και Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου έχω διδάξει τα εξής μαθήματα:

- Θέματα παγκόσμιας ιστορίας: η αμερικανική ήπειρος από το 1776 έως σήμερα (IAM 101, υποχρεωτικό μάθημα)
- Παγκόσμια Ιστορία, 15^{ος} – 20ός αιώνας (IAM 101, υποχρεωτικό μάθημα)/ συνδιδασκαλία με τη Σοφία Λαΐου
- Ιστορία της αμερικανικής ηπείρου: από την ανεξαρτησία ως την οικονομική κρίση του 1929 (IAM 201, μάθημα υποχρεωτικής επιλογής)
- Ιστορία της αμερικανικής ηπείρου: από την κρίση του 1929 έως σήμερα (IAM 202, μάθημα υποχρεωτικής επιλογής)
- Ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής: από την ανεξαρτησία έως σήμερα (IAM 203, μάθημα υποχρεωτικής επιλογής)
- Ιστορία της Λατινικής Αμερικής: από την ανεξαρτησία έως τις αρχές του 21^{ου} αιώνα (IAM 204, μάθημα υποχρεωτικής επιλογής)
- Οι δυο Αμερικές: ΗΠΑ και Λατινική Αμερική σε μια συγκριτική θεώρηση (IAM 205, μάθημα υποχρεωτικής επιλογής)
- Θέματα από τη σύγχρονη οικονομική και κοινωνική ιστορία της Λατινικής Αμερικής (IAM 301, σεμιναριακό μάθημα)
- Κοινωνικά κινήματα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, 18ος – 21ος αιώνας (IAM 601, σεμιναριακό μάθημα)
- Πολιτικά και κοινωνικά κινήματα στη Λατινική Αμερική, 19^{ος} – 20ός αιώνας (IAM 602, σεμιναριακό μάθημα)
- Λατινοαμερικανικές κοινωνίες (IAM 603, σεμιναριακό μάθημα)
- Αμερικανικές ταυτότητες: η πολλαπλότητα των ταυτοτήτων στις ΗΠΑ, 18^{ος} – 20ός αιώνας (IAM 604, σεμιναριακό μάθημα)
- Οι δυο Αμερικές: οι πολύπλευρες σχέσεις μεταξύ των Η.Π.Α. και της Λατινικής Αμερικής (IAM 605, σεμιναριακό μάθημα)
- Οι ιθαγενείς πολιτισμοί στη Λατινική Αμερική: από τους Μάγια και τους Ίνκας στα σύγχρονα ιθαγενικά κινήματα (IAM 606, σεμιναριακό μάθημα)

- Ιθαγενείς και ιθαγενισμοί στη Λατινική Αμερική (IAM 606, σεμιναριακό μάθημα)
- Η πολιτική σκέψη στις ΗΠΑ και στη Λατινική Αμερική, 18^{ος} - 21^{ος} αιώνας (IAM 605, σεμιναριακό μάθημα)
- Κοινωνική ιστορία της Λατινικής Αμερικής, 20^{ός} - 21^{ος} αιώνας (IAM 206, μάθημα υποχρεωτικής επιλογής)
- Ελληνικές μεταναστευτικές κοινότητες στη Βόρειο και στη Νότιο Αμερική (IAM 607, σεμιναριακό μάθημα)
- Κοινωνία και Ταυτότητες στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (IAM 608, σεμιναριακό μάθημα)

2) Ως μέλος ΣΕΠ (Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού) του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου έχω διδάξει τις εξής θεματικές ενότητες στο Πρόγραμμα Σπουδών «Ισπανική Γλώσσα και Πολιτισμός»:

- Ιστορία της Ισπανίας (ακαδ. έτη: 2003-2004, 2004-2005, 2005-2006)
- Πολιτισμός της Λατινικής Αμερικής (ακαδ. έτη: 2004-2005, 2005-2006, 2015-2016, 2016-2017)
- Ιστορία των χωρών της Λατινικής Αμερικής (ακαδ. έτη: 2006-2007, 2007-2008, 2008-2009, 2009-2010, 2011-2012, 2012-2013, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020, 2020-2021).

II/ Επίβλεψη πτυχιακών εργασιών:

Κατά τη διάρκεια της θητείας μου στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο έχω επιβλέψει τις εξής πτυχιακές εργασίες μεταξύ άλλων:

- «Η εικόνα της Λατινικής Αμερικής μέσα από το έργο του Εδουάρδο Γκαλεάνο»
- «Ζώντας στα όρια των μεγαλουπόλεων: οι παραγκουπόλεις της Λατινικής Αμερικής»
- «Το κίνημα για τα πολιτικά δικαιώματα: μορφές οργάνωσης, τρόποι δράσης και διεκδικήσεις»
- «Το σύγχρονο κίνημα των ιθαγενών της Λατινικής Αμερικής»
- «Ξεπερνώντας τα τείχη: η μεξικανική μετανάστευση στις ΗΠΑ»

- «Το κίνημα των Ζαπατίστας»
- «“Βόρειοι” και “Νότιοι”, η σύγκρουση δύο διαφορετικών κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών συστημάτων στις Η.Π.Α: ο αμερικανικός εμφύλιος πόλεμος (1861-1865) και η διαδικασία ανασυγκρότησης του Νότου
- «Η ιστορία και η κοινωνική πραγματικότητα της Λατινικής Αμερικής μέσα από τη λογοτεχνία της»
- «Η σύγχρονη “αριστερή στροφή” της Λατινικής Αμερικής»
- «Το φαινόμενο της μαφίας στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής»
- «Οι έλληνες μετανάστες στη Νότιο Αμερική»
- «Το κίνημα για τα πολιτικά δικαιώματα στις ΗΠΑ και ο ρόλος των Martin Luther King και Malcolm X»
- «Η Κουβανέζικη Επανάσταση: μικρός απολογισμός μιας πενήνταετίας».
- Η «Συμφωνία για την πρόοδο» (Alliance for Progress) του 1961
- «Το αμερικανικό εμπάργκο στην Κούβα και οι επιπτώσεις του στην κουβανική κοινωνία».

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

I/ Διδασκαλίες σε μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών:

2007-2008: 8 τρίωρες παραδόσεις με θέμα τις επαναστάσεις για την ανεξαρτησία και τη θεσμική συγκρότηση των κρατών της αμερικανικής ηπείρου στο ΠΜΣ «Ιστορία και Τεκμηρίωση στα σύγχρονα ζητήματα» του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

2007-2008: 2 τρίωρες παραδόσεις με θέμα τη μετανάστευση στη Λατινική Αμερική στο ΠΜΣ «Ιστορική Δημογραφία» του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

2008-2009: 3 τρίωρες παραδόσεις με θέμα τις επαναστάσεις για την ανεξαρτησία και τη θεσμική συγκρότηση των κρατών της αμερικανικής ηπείρου στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου.

2008-2009: 2 τρίωρες παραδόσεις στο ΠΜΣ «Ιστορική Δημογραφία» του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Θέματα παραδόσεων: «Λατινοαμερικανικές

κοινωνίες: προβλήματα και προοπτικές» και «Τα μεταναστευτικά ρεύματα στη Λατινική Αμερική».

2009-2010: 3 τρίωρες παραδόσεις με θέμα τις επαναστάσεις για την ανεξαρτησία και τη θεσμική συγκρότηση των κρατών της αμερικανικής ηπείρου στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου.

2010-2011: 2 τρίωρες παραδόσεις με θέμα «Έθνη και ανεξαρτησίες στην αμερικανική ήπειρο» στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου.

2011-2012: 3 ώρες διδασκαλίας στο ΠΜΣ «Μεθοδολογία κριτικής και έκδοσης των ιστορικών πηγών» του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Θέματα διδασκαλίας: «Η αξιοποίηση αρχαιακού οπτικοακουστικού υλικού στη μελέτη της ιστορίας» και «Η οικογενειακή αλληλογραφία ως πηγή για την ανάλυση της υποκειμενικότητας στην ιστορική εμπειρία».

2011-2012: 3 ώρες διδασκαλίας στο ΠΜΣ «Κοινωνικές διακρίσεις, μετανάστευση και ιδιότητα του πολίτη» του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής» του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Θέμα διδασκαλίας: «Το μεταναστευτικό φαινόμενο στη Λατινική Αμερική, 16^{ος} – 21^{ος} αιώνας».

2011-2012: 2 τρίωρες παραδόσεις με θέμα «Έθνη και ανεξαρτησίες στην αμερικανική ήπειρο» στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου.

2012-2013: 2 τρίωρες παραδόσεις με θέμα «Έθνη και ανεξαρτησίες στην αμερικανική ήπειρο» στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου.

2012-2013: 2 τρίωρες παραδόσεις στο πλαίσιο του μαθήματος «Ιστορία από τις πηγές» του ΠΜΣ «Μεθοδολογία κριτικής και έκδοσης των ιστορικών πηγών» του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Θέματα διδασκαλίας: «Η κατάκτηση της Αμερικής μέσα από τα έργα των Ισπανών χρονικογράφων του 16^{ου} αιώνα» και «Παναμερικανισμός και Λατινοαμερικανισμός μέσα από τις πηγές».

2012-2013: 3 ώρες διδασκαλίας στο ΠΜΣ «Κοινωνικές διακρίσεις, μετανάστευση και ιδιότητα του πολίτη» του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής» του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Θέμα διδασκαλίας: «Το μεταναστευτικό φαινόμενο στη Λατινική Αμερική, 16^{ος} – 21^{ος} αιώνας».

2015-2016: 6 ώρες διδασκαλίας στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου. Θέμα διδασκαλίας: «Έθνη και ανεξαρτησίες στην αμερικανική ήπειρο».

2015-2016: 18 ώρες διδασκαλίας στη θεματική ενότητα «Ιστορία Επαναστάσεων» του ΠΜΣ του Ιονίου Πανεπιστημίου «Ιστορία και Τεκμηρίωση», κατεύθυνση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία». Θέμα διδασκαλίας: «Τα επαναστατικά κινήματα για την ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής».

2015-2016: 16 ώρες διδασκαλίας στη θεματική ενότητα «Μετανάστευση και Διασπορά» του ΠΜΣ του Ιονίου Πανεπιστημίου «Ιστορία και Τεκμηρίωση», κατεύθυνση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία». Θέμα διδασκαλίας: «Μεταναστευτικά ρεύματα και μεταναστευτικές πολιτικές στις ΗΠΑ και στις χώρες της Λατινικής Αμερικής».

2016-2017: 6 ώρες διδασκαλίας στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου. Θέμα διδασκαλίας: «Έθνη και ανεξαρτησίες στην αμερικανική ήπειρο».

2016-2017: 12 ώρες διδασκαλίας στη θεματική ενότητα «Ιστορία Επαναστάσεων» του ΠΜΣ του Ιονίου Πανεπιστημίου «Ιστορία και Τεκμηρίωση», κατεύθυνση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία». Θέμα διδασκαλίας: «Τα επαναστατικά κινήματα για την ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής».

2016-2017: 8 ώρες διδασκαλίας στη θεματική ενότητα «Μετανάστευση και Διασπορά» του ΠΜΣ του Ιονίου Πανεπιστημίου «Ιστορία και Τεκμηρίωση», κατεύθυνση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία». Θέμα διδασκαλίας: «Μεταναστευτικά ρεύματα και μεταναστευτικές πολιτικές στις ΗΠΑ και στις χώρες της Λατινικής Αμερικής».

2017-2018: 3 ώρες διδασκαλίας στο πλαίσιο του μαθήματος «Ιστορία από τις πηγές» του ΠΜΣ «Μεθοδολογία κριτικής και έκδοσης των ιστορικών πηγών» του Τμήματος

Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Θέμα διδασκαλίας: «Η κατάκτηση της Αμερικής μέσα από τα έργα των ισπανών χρονικογράφων του 16^{ου} αιώνα».

2017-2018: 3 ώρες διδασκαλίας στο μάθημα «Η μετανάστευση κατά τη νεότερη και σύγχρονη εποχή» του ΠΜΣ του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Θέμα διδασκαλίας: «Μετακινήσεις πληθυσμών και μεταναστεύσεις στην αμερικανική ήπειρο, 15^{ος} – 20ός αιώνας».

2017-2018: 6 ώρες διδασκαλίας στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου. Θέμα διδασκαλίας: «Έθνη και ανεξαρτησίες στην αμερικανική ήπειρο».

2017-2018: 12 ώρες διδασκαλίας στη θεματική ενότητα «Ιστορία Επαναστάσεων» του ΠΜΣ του Ιονίου Πανεπιστημίου «Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία». Θέμα διδασκαλίας: «Τα επαναστατικά κινήματα για την ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής».

2018-2019: 6 ώρες διδασκαλίας στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου. Θέμα διδασκαλίας: «Έθνη και ανεξαρτησίες στην αμερικανική ήπειρο».

2019-2020: 6 ώρες διδασκαλίας στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου. Θέμα διδασκαλίας: «Έθνη και ανεξαρτησίες στην αμερικανική ήπειρο».

2020-2021: 6 ώρες διδασκαλίας στο διατμηματικό ΠΜΣ «Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» του Ιονίου Πανεπιστημίου. Θέμα διδασκαλίας: «Έθνη και ανεξαρτησίες στην αμερικανική ήπειρο».

2020-2021: 12 ώρες διδασκαλίας στη θεματική ενότητα «Ιστορία Επαναστάσεων» του ΠΜΣ του Ιονίου Πανεπιστημίου «Ιστορία και Τεκμηρίωση», Κατεύθυνση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία». Θέμα διδασκαλίας: «Τα επαναστατικά κινήματα για την ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής».

2020-2021: Δίδαξα τη θεματική ενότητα «Μετανάστευση και Διασπορά» (16 ώρες) του ΠΜΣ του Ιονίου Πανεπιστημίου «Ιστορία και Τεκμηρίωση», Κατεύθυνση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία.

II/ Επίβλεψη διπλωματικών εργασιών:

Έχω επιβλέψει ως επόπτρια καθηγήτρια τις εξής διπλωματικές εργασίες:

- Αθανάσιος Φουδούλης, «Η δημογραφική προσέγγιση του παγκόσμιου αναλφαβητισμού στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα» (ΠΜΣ «Ιστορική Δημογραφία», Τμήμα Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2011)
- Κοσμάς Γκριμπογιάννης, «Το αγροτικό ζήτημα της Μεξικανικής επανάστασης 1910 - 1920» (Διατμηματικό ΠΜΣ ««Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες», Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2011)
- Αγγελική Τσιμικλή, «Η μεξικανική επανάσταση μέσω του κινηματογράφου ως εργαλείο διδασκαλίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση» (Διατμηματικό ΠΜΣ ««Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες», Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2012)
- Σπυρίδων Χρηστάκης, «Εισαγωγή στις ιστορικές προσεγγίσεις των Ισπανοαμερικάνικων επαναστάσεων μέσα από την προοπτική του έθνους (Διατμηματικό ΠΜΣ ««Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες», Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2013)
- Παπάζογλου Διαμάντω, «Ιστορία και κοινωνία της Λατινικής Αμερικής μέσα στο έργο του Μάριο Βάργκας Λιόσα» (Διατμηματικό ΠΜΣ ««Ιστορική έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες», Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2015)
- Χουδαλάκη Σοφία, «Πολιτικοί πρόσφυγες στην Ευρώπη του 20ού αιώνα: η exodus των Δημοκρατικών Ισπανών το 1939 και η διαχείρισή τους από τη διεθνή κοινότητα» (ΠΜΣ Ιστορία και Τεκμηρίωση, Κατεύθυνση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2017)
- Κοτσαύτης Αλκιβιάδης, «Η μεταπολεμική μετανάστευση προς τη Δυτική Ευρώπη: η στάση της ελληνικής κοινωνίας» (ΠΜΣ Ιστορία και Τεκμηρίωση, Κατεύθυνση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2017)
- Κούλα Μαρία, «Ηπειρώτες μετανάστες στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης κατά τις δεκαετίες 1950-1970», (ΠΜΣ Ιστορία και Τεκμηρίωση, Κατεύθυνση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2018).
- Παραμυθιώτης Ευστάθιος, «Η μετανάστευση από τα Διαπόντια νησιά στις ΗΠΑ και ο αντίκτυπός της σε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό επίπεδο»,

(ΠΜΣ Ιστορία και Τεκμηρίωση, Κατεύθυνση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2019).

III/ Επίβλεψη διδακτορικών διατριβών:

Αυτή την περίοδο είμαι η επιβλέπουσα καθηγήτρια των εξής διατριβών:

- Χρηστάκης Σπυρίδων «Το Ινστιτούτο Θερβάντες και η δράση του στην Ελλάδα: ένα παράδειγμα πολιτιστικής διπλωματίας και διαχείρισης».
- Παπάζογλου Διαμάντω, «Το πρόσφατο τραυματικό παρελθόν Ισπανίας και Λατινικής Αμερικής μέσα από το πρίσμα του σύγχρονου λογοτεχνικού τους λόγου (1990-2010).

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

- 3 ώρες διδασκαλίας με θέμα «Ο απόδημος ελληνισμός» στο Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Ξεναγών, το οποίο οργάνωσε το Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου (Ιούνιος 2013).

II. ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ

[Μονογραφίες]

1 . Έλληνες μετανάστες στην Αργεντινή (1900-1970): διαδικασίες συγκρότησης και μετασχηματισμοί μιας μεταναστευτικής κοινότητας, Αθήνα, Ιστορικό Αρχείο Εμπορικής Τράπεζας, 2004 (Πρόκειται για τη δημοσιευμένη διδακτορική διατριβή μου).

Το έργο παρουσιάζει βασικές πτυχές της κοινωνικής ομάδας των ελλήνων μεταναστών στην Αργεντινή: τη σταδιακή συγκρότησή της ως κοινότητας, τους μετασχηματισμούς της και την πορεία συγκρότησης συλλογικών ταυτοτήτων στο πλαίσιο της ως αποτέλεσμα των διαφορετικών σχέσεων, εντάσεων και εξισορροπήσεων που αναπτύχθηκαν στο εσωτερικό της, καθώς και της σχέσης της τόσο με την τοπική εθνική ζωή της Αργεντινής όσο και με αυτή της χώρας προέλευσης.

Το πρώτο μέρος επιχειρεί να δώσει μια συνολική εικόνα της ελληνικής μετανάστευσης στην Αργεντινή παρουσιάζοντας, από τη μια πλευρά, το γενικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελέστηκε και, από την άλλη, τα ειδικά χαρακτηριστικά του ελληνικού μεταναστευτικού σώματος. Όσον αφορά το γενικό πλαίσιο, εξετάζονται ορισμένα βασικά δομικά χαρακτηριστικά της αργεντινής κοινωνίας που αφορούν την εξέλιξη των δημογραφικών, οικονομικών και κοινωνικών δομών της χώρας, καθώς και τον ρόλο που έπαιξε η μαζική άφιξη ευρωπαίων μεταναστών, από τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα, στον σταδιακό μετασχηματισμό της αργεντινής κοινωνίας. Μελετώνται, επίσης, ο ρόλος της κρατικής μεταναστευτικής πολιτικής της Αργεντινής, όπως αυτή διαμορφώθηκε κατά καιρούς ανάλογα με τις ανάγκες της χώρας, την ιδεολογική τοποθέτηση της πολιτικής ηγεσίας και τους συσχετισμούς στο διεθνές πλαίσιο, καθώς και οι κυρίαρχες εικόνες που επικράτησαν στην τοπική κοινωνία σε σχέση με τους ευρωπαίους μετανάστες. Οι διαφορετικές ερμηνείες του μεταναστευτικού φαινομένου αποτυπώνονται στη διαδρομή της αργεντινής ιστοριογραφίας που μελετά την ευρωπαϊκή μετανάστευση στη χώρα: όλες οι ιστορικές προσεγγίσεις, από το αφομοιωτικό μοντέλο που επικράτησε κατά τη δεκαετία του 1960, μέχρι τα πιο σύγχρονα πλουραλιστικά μοντέλα ανάλυσης, εκτός από χρήσιμα ακαδημαϊκά μοντέλα ανάλυσης του μεταναστευτικού φαινομένου, έχουν συντελέσει στη διαμόρφωση της αυτοεικόνας της αργεντινής κοινωνίας, αφού η ευρωπαϊκή

μετανάστευση την οποία δέχθηκε στους κόλπους της, αποτελεί ένα από τα βασικά συστατικά της στοιχεία. Στη συνέχεια αναλύονται τα ελληνικά μεταναστευτικά ρεύματα προς τη χώρα, σε συνάρτηση με τα δομικά και συγκυριακά χαρακτηριστικά της χώρας καταγωγής, της χώρας υποδοχής και του διεθνούς πλαισίου, ενώ παράλληλα επιχειρείται η τοποθέτηση της ελληνικής μετανάστευσης στην Αργεντινή στο συνολικό πλαίσιο της ελληνικής υπερατλαντικής μετανάστευσης. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ελληνικού μεταναστευτικού σώματος που κατευθύνθηκε στη χώρα, όπως περιοχές προέλευσης, δημογραφικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά αλλά και περιοχές εγκατάστασης στη χώρα υποδοχής, φωτίζουν τις διάφορες μορφές και τον χαρακτήρα, καθώς και ορισμένα ειδικά αίτια της ελληνικής μετανάστευσης στην Αργεντινή.

Το δεύτερο μέρος αποτελείται ουσιαστικά από τέσσερις μελέτες που εστιάζουν σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες ελλήνων μεταναστών, οι οποίες, με άξονα την εργασία, διαμόρφωσαν διαφορετικά μοντέλα εγκατάστασης σε διάφορες περιοχές της χώρας υποδοχής. Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι περιπτώσεις δύο ομάδων ελλήνων εργατών, η πρώτη από τις οποίες εργάστηκε στην πετρελαιοπαραγωγό εταιρεία Y.P.F. της πόλης Comodoro Rivadavia και η δεύτερη στα εργοστάσια κατάψυξης κρέατος της περιοχής Berisso. Επίσης εξετάζεται η περίπτωση ελλήνων εμπόρων του Μπουένος Άιρες, καθώς και αυτή των ελλήνων γεωργών που εγκαταστάθηκαν στον αγροτικό οικισμό Santa Rosa της επαρχίας Salta. Στις τέσσερις αυτές περιπτώσεις, από τη μια πλευρά μελετάται το πώς τα κοινωνικά δίκτυα σχέσεων, μέσω της διάδοσης της πληροφόρησης και της διευκόλυνσης της ένταξης των μελών τους σε κάποιους επαγγελματικούς κλάδους, συντέλεσαν, σε συνδυασμό με τα δομικά χαρακτηριστικά της αργεντινής κοινωνίας, στη διαμόρφωση της τοπικής αγοράς εργασίας και στη δημιουργία εθνοτικών επαγγελματικών ειδικοτήτων. Από την άλλη πλευρά, εξετάζεται το πώς μέσα από τον χώρο και την καθημερινή εμπειρία της εργασίας και ανάλογα με την θέση που κατέλαβαν στις κοινωνικές ιεραρχίες και στην παραγωγική διαδικασία, τα μέλη των ομάδων αυτών διαμόρφωσαν κοινωνικές και ενίοτε πολιτικές ταυτότητες. Αυτές, με τη σειρά τους, επηρέασαν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα αυτά νοηματοδοτούσαν τα συστατικά της εθνοτικής τους ταυτότητας. Μέσα από αυτές τις μελέτες μικρής κλίμακας φαίνεται η πολλαπλότητα των ταυτοτήτων που αναπτύσσουν τα άτομα, ως μέλη κοινωνικών, πολιτικών και εθνοτικών ομάδων, και αναδεικνύονται οι συγκρούσεις, εντάσεις, αλληλεπιδράσεις και εξισορροπήσεις που αναπτύσσονται στις σχέσεις μεταξύ αυτών των επιμέρους ταυτοτήτων.

Το τρίτο και τελευταίο μέρος της εργασίας έχει ως άξονα τον χώρο των ελληνικών παροικιακών συλλόγων του Μπουένος Άιρες όπου εγκαταστάθηκε η πλειονότητα των ελλήνων μεταναστών της Αργεντινής. Πέρα από την παρακολούθηση της συμβολής αυτών των οργανώσεων στη διαμόρφωση των εθνοτικών χαρακτηριστικών των μεταναστών και στην προσαρμογή των τελευταίων στο αξιακό σύστημα της χώρας υποδοχής, επιχειρείται να καταδειχθεί ότι οι εθνοτικοί σύλλογοι έχουν μια δική τους δυναμική και λειτουργούν ως χώρος παραγωγής συλλογικών ταυτοτήτων. Οι σχέσεις που αναπτύσσονται στους κόλπους τους, δεν αποτελούν απλά αντανάκλαση των δομών που συγκροτούνται στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο. Αντίθετα, είναι αποτέλεσμα των ιδιαίτερων συσχετισμών που διαμορφώνονται στο εσωτερικό των ίδιων των συλλόγων. Μέσα από τους μηχανισμούς ανάδειξης της εθνοτικής ελίτ, τη διαδικασία νομιμοποίησής της και τις σχετικές αμφισβητήσεις και συγκρούσεις, τα συμμετέχοντα μέλη αναπτύσσουν κοινωνικές ταυτότητες. Αυτές δεν αποκτούν, απαραίτητα ταξικό και συγκρουσιακό χαρακτήρα λόγω της επίδρασης του πατερναλιστικού λόγου της παροικιακής ελίτ και των προσπαθειών της για την επιβολή κοινών και ενιαίων προτύπων και αξιών στο σύνολο της μεταναστευτικής ομάδας. Οι κοινωνικές αυτές ταυτότητες συνοδεύονται συχνά από την ανάπτυξη πολιτικών ταυτοτήτων, οι οποίες έχουν τις ρίζες τους στη χώρα προέλευσης και αποκρυσταλλώνονται στο πλαίσιο των παροικιακών συλλόγων, μέσα από τους συσχετισμούς που διαμορφώνονται στο εσωτερικό τους. Παράλληλα, ο ρόλος των παροικιακών συλλόγων είναι καθοριστικός στη διαδικασία κατασκευής της εθνοτικής ταυτότητας στη σφαίρα του φαντασιακού, μέσα από την επίκληση συμβόλων, τη διαμόρφωση αυτοαναπαράστασεων και την επιβολή προτύπων που παίρνουν τη μορφή εθνοτικών χαρακτηριστικών και λειτουργούν σε συνάρτηση με τη διαδικασία ενσωμάτωσης στην κοινωνία της χώρας υποδοχής.

2. Ιστορία της Λατινικής Αμερικής από το τέλος της αποικιοκρατίας μέχρι σήμερα, Αθήνα, Αιώρα, 2014 (2^η έκδοση 2015).

Το έργο επιχειρεί μια συνθετική παρουσίαση της πολιτικής, κυρίως, διαδρομής της Λατινικής Αμερικής από την ανεξαρτησία της από την Ισπανική Αυτοκρατορία έως σήμερα. Η αφήγηση επιχειρεί να ενσωματώσει αρκετά από τα θέματα και τις αναζητήσεις της σύγχρονης ιστοριογραφίας που μελετά τη λατινοαμερικανική ιστορία.

Η ανάλυση της γενικής πολιτικής και οικονομικής πορείας της Λατινικής Αμερικής και οι αναφορές που γίνονται σε ορισμένα βασικά κοινωνικά θέματα, συνοδεύονται από συγκεκριμένα παραδείγματα από όλες τις χώρες της περιοχής.

Το πρώτο κεφάλαιο («Πολλές επαναστάσεις, διαφορετικές ανεξαρτησίες: η περίοδος 1810-1825») επιχειρεί να δείξει τη διατλαντική διάσταση των επαναστατικών κινημάτων που οδήγησαν στην ανεξαρτησία των ισπανικών και πορτογαλικών κτήσεων της Αμερικής. Παρόλο που γίνονται αναφορές στις αλλαγές που γνώρισαν όλες οι διατλαντικές ευρωπαϊκές αυτοκρατορίες στο δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα, η έμφαση δίνεται στη μικρή διάρκεια, δηλαδή στο πολιτικό πλαίσιο της κατάληψης της ιβηρικής χερσονήσου από τον Ναπολέοντα και στις κρίσεις που αυτή προκάλεσε στον ισπανικό και τον πορτογαλικό θρόνο. Βασική θέση αποτελεί το ότι αυτές οι μοναρχικές κρίσεις άνοιξαν μια νέα διαλεκτική σχέση μεταξύ των μητροπόλεων και των αποικιών τους και ήταν, τελικά, αυτές που κλόνισαν τις ιβηρικές αυτοκρατορίες. Στην ισπανική περίπτωση το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε το 1808, κινητοποίησε μια φιλελεύθερη επανάσταση και οδήγησε τους λαούς της μητρόπολης και των αποικιών στην αναζήτηση μιας νέας πολιτικής νομιμότητας, η οποία θα κατέληγε στον διαχωρισμό τους. Στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου αναλύεται το νέο πολιτικό «ψηφιδωτό» της Ισπανικής Αμερικής που διαμορφώθηκε στο διάστημα 1810-1812: οι διαφορετικές ερμηνείες της νέας πολιτικής νομιμότητας οδήγησαν στον διαχωρισμό των ισπανικών αντιβασιλειών της Αμερικής σε «επαναστατημένες» και «πιστές» απέναντι στο νέο πολιτικό υποκείμενο που συγκροτήθηκε μέσα από τη φιλελεύθερη επανάσταση και το Σύνταγμα του Κάντιθ, δηλαδή το ισπανικό «έθνος των δύο ημισφαιρίων».

Στη συνέχεια του κεφαλαίου αναλύεται ο σύνθετος χαρακτήρας των ισπανοαμερικανικών επαναστατικών κινημάτων, καθώς αυτά απέκτησαν διαφορετικές σημασίες για τα διάφορα κοινωνικά υποκείμενα που συμμετείχαν στον επαναστατικό αγώνα. Το δεύτερο μέρος αναλύει τα πολιτικά προγράμματα των ομάδων των κρεολών που ανέλαβαν την ηγεσία των επαναστάσεων. Αυτές οι ομάδες εμπνέονταν γενικά από τις ρεπουμπλικανικές αξίες και συνιστούσαν νεωτερικές ελίτ εξοικειωμένες με τη «γλώσσα» του Διαφωτισμού. Πάντως, η σκέψη τους κυριαρχούνταν από έντονα ιεραρχική κοινωνική αντίληψη που ουσιαστικά καταστρατηγούσε την έννοια της ρεπουμπλικανικής ισότητας. Από την πλευρά τους, τα λαϊκά επαναστατικά κινήματα που αναλύονται στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου, είχαν ιδιαίτερα γνωρίσματα που τα διαφοροποιούν από τις φιλελεύθερες επαναστάσεις των κρεολών. Η ανάλυση των

δυναμικών επαναστατικών κινήματων που σημειώθηκαν στην Αντιβασιλεία της Νέας Ισπανίας (μετέπειτα Μεξικό), επιχειρεί να δείξει ότι τα αιτήματα των μαζικά κινητοποιημένων λαϊκών αγροτικών πληθυσμών, που ήταν οι βασικοί πρωταγωνιστές αυτών των εξεγέρσεων, διατήρησαν μέχρι τέλους τον αυτόνομο χαρακτήρα τους και παρέμειναν συνδεδεμένα με τις κοινωνικές ανάγκες και τις πολιτισμικές πρακτικές των τοπικών κοινοτήτων τους.

Το δεύτερο κεφάλαιο (Μικρές και μεγάλες πατρίδες) εστιάζει στους εμφυλίους πολέμους που ξέσπασαν στις περιφέρειες της Ισπανικής Αμερικής σχεδόν ταυτόχρονα με την έναρξη της επαναστατικής διαδικασίας. Οι εμφύλιοι πόλεμοι ήταν αποτέλεσμα της διάσπασης της πολιτικής κυριαρχίας που σημειώθηκε, στο εσωτερικό των παλαιών ισπανικών διοικήσεων, μετά την κρίση στον ισπανικό θρόνο. Στο κεφάλαιο αναλύεται πώς εκδηλώθηκε το πρόβλημα των ανταγωνιστικών κυριαρχιών όταν ήρθαν σε σύγκρουση δύο διαφορετικές ερμηνείες του έθνους: ενώ οι ηγετικές ομάδες των πρωτευουσών υποστήριζαν τον αδιαίρετο χαρακτήρα του έθνους και επεδίωξαν να συγκροτήσουν μορφές συγκεντρωτικής διακυβέρνησης μέσα στα όρια των διοικητικών περιφερειών που ίσχυαν ως το 1810, οι επαρχίες ισχυρίζονταν ότι τα νέα έθνη ήταν αποτέλεσμα της εθελοντικής ένωσης των τοπικών λαών και υποστήριζαν τη συνομοσπονδιακή μορφή διακυβέρνησης. Στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου αναλύεται, μέσα από παραδείγματα από τη Βενεζουέλα, τη Νέα Γρανάδα και το Ρίο ντε λα Πλάτα, η διαδικασία της διάσπασης των εδαφών των πρώην ισπανικών αποικιών σε «μικρές πατρίδες».

Το δεύτερο μέρος του κεφαλαίου εστιάζει στους «καουδίγιος», τους ισχυρούς επαρχιακούς αρχηγούς που αποτέλεσαν την «ψυχή» μιας σειράς πολιτικών και θεσμικών πειραματισμών τοπικής εμβέλειας. Οι φιλελεύθερες ελίτ των πρωτευουσών έβλεπαν τις αυτονομιστικές τάσεις των καουδίγιος ως οπισθοδρόμηση και εμπόδιο για την εθνική συγκρότηση. Πάντως, αυτοί οι τοπικοί αρχηγοί αναζήτησαν εναλλακτικές μορφές εθνικής οργάνωσης που θα διασφάλιζαν τα κυριαρχικά δικαιώματα των επαρχιών τους και παρά τα αυταρχικά χαρακτηριστικά τους, επιχείρησαν να θεσμοποιήσουν στις περιφέρειές τους πολιτικά συστήματα, βασισμένα, μάλιστα, σε δημοκρατικές αρχές. Τα ασαφή όρια των νέων εθνών που αναδύθηκαν από την κατάρρευση της Ισπανικής αυτοκρατορίας στην Αμερική, δεν ευνοούσαν μόνο τις κεντρόφυγες δυνάμεις αλλά και πολιτικά προγράμματα «υπερεθνικού» χαρακτήρα. Αυτά τα «μεγάλα» οράματα αναλύονται στο τρίτο μέρος αυτού του κεφαλαίου. Ο Μπολίβαρ έγινε ο κύριος εκφραστής της ιδέας της «Μεγάλης Πατρίδας». Τα

αμερικανικά σχέδια του Μπολίβαρ δεν ευοδώθηκαν και κατέρρευσαν με τη διάλυση της «Κολομβίας» το 1830. Μετά την αποτυχία των υπερεθνικών οραμάτων αλλά και τη σταδιακή υποταγή των καουδίγιος στις κεντρικές εξουσίες, άνοιξε ο δρόμος για τη συγκρότηση των εθνικών κρατών στα εδάφη της πρώην Ισπανικής αυτοκρατορίας.

Το τρίτο κεφάλαιο αναλύει βασικές πτυχές της επίπονης διαδικασίας συγκρότησης των εθνικών κρατών στην πρώην Ισπανική Αμερική. Τα νέα έθνη της περιοχής χρειάστηκε να διανύσουν μέχρι το 1870 μια ταραχώδη φάση προκειμένου να αποσαφηνίσουν τα εδαφικά όριά τους, να πετύχουν την πολιτική οργάνωσή τους, να αναπροσαρμόσουν την οικονομία τους στα νέα εθνικά πλαίσια και να θεμελιώσουν τις εθνικές ιδεολογίες τους. Τα δύο πρώτα ζητήματα αναλύονται στο πρώτο μέρος αυτού του κεφαλαίου: η διαμόρφωση του νέου γεωγραφικού και πολιτικού χάρτη της Λατινικής Αμερικής ήταν αποτέλεσμα εδαφικών αποσχίσεων, περιφερειακών και διεθνών συγκρούσεων και εμφυλίων πολέμων, οι οποίοι κατά την μετεπαναστατική περίοδο διανθίστηκαν με νέα πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά διακυβεύματα. Ο «Πόλεμος της Παραγουάης» (1865-1870), αναλύεται ως παράδειγμα της σύγκρουσης, στα εδάφη της πρώην Αντιβασιλείας του Ρίο ντε λα Πλάτα, του φιλελεύθερου μοντέλου με άλλα πολιτικά προγράμματα, τα οποία φάνταζαν ως «πατερναλιστικά» και «αυταρχικά». Σε άλλες χώρες όπως το Μεξικό, ο πολιτικός χάρτης διαμορφώθηκε μέσα από τις συγκρούσεις μεταξύ φιλελεύθερων και συντηρητικών δυνάμεων.

Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου αναλύεται η διαδικασία της κατασκευής του «πολίτη», η οποία, ειδικά στις χώρες εκείνες όπου οι αυτόχθονες αποτελούσαν μεγάλο μέρος του πληθυσμού, συνδέθηκε άρρηκτα με το «ζήτημα των ιθαγενών». Διερευνώνται οι διαδρομές της ιδέας της νομικής ισότητας των ιθαγενών που θα τους μετέτρεπε σε πολίτες με πλήρη δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η έμφαση δίνεται στο ζήτημα του κεφαλικού φόρου των ιθαγενών και σε αυτό των συλλογικών γαιών των κοινοτήτων τους, τα οποία απασχόλησαν από νωρίς τις νέες φιλελεύθερες ηγεσίες που προσανατολίστηκαν προς την κατάργησή τους. Υποστηρίζεται ότι η συστηματοποίηση, από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, της προώθησης αυτών των μεγάλων μεταρρυθμίσεων σε σχέση με το καθεστώς των ιθαγενών, είχε αρνητικές συνέπειες για τις κοινότητες τους καθώς αυτές, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν μπόρεσαν να ενταχθούν με επιτυχία στο νέο σύστημα της αγοράς και σε μεγάλο βαθμό περιθωριοποιήθηκαν. Το τρίτο μέρος αυτού του κεφαλαίου εστιάζεται στις εθνικές ιστοριογραφίες του 19^{ου} αιώνα, οι οποίες αποτέλεσαν βασικό συμπλήρωμα των ευρύτερων πολιτισμικών και παιδαγωγικών προγραμμάτων που επεξεργάστηκαν οι

νέες ηγετικές πολιτικές ομάδες με σκοπό να ενισχύσουν τις ενοποιητικές δυνάμεις των νέων εθνικών κοινοτήτων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο (Η «λατρεία» της προόδου: ο εκσυγχρονισμός και τα όριά του, 1880-1920) αναλύονται οι μεγάλοι μετασχηματισμοί που γνώρισε η Λατινική Αμερική από τη δεκαετία του 1880, ως συνέπεια της ένταξής της στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα και στη διεθνή αγορά εργασίας. Το πρώτο μέρος επιχειρεί να δείξει, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα, πώς αυτή η πρώτη φάση κοινωνικού και οικονομικού εκσυγχρονισμού της Λατινικής Αμερικής συνοδεύτηκε από την ολιγαρχικοποίηση της πολιτικής, τη διαμόρφωση μιας νέας πολιτικής τάξης που πρότασε τη σταθερότητα ως απαραίτητη προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία του εξαγωγικού οικονομικού μοντέλου, και από την κυριαρχία μιας «λευκής», ελιτίστικης και τεχνοκρατικής θετικιστικής ιδεολογίας.

Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου αναλύονται τα χαρακτηριστικά των εξαγωγικών οικονομιών που διαμορφώθηκαν στη Λατινική Αμερική κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα. Ο ρόλος που ανέλαβαν όλες οι λατινοαμερικανικές χώρες σε αυτή την πρώτη φάση της παγκοσμιοποίησης ήταν αυτός του παραγωγού πρώτων υλών και προϊόντων του πρωτογενούς τομέα. Υποστηρίζεται, πάντως, ότι η διαμόρφωση του εξαγωγικού μοντέλου εξελίχθηκε αλλιώς σε κάθε χώρα και επηρέασε με διαφορετικό τρόπο τις παραγωγικές δομές των διαφόρων λατινοαμερικανικών χωρών. Ενώ στις μεγαλύτερες χώρες όπως η Αργεντινή και η Βραζιλία, η ενίσχυση των εξαγωγών υπήρξε η αφετηρία μιας γενικότερης ανάπτυξης, σε άλλες χώρες, όπως αυτές της Κεντρικής Αμερικής, η εξέλιξη του εξαγωγικού μοντέλου οδήγησε στη δημιουργία παραγωγικών τομέων - θυλάκων που δεν παρουσίαζαν ενσωμάτωση στις εθνικές οικονομίες. Το τρίτο μέρος του κεφαλαίου έχει ως θέμα το ιδεολογικό κλίμα «λατρείας» της προόδου, το οποίο κυριάρχησε στους εορτασμούς για την εκατοστή επέτειο από την Ανεξαρτησία αρκετών χωρών της περιοχής. Με αφορμή τους λαμπρούς εορτασμούς στην Αργεντινή και στο Μεξικό το 1910 διερευνώνται οι αναζητήσεις αυτής της περιόδου στο πεδίο των εθνικών ιδεολογιών και της εθνικής παράδοσης.

Το πέμπτο κεφάλαιο (Ρωγμές και ανατροπές της ολιγαρχικής διακυβέρνησης, 1910-1930) εστιάζει στη διαδικασία απονομιμοποίησης της ολιγαρχικής πολιτικής τάξης στη Λατινική Αμερική λόγω της ενίσχυσης των πιέσεων για τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής ζωής και του πολλαπλασιασμού των κοινωνικών αιτημάτων. Στο πρώτο μέρος εξετάζεται το «κοινωνικό ζήτημα»: η ανάδυση, από τις αρχές το 20ού αιώνα,

όλο και πιο περίπλοκων ζητημάτων που συνδέονταν με την απότομη αστικοποίηση, η απήχηση στις κοινωνίες των ανατρεπτικών ιδεών και κυρίως η εμφάνιση μαζικών απεργιακών κινητοποιήσεων υποχρέωσαν τις λατινοαμερικανικές άρχουσες τάξεις να στρέψουν το βλέμμα τους προς τα αυξημένα αιτήματα των λαϊκών στρωμάτων. Ωστόσο, η απάντηση των πολιτικών ηγεσιών απέναντι στις εκδηλώσεις του «κοινωνικού ζητήματος» διέφερε από χώρα σε χώρα.

Στο δεύτερο και στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου αναλύονται οι διαφορετικοί δρόμοι μέσα από τους οποίους κλονίστηκε ή κατέρρευσε η ολιγαρχική διακυβέρνηση σε σημαντικό μέρος της Λατινικής Αμερικής. Συγκεκριμένα, στο δεύτερο μέρος, μέσα από το παράδειγμα του δημοκρατικού πειράματος του αργεντινικού Ριζοσπαστισμού (1916-1930), αναλύεται η μεταρρυθμιστική οδός που ήρθε αντιμέτωπη με σοβαρούς περιορισμούς. Η επαναστατική οδός αναλύεται στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου, μέσα από το παράδειγμα της Μεξικανικής Επανάστασης του 1910. Στα αρχικά της στάδια η Επανάσταση κατόρθωσε να συναρθρώσει σε εθνικό επίπεδο πολλά παράλληλα επαναστατικά κινήματα με διαφορετικά χαρακτηριστικά και στόχους. Ωστόσο, ο «εμφύλιος» πόλεμος που σύντομα ξέσπασε μεταξύ των νικητών, έδειξε την αδυναμία της νέας κεντρικής εξουσίας να ελέγξει τα τοπικά κινήματα και να ανταποκριθεί στα ριζοσπαστικοποιημένα αιτήματα των αγροτικών πληθυσμών. Παρά την ήττα των ριζοσπαστικότερων τμημάτων της, η Επανάσταση δημιούργησε μια νέα πολιτική τάξη η οποία στηρίχτηκε σε ένα έντονα εθνικιστικό πνεύμα και μια κορπορατιστική αντίληψη της κοινωνίας που επέτρεπε στα λαϊκά στρώματα να διατηρούν μια σχετική ικανότητα άσκησης πίεσης στο νέο Κράτος.

Στο έκτο κεφάλαιο (Η «εισβολή» των μαζών στην πολιτική ζωή, 1930-1950) εξετάζεται η διεύρυνση της πολιτικής ζωής στη Λατινική Αμερική κατά τις δεκαετίες 1930-1950. Η διαδικασία της μαζικής πολιτικής ενσωμάτωσης των λαϊκών στρωμάτων πήρε διαφορετικές μορφές στις επιμέρους χώρες της Λατινικής Αμερικής. Πάντως, την πιο χαρακτηριστική έκφραση αυτής της διαδικασίας αποτέλεσε η ανάδυση του πιο «λατινοαμερικανικού» πολιτικού φαινομένου, του «λαϊκισμού», ως αποτέλεσμα πολλών παραγόντων, οι οποίοι συνδέονταν με την κρίση του ολιγαρχικού πολιτικού συστήματος και τη συσσώρευση πολλαπλών αιτημάτων που δεν μπορούσαν να ικανοποιηθούν στο πλαίσιο του υφιστάμενου θεσμικού συστήματος. Στο πρώτο και στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου εξετάζονται βασικές εκφράσεις του λατινοαμερικανικού λαϊκισμού.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος αναλύονται βασικές πτυχές του «Νέου Κράτους» (1937-1945) του Ζετούλιο Βάργκας στη Βραζιλία, όπως η κυριαρχία μιας κορπορατιστικής αντίληψης της κοινωνίας, το πανίσχυρο Κράτος, οι ιδεολογικοί πυλώνες της «αυταρχικής δημοκρατίας», αλλά και το νέο ηγεμονικό ιδεολόγημα της «φυλετικής δημοκρατίας» που αντιμαχόταν την κυρίαρχη μέχρι το 1930 εθνική ιδεολογία που ουσιαστικά πρότεινε τη φυλετική και πολιτισμική «λεύκανση» της Βραζιλίας. Το δεύτερο μέρος εστιάζεται στη διαδικασία κατασκευής του «νέου» αργεντινικού εργάτη μέσα από την κοινωνική εμπειρία και τις πολιτικές «τελετουργίες» του περονισμού. Στο τρίτο μέρος αναλύονται οι ισχυρές πλώσεις που προκάλεσε στις λατινοαμερικανικές κοινωνίες η λαϊκιστική διακυβέρνηση, οι οποίες μπορεί να γίνουν κατανοητές μόνο αν προσεγγιστούν με πολιτισμικούς όρους.

Το έβδομο κεφάλαιο (Ανάπτυξη και Κράτος: οι δεκαετίες 1950-1960) πραγματεύεται το μεγάλο ζήτημα της ανάπτυξης, το οποίο κυριάρχησε στις λατινοαμερικανικές κοινωνίες στις δεκαετίες του 1950 και του 1960. Οι χώρες της Λατινικής Αμερικής ασπάστηκαν σε γενικές γραμμές το νέο αναπτυξιακό «δόγμα» που άρχισε να διέπει τον μεταπολεμικό Δυτικό κόσμο, αλλά το επαναδιατύπωσαν με δικούς τους όρους καθώς συνέδεσαν την ανάπτυξη με την ενίσχυση της εθνικής κυριαρχίας και την κατέστησαν πρωτίστως κρατική υπόθεση. Το πρώτο μέρος έχει θέμα τη στροφή των μεγαλύτερων λατινοαμερικανικών χωρών προς την εκβιομηχάνιση, η οποία, από τη δεκαετία του 1940, χρηματοδοτήθηκε κυρίως από τη μεταβίβαση πόρων από τη γεωργία και στηρίχτηκε στην υποκατάσταση των εισαγωγών. Τα οικονομικά αδιέξοδα αυτής της διαδικασίας, που εμφανίστηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1950, υποχρέωσαν τις λατινοαμερικανικές χώρες να αναζητήσουν πιο συγκροτημένα αναπτυξιακά προγράμματα.

Το δεύτερο μέρος αναλύει τις θεωρητικές προσεγγίσεις της ανάπτυξης που κυριάρχησαν από τα μέσα του 20ού αιώνα στις λατινοαμερικανικές κοινωνίες. Συγκεκριμένα, εστιάζει στη σκέψη των λατινοαμερικανών στρουκτουραλιστών οικονομολόγων που στη δεκαετία του 1950 συγκεντρώθηκαν γύρω από τη σημαντική Οικονομική Επιτροπή για τη Λατινική Αμερική (ECLA) του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Το τρίτο μέρος του κεφαλαίου αναλύει τα αποτελέσματα των αναπτυξιακών πολιτικών των δεκαετιών 1950-1960, οι οποίες έφεραν γενικά τη σφραγίδα της ECLA. Παρά τα μόνιμα οικονομικά προβλήματα, οι μεγαλύτερες χώρες της περιοχής κατάφεραν αυτή την περίοδο να γνωρίσουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Πάντως, οι αναπτυξιακές πολιτικές, έτσι όπως εφαρμόστηκαν στις δυναμικότερες χώρες της

Λατινικής Αμερικής, παρουσίασαν κατώτερα αποτελέσματα από αυτά αντίστοιχων οικονομικών προγραμμάτων που εφαρμόστηκαν σε άλλες περιοχές του πλανήτη την ίδια περίοδο. Επιπλέον, η μη διάχυση της ανάπτυξης σε όλη την κοινωνία μεγάλωσε τις ανισότητες και ματαίωσε τις προσδοκίες σημαντικού μέρους του πληθυσμού των λατινοαμερικανικών χωρών, με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια του αναπτυξιακού πειράματος στην περιοχή να εκτυλιχθούν σε ένα κλίμα έντονης δυσαρέσκειας.

Το όγδοο κεφάλαιο (Αναζητώντας την επανάσταση: οι ανατρεπτικές δεκαετίες 1960 και 1970) εστιάζει στη διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης των ιδεών και της πολιτικής δράσης που γνώρισαν οι λατινοαμερικανικές κοινωνίες κατά την ανατρεπτική δεκαετία του 1960. Το πρώτο μέρος του κεφαλαίου έχει θέμα την Κουβανική Επανάσταση του 1959 και δίνει έμφαση στις πολιτισμικές συνέχειες, οι οποίες χαρακτήρισαν τις διάφορες φάσεις της και επέτρεψαν την επιβίωσή της. Βασική συνεκτική δύναμη της Επανάστασης ήταν ο κουβανικός επαναστατικός «πατριωτισμός», ενσωματωμένος στη λαϊκή κουλτούρα μέσα από τους διάφορους επαναστατικούς «μύθους». Η ταύτιση της Επανάστασης με την «πατρίδα», η συνεχής πολιτική κινητοποίηση του πληθυσμού της Κούβας και η συμμετοχή του σε ένα σύστημα κοινωνικών αγαθών και δικαιωμάτων, επέτρεψαν την εξισορρόπηση των αιτημάτων αλλαγής και συνέχειας και έπαιξαν κεντρικό ρόλο στην επιβίωση μιας Επανάστασης που βρισκόταν διαρκώς σε κατάσταση «πολιορκίας».

Το δεύτερο μέρος του κεφαλαίου εξετάζει την εξάπλωση της «γοητείας» του αντάρτικου σε όλη τη Λατινική Αμερική μετά τον πολιτικό σεισμό της Κουβανικής Επανάστασης. Αναλύονται οι ιδεολογικές βάσεις των αντάρτικων κινημάτων, η σχέση τους με τις υφιστάμενες πολιτικές δυνάμεις και οι παράγοντες της αποτυχίας τους αφού από όλα τα αντάρτικα κινήματα που αναδύθηκαν στην περιοχή, μόνο το Εθνικοαπελευθερωτικό Μέτωπο των Σαντινίστας στη Νικαράγουα κατάφερε να κερδίσει την εξουσία το 1979. Το τρίτο μέρος του κεφαλαίου έχει θέμα την ειρηνική «επανάσταση» του Σαλβαδόρ Αγιέντε στη Χιλή, στο διάστημα 1970-1973. Υποστηρίζεται ότι οι συνθήκες της εκλογής του Αγιέντε το 1970 άνοιγαν δύο μεγάλες προοπτικές για την κυβέρνηση της Λαϊκής Ενότητας, που ενδεχομένως θα μπορούσαν να συνδυαστούν με επιτυχία. Η πρώτη ήταν η αναζήτηση μιας πλατιάς προοδευτικής συμμαχίας, με ανοίγματα στον κεντρικό πολιτικό χώρο, και η δεύτερη ήταν η ενίσχυση της λαϊκής κινητοποίησης. Ωστόσο, η ιδιαίτερη δυναμική της πυκνότητας ιστορικά τριετίας 1970-1973, η οποία πόλωσε με μοναδικό τρόπο τη χιλιανή κοινωνία, κατέστησε αυτές τις δυο δυνατότητες ασυμβίβαστες.

Το ένατο κεφάλαιο (Η κρατική τρομοκρατία στις δεκαετίες 1970 και 1980) έχει ως θέμα τη σκοτεινή περίοδο της κρατικής τρομοκρατίας στη Λατινική Αμερική κατά τις δεκαετίες του 1970 και του 1980. Υποστηρίζεται ότι οι δικτατορίες της δεκαετίας του 1970 ήταν ποιοτικά διαφορετικές από άλλες παλαιότερες, καθώς αυτή τη φορά οι στρατιωτικές δυνάμεις αναζήτησαν για τον εαυτό τους έναν διαρκή και οργανικό πολιτικό ρόλο. Κυρίαρχος ιδεολογικός άξονας των δικτατοριών αυτής της περιόδου έγινε το δόγμα της Εθνικής Ασφάλειας, με βάση το οποίο κατασκεύασαν τον «εσωτερικό εχθρό» και συγκρότησαν ολόκληρα συστήματα αφανισμού του. Αυτά τα συστήματα του τρόμου, μέσα από τα χαρακτηριστικά παραδείγματα της Αργεντινής και της Γουατεμάλας, είναι το θέμα του πρώτου μέρους του κεφαλαίου. Το δεύτερο μέρος εξετάζει τον μυστικό συντονισμό της δράσης των λατινοαμερικανικών δικτατοριών, η πιο γνωστή πτυχή του οποίου ήταν το «Σχέδιο Κόνδορας» που εφαρμόστηκε κυρίως μεταξύ των ετών 1975-1978. Το τρίτο μέρος έχει θέμα τις διαφορετικές στάσεις των λατινοαμερικανικών κοινωνιών απέναντι στα δικτατορικά καθεστώτα και στέκεται κυρίως στις φωνές που υψώθηκαν. Η πιο αποτελεσματική αντίσταση προήλθε σε όλη τη Λατινική Αμερική από το Κίνημα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Στις διάφορες οργανώσεις του πρωταγωνιστικό ρόλο είχαν οι γυναίκες. Στην Αργεντινή, για παράδειγμα, η οργάνωση των «Μητέρων της Πλατείας του Μαΐου» έγινε η καρδιά του κινήματος για τα ανθρώπινα δικαιώματα και η προσωποποίηση της αντίστασης στη δικτατορία των ετών 1976-1983.

Το δέκατο κεφάλαιο (Ο νεοφιλελευθερισμός και η κατάρρευσή του) αναφέρεται αρχικά στη διαδικασία αποκατάστασης της δημοκρατίας στη Λατινική Αμερική δίνοντας έμφαση στις μεγάλες προκλήσεις με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωπες οι κοινωνίες: τις συνεχείς απειλές νέων στρατιωτικών πραξικοπημάτων, τη μη απονομή της δικαιοσύνης για τα εγκλήματα των δικτατοριών και τη μεγάλη κρίση χρέους που ξέσπασε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και άνοιξε σταδιακά στη Λατινική Αμερική τον δρόμο του νεοφιλελευθερισμού. Το πρώτο μέρος έχει θέμα την ηγεμονία του νεοφιλελεύθερου μοντέλου στη Λατινική Αμερική και εξετάζει τις προϋποθέσεις που επέτρεψαν την κυριαρχία του. Βασικός ευνοϊκός παράγοντας ήταν το ότι ο λατινοαμερικανικός νεοφιλελευθερισμός εφαρμόστηκε σχεδόν παντού από πολιτικές δυνάμεις που είχαν εντελώς διαφορετική ιδεολογική παράδοση, γεγονός που διευκόλυνε την αποδοχή του από τις λατινοαμερικανικές κοινωνίες. Επιπλέον, η επιβολή της νέας οικονομικής τάξης βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην ενίσχυση του πολιτικού αυταρχισμού.

Το δεύτερο μέρος του κεφαλαίου εξετάζει το τεράστιο κοινωνικό κόστος του νεοφιλελευθερισμού για τις λατινοαμερικανικές κοινωνίες: την εκτίναξη των ποσοστών της φτώχειας, τα πρωτόγνωρα επίπεδα ανεργίας, την αποσυλλογικοποίηση των εργαζομένων και την κατάργηση βασικών κοινωνικών δικαιωμάτων. Το τρίτο μέρος εξετάζει, κυρίως μέσα από το παράδειγμα της Αργεντινής και της Βολιβίας, την αντίδραση των λατινοαμερικανικών κοινωνιών απέναντι στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο. Πρωταγωνιστικό ρόλο στην κοινωνική διαμαρτυρία της δεκαετίας του 1990 είχε το νέο ιθαγενικό κίνημα και τα κινήματα των ανέργων. Το «Αργεντινάσο», δηλαδή η έκρηξη της αργεντινής κοινωνίας τον Δεκέμβριο του 2001, κατέληξε στην ανατροπή του προέδρου και συνέβαλε στην αλλαγή του οικονομικού και πολιτικού προσανατολισμού της χώρας. Πιο ριζοσπαστικά πολιτικά αποτελέσματα είχε ο αγώνας των κοινωνικών κινημάτων στη Βολιβία, ο οποίος κατάφερε να μετουσιωθεί σε πραγματικά εναλλακτικές προτάσεις εξουσίας.

Το εντέκατο κεφάλαιο (Η αναζήτηση μιας νέας πολιτικής τάξης τον 21^ο αιώνα) αναλύει τη λεγόμενη «αριστερή στροφή» της Λατινικής Αμερικής που σημειώθηκε στη στροφή του 21^{ου} αιώνα. Το πρώτο μέρος αναλύει τα νεοαναπτυξιακά μοντέλα και τους πειραματισμούς συμμετοχικής δημοκρατίας που χαρακτήρισαν τις λατινοαμερικανικές αριστερές κυβερνήσεις της περιόδου 1998-2014. Παρά την κυρίαρχη ριζοσπαστική ρητορική, οι μετα-νεοφιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν εκείνη την περίοδο, διατήρησαν πολλά στοιχεία του κρατικού καπιταλισμού παλαιότερων εποχών και μάλιστα χαρακτηρίστηκαν από μεγαλύτερη δόση «εξορυκτικού» καπιταλισμού, ο οποίος ευνοήθηκε από την αυξημένη διεθνή ζήτηση πρωτογενών αγαθών. Παρά τις όποιες κριτικές, αυτό το λατινοαμερικανικό νεοαναπτυξιακό μοντέλο είχε εντυπωσιακά οικονομικά αποτελέσματα κατά την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα και αποτέλεσε την πιο πραγματιστική επιλογή και την προϋπόθεση για τη χάραξη κοινωνικών πολιτικών.

Το δεύτερο μέρος του κεφαλαίου αναλύει τα βήματα που έγιναν σε εκείνη τη φάση προς την κατεύθυνση της περιφερειακής ολοκλήρωσης της Λατινικής Αμερικής. Αυτή στηρίχθηκε, σε μεγάλο βαθμό, στην απομάκρυνση από τον ηγεμονικό «Βορρά» και στην ενίσχυση της έννοιας του «Νότου». Το τρίτο μέρος του κεφαλαίου, με το οποίο κλείνει και το βιβλίο, αναφέρεται στις σημερινές προκλήσεις και στις μελλοντικές προοπτικές της Λατινικής Αμερικής. Στον χώρο της οικονομίας, οι ρυθμοί ανάπτυξης των μεγαλύτερων χωρών της περιοχής έπεσαν τα τελευταία χρόνια και οι μακροοικονομικές προοπτικές τους επιδεινώθηκαν. Οι άλλες μεγάλες προκλήσεις

προέρχονται από το πολιτικό πεδίο και σχετίζονται κυρίως με την προσπάθεια διατήρησης της αριστερής ηγεμονίας και την αντιμετώπιση των νέων δημοκρατικών ελλειμμάτων. Πάντως, η μεγαλύτερη πρόκληση για τις λατινοαμερικανικές δημοκρατίες παραμένει το μεγάλο ζήτημα της δομικής φτώχειας και ανισότητας. Το βιβλίο κλείνει με την ιδέα ότι η Λατινική Αμερική εξακολουθεί να αποτελεί μια δύσκολη πραγματικότητα και ταυτόχρονα να παραμένει μια μεγάλη «ανοιχτή» υπόσχεση.

[Άρθρα – Κεφάλαια σε συλλογικούς τόμους]

3. “Inmigrantes griegos en Buenos Aires: el caso de los golosineros”, *Estudios Migratorios Latinoamericanos*, 48 (Αύγουστος 2001) 329-368.

Το άρθρο μελετά τους έλληνες ζαχαροπώλες του Μπουένος Άιρες, οι οποίοι αποτελούν ίσως την πιο αντιπροσωπευτική επαγγελματική ομάδα στο σύνολο της ελληνικής παροικίας στην Αργεντινή. Ο κλάδος των ζαχαροειδών, γύρω από τον οποίο δημιουργήθηκε μια ελληνική εμπορική παράδοση, λειτούργησε ως πλαίσιο συγκρότησης κοινωνικών ταυτοτήτων για την ελληνική μεταναστευτική κοινότητα και έγινε, ταυτόχρονα, δέκτης των ελληνικών εθνοτικών χαρακτηριστικών. Βασική πηγή του άρθρου αποτελεί ο τύπος, και συγκεκριμένα το δημοσιογραφικό όργανο της A.D.D.Y.A. (Asociación de Distribuidores de Dulces y Afines), δηλαδή της Ένωσης των ζαχαροπωλών, το οποίο όχι μόνο περιέχει πολλά διαφωτιστικά στοιχεία για τον τρόπο λειτουργίας και τις καθιερωμένες πρακτικές του εμπορίου των ζαχαροειδών, αλλά, επιπλέον, μέσα από την αρθρογραφία του, συντέλεσε στη διαμόρφωση της συλλογικής νοοτροπίας των εμπόρων του κλάδου. Χρησιμοποιήθηκαν, επίσης, τα αρχεία της Ένωσης καθώς και προσωπικές μαρτυρίες εμπόρων, οι οποίες βοήθησαν στην κάλυψη κενών γνώσης και φώτισαν λεπτές πτυχές της εργασιακής εμπειρίας των μεταναστών.

Στο πρώτο μέρος η μελέτη επιχειρεί να δείξει τους μηχανισμούς μέσα από τους οποίους διαμορφώνεται μια εθνοτική εμπορική παράδοση στη χώρα υποδοχής των μεταναστών, η οποία πηγάζει από τη νέα πραγματικότητα στην οποία ζουν και τις συνθήκες που οι ίδιοι δημιουργούν σε αυτήν. Οι συνθήκες άφιξης των ελλήνων μεταναστών στην Αργεντινή, οι δομές της τοπικής κοινωνίας, τα εθνοτικά εμπορικά δίκτυα και οι κάθετες και ασύμμετρες σχέσεις που δημιουργήθηκαν μεταξύ ελλήνων

βιομηχάνων, χονδρεμπόρων και λιανοπωλητών του κλάδου, διευκόλυναν με διάφορους τρόπους την είσοδο των μεταναστών εμπόριο των ζαχαροειδών. Τα εμπορικά αυτά δίκτυα αποδείχθηκαν ανθεκτικά στον χρόνο και κατάφεραν να προσαρμόζονται στις μεταβολές που σημειώνονταν τόσο στον συγκεκριμένο εμπορικό κλάδο όσο και στην ευρύτερη αγορά. Στη συνέχεια αναλύεται η διαμόρφωση μιας ηγετικής παράδοσης των Ελλήνων σε αυτόν τον εμπορικό κλάδο και η διαδικασία κοινωνικής κινητικότητας της συγκεκριμένης ομάδας εμπόρων.

Το δεύτερο μέρος εστιάζει στη σχέση επαγγελματικής εμπειρίας και εθνοτικής ταυτότητας. Οι έλληνες ζαχαροπώλες που συμμετείχαν και ανέλαβαν ηγετικό ρόλο στην A.D.D.Y.A., παρόλο που είχαν συνείδηση της υπεροχής τους στον κλάδο ως εθνοτικής ομάδας, κλήθηκαν να εισέλθουν στην «οικογένεια» της Ένωσης, η οποία σταδιακά διαμόρφωσε τη δική της συλλογική ταυτότητα. Οι έμποροι του κλάδου κινούνταν σε ένα λεπτό χώρο ισορροπιών όπου ο συμπατριώτης ήταν συνάδερφος και ταυτόχρονα ανταγωνιστής. Μέσα από την επαγγελματική εμπειρία διαμόρφωσαν σταδιακά κοινωνική συνείδηση: οι διαφοροποιήσεις μέσα στην κλαδική ένωση, η διαφορά ιεραρχίας ανάμεσα στους ζαχαροπώλες που ήταν μέλη της ένωσης και αυτούς που έμεναν εκτός, η σχέση τους με τους βιομηχάνους – προμηθευτές τους και με τους λιανοπωλητές – πελάτες τους, οδήγησαν στη συγκρότηση κοινωνικών ταυτοτήτων που επηρέασαν τη φυσιογνωμία και τις κοινωνικές ιεραρχίες της ελληνικής παροικίας, δεδομένου ότι μεγάλο μέρος των Ελλήνων της Αργεντινής απασχολούνταν στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο ζαχαροειδών. Επιπλέον, μέσα από την επαγγελματική εμπειρία, οι έμποροι αυτοί διαμόρφωσαν ευρύτερη πολιτική συνείδηση και αντίληψη των απαιτήσεων της εποχής τους, η οποία βρήκε την έκφρασή της στη συνύπαρξη και στις εντάσεις ανάμεσα σε άτομα διαφορετικών γενεών και μεταναστευτικών εμπειριών, ανάμεσα στο παραδοσιακό και στο μοντέρνο.

4. «Η εικόνα του γκάουτσο στην αργεντινή κοινωνία: ιδεολογικές χρήσεις και ιστοριογραφικές προσεγγίσεις», *Μνήμων* 24 (2002) 29-69.

Το άρθρο επιχειρεί να αναλύσει την πορεία κατασκευής της εικόνας του γκάουτσο (πρόκειται για τον «κάου μπόου» της Αργεντινής) στην αργεντινή κοινωνία, ο οποίος προβάλλεται στερεοτυπικά ως ήρωας του Ρίο ντε λα Πλάτα, μυθική μορφή της εύφορης πάμπας και σύμβολο του αργεντινού έθνους. Παρακολουθεί τη διαδρομή αυτή από τους εμφύλιους πολέμους του πρώτου μισού του 19ου αιώνα μέχρι το περονικό

καθεστώς στα μέσα του 20ού αιώνα. Η διαδικασία κατασκευής της εικόνας του γκάουτσο, άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαδικασία συγκρότησης της εθνικής ταυτότητας και της εθνικής μνήμης στην Αργεντινή, ήταν αποτέλεσμα ζυμώσεων, συγκρούσεων και ανταλλαγών μεταξύ διαφορετικών πολιτιστικών πεδίων και κοινωνικών ομάδων, όπως τα λαϊκά στρώματα, οι πνευματικές και πολιτικές ελίτ, οι εκπρόσωποι του κρατικού μηχανισμού, οι γηγενείς και οι μετανάστες.

Από τη μια πλευρά επιχειρείται η ανάλυση της σχετικής αργεντινής ιστοριογραφίας. Μέσα από την παραδοσιακή ιστοριογραφία – από την «επίσημη» εθνική ιστοριογραφία που άρχισε να γράφεται μετά τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι και τον José Luis Romero του οποίου τα έργα, στη δεκαετία του 1950, επηρέασαν βαθιά την ακαδημαϊκή ιστορική κοινότητα της Αργεντινής – ο γκάουτσο προβάλλει ως «λογικό» αποτέλεσμα της αφθονίας της εύφορης αργεντινής πάμπας, των συνθηκών που δημιούργησε στα εδάφη του Ρίο ντε λα Πλάτα η ισπανική κατάκτηση και της εξέλιξης των αγροτικών δομών στην περιοχή: σύμφωνα με τη γραμμική αυτή θεώρηση, τα τεράστια βοσκοτόπια και οι πρωτόγονες συνθήκες ζωής των ιθαγενών οδήγησαν στην επέκταση της μεγάλης γαιοκτησίας και στην οικονομική κυριαρχία της εξαγωγικής κτηνοτροφίας, γεγονός που επέτρεψε την ανάδυση του κοινωνικού τύπου του γκάουτσο. Αντίθετα, η σύγχρονη αργεντινή ιστοριογραφία που επικεντρώθηκε στη μελέτη της ύστερης αποικιακής περιόδου, διαψεύδει την καθιερωμένη αυτή εικόνα, παρουσιάζει μια πιο διαφοροποιημένη εικόνα της αργεντινής υπαίθρου και αντιμετωπίζει τον γκάουτσο ως κατασκευάσμα και προϊόν, πραγματικό και φανταστικό, μιας συγκεκριμένης περιόδου της αργεντινής ιστορίας που τοποθετείται χρονικά στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα.

Από την άλλη πλευρά αναλύονται οι διαδοχικές εικόνες του γκάουτσο που επικράτησαν στην αργεντινή κοινωνία και συσχετίζονται με την κυρίαρχες ιδεολογίες της κάθε περιόδου. Από «γνήσιο τέκνο της πατρώας γης» που εναντιώθηκε στους ισπανούς αποικιοκράτες, ο γκάουτσο έγινε το «βάρβαρο» στοιχείο της «αδάμαστης ερήμου» μέσα από τον λόγο των πεφωτισμένων ηγεσιών, οι οποίες κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα ανέλαβαν τον εκσυγχρονισμό της χώρας και τη δημιουργία «πειθαρχημένων πολιτών». Την ίδια περίοδο, μέσα από το πεδίο της λαϊκής κουλτούρας, η μορφή του γκάουτσο τέθηκε στο κέντρο ενός ευρύτερου πολιτιστικού φαινομένου που πρόβαλλε τον κόσμο της υπαίθρου, έγινε σύμβολο των κοινών εμπειριών και προσδοκιών των λαϊκών στρωμάτων και ενσάρκωσε την αντίσταση στην πορεία εκσυγχρονισμού της χώρας. Στη συνέχεια, κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού

αιώνα, η μορφή του «καλού» γκάουτσο που επανήλθε στην έννομη τάξη, υιοθετήθηκε από τον πολιτιστικό εθνικισμό της περιόδου και προβλήθηκε, μέσα από τη «λατρεία» της ανδρείας, ως αρχετυπική μορφή του αργεντινού έθνους. Τέλος, οι πολιτικές δυνάμεις της Αριστεράς υιοθέτησαν, στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, τον γκάουτσο ως σύμβολο των κοινωνικά αδικημένων, ενώ ο νέος εθνικισμός της δεκαετίας του 1930 χρησιμοποίησε τη μορφή του για να στηρίζει τις αναθεωρημένες ερμηνείες του για την εθνική ιστορία.

5. “Belleza femenina, estética e ideología. Las reinas del trabajo durante el peronismo”, *Anuario de Estudios Americanos*, 61:1 (2004) 233-277. Το άρθρο γράφτηκε σε συνεργασία με τις Mirta Lobato και Lizel Tornay.

Το άρθρο επιχειρεί να συνδυάσει βασικούς προβληματισμούς των σπουδών του φύλου, με την ανάλυση της ιδεολογίας του περονικού καθεστώτος και της νέας μαζικής κουλτούρας που επικράτησε στην αργεντινή κοινωνία από τη δεκαετία του 1940. Συγκεκριμένα, αναλύει τη δημόσια εικόνα της εργαζόμενης γυναίκας και την ιδεολογική χρήση της από το περονικό καθεστώς των ετών 1946-1955 και 1973-1976. Η ανάλυση εστιάζει στη μελέτη μιας συγκεκριμένης ομάδας γυναικών, των λεγόμενων «βασιλισσών της εργασίας», οι οποίες εκλέγονταν σε κάθε εορτασμό της Πρωτομαγιάς κατά την περίοδο του περονισμού. Οι «βασιλίτσες της εργασίας» ήταν νέες, εργαζόμενες γυναίκες που εκπροσωπούσαν κάποια επαρχία της χώρας και ταυτόχρονα κάποιο συνδικαλιστικό κλάδο. Πρώτα εκλέγονταν σε τοπικό και επαρχιακό επίπεδο και στη συνέχεια, την ημέρα της Πρωτομαγιάς, εκλεγόταν η «εθνική βασίλισσα της εργασίας», η οποία εκπροσωπούσε το σύνολο των εργαζομένων γυναικών της Αργεντινής.

Η διαδικασία της εκλογής των «βασιλισσών της εργασίας» και κυρίως η ανάδειξη της κορυφαίας «εθνικής βασίλισσας της εργασίας» τέθηκαν στο επίκεντρο της εικονογραφίας, της δημόσιας σκηνοθεσίας και των πολιτικών «τελετουργιών» του περονισμού. Σύμφωνα με τον επίσημο λόγο του, οι «βασιλίτσες» ήταν η «ζωντανή εικόνα της αξιοπρεπούς εργασίας» που απέκτησε η Αργεντινή χάρη στον Περόν. Το κύριο μέσο για την αναπαράσταση της δημόσιας καταξίωσης της γυναικείας εργασίας έγινε η ανάδειξη της ομορφιάς των εργαζομένων κοριτσιών της χώρας. Με αυτό τον τρόπο, στα χρόνια του Περόν, επήλθε μια έντονη ρήξη σε σχέση με την παραδοσιακή εικόνα της εξαθλιωμένης σωματικά και ηθικά εργάτριας που είχε κυριαρχήσει στην

αργεντινή κοινωνία. Η καθιέρωση της εκλογής των «βασιλισσών της εργασίας» εντασσόταν στο πλαίσιο των ευρύτερων αλλαγών που συντελέστηκαν στην εργατική ιδεολογία και στη λαϊκή κουλτούρα την εποχή του περονικού καθεστώτος: ο περονισμός οικειοποιήθηκε τα παραδοσιακά εργατικά σύμβολα και έδωσε στις εκδηλώσεις της Πρωτομαγιάς έναν εορταστικό χαρακτήρα που απείχε πολύ από το αγωνιστικό πνεύμα που προσπάθησαν να τους προσδώσουν οι αναρχικοί και οι σοσιαλιστές σε παλαιότερες εποχές.

Από την άλλη πλευρά, παρά τη ρήξη που σημειώθηκε ως προς τη δημόσια εικόνα της εργαζόμενης γυναίκας, παρατηρείται μια αξιακή και αισθητική συνέχεια ως προς τα γυναικεία πρότυπα τα οποία προβάλλονταν: οι «βασιλίσσες της εργασίας» αντιπροσώπευαν τη «φυσική», «κλασική», «ντόπια» ομορφιά που απείχε από το μοντέλο της «επιτηδευμένης» γυναίκας. Ο επίσημος λόγος του περονισμού γύρω από τις «βασιλίσσες» εξέφραζε τη διατήρηση των καθιερωμένων γυναικείων προτύπων, ενώ και οι ίδιες οι εργαζόμενες κοπέλες, μέσα από τις συνεντεύξεις τους στον τύπο της εποχής, ενίσχυαν την εικόνα της «παραδοσιακής» γυναίκας, η οποία, παρά την εισχώρησή της στον εργασιακό χώρο, έδινε προτεραιότητα στις οικιακές εργασίες και στον χώρο της οικογένειας. Αυτά τα πρότυπα που προβάλλονταν μέσα από τον θεσμό των «βασιλισσών της εργασίας», ήταν σύμφωνα με τη γενικότερη στάση του περονισμού ως προς τη θέση της γυναίκας: παρά την αναμφισβήτητη βελτίωση της θέσης των γυναικών σε πολλά επίπεδα, ο περονισμός με κανένα τρόπο δεν επιχείρησε να ανατρέψει τις καθιερωμένες αξίες και σχέσεις εξουσίας μεταξύ των φύλων. Με αυτό τον τρόπο, η νέα δημόσια εικόνα της εργαζόμενης γυναίκας συνδύαζε καινούργια και παραδοσιακά χαρακτηριστικά, τα οποία πήγαζαν από τις γενικότερες ιδεολογικές αρχές του περονικού καθεστώτος.

Τέλος, εξετάζεται η εξέλιξη του θεσμού των «βασιλισσών» κατά τη δεύτερη περίοδο του περονικού καθεστώτος, και συγκεκριμένα κατά τα βίαια χρόνια 1973-1976. Την περίοδο αυτή ο θεσμός έχασε τη δύναμη που είχε κατά την πρώτη περονική περίοδο και φάνταζε ως αναχρονιστικός και αποκομμένος από το κοινωνικό πλαίσιο που χαρακτηρίζονταν από βαθιές πολιτικές συγκρούσεις και κοινωνικές εντάσεις.

6. «Μετανάστευση και αστικοποίηση: η εγκατάσταση των ευρωπαϊών μεταναστών στην πόλη του Μπουένος Άιρες (1880-1920), *Μνήμων* 26 (2004) 95-131.

Το άρθρο βασίζεται στις εθνικές απογραφές της Αργεντινής και στις δημοτικές απογραφές της πόλης του Μπουένος Άιρες κατά το διάστημα 1869-1914. Στόχος του είναι να φωτίσει πτυχές της αμοιβαίας σχέσης που αναπτύχθηκε μεταξύ της δράσης των ευρωπαϊών μεταναστών και της εξέλιξης του αστικού χώρου στον οποίο εγκαταστάθηκαν και ενσωματώθηκαν. Οι επιλογές ως προς την κατοικία και οι διαδρομές των διαφόρων μεταναστευτικών ομάδων στις συνοικίες του Μπουένος Άιρες εξαρτήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από την εργασιακή δραστηριότητα των ιδίων και από τα εθνοτικά κοινωνικά δίκτυα στα οποία εντάχθηκαν, αλλά και από τις κοινωνικές ιεραρχίες και την οργάνωση του αστικού χώρου. Ο χώρος αυτός, βέβαια, διαμορφώθηκε σε στενή συνάρτηση με τη δράση και τις παρεμβάσεις των μεταναστών, οι οποίες συνέβαλαν αποφασιστικά στους διαδοχικούς μετασχηματισμούς του αστικού ιστού του Μπουένος Άιρες.

Ο χάρτης της εγκατάστασης των εθνοτικών ομάδων στο Μπουένος Άιρες αναδεικνύει, από την μια πλευρά, την απουσία γκέτο και «κλειστών» συνοικιών και, από την άλλη, την τάση συγκέντρωσης των εθνοτικών ομάδων σε ορισμένες συνοικίες. Οι τάσεις αυτές μας υποχρεώνουν να μετριάσουμε τόσο την εικόνα της αρμονικής συνύπαρξης των μεταναστών στην πόλη όσο και τις διαχωριστικές γραμμές που χαραχτήκαν με βάση τις ιεραρχίες που διαμορφώθηκαν μεταξύ των εθνοτικών ομάδων. Στη διαδικασία εγκατάστασης των διαφόρων εθνοτικών ομάδων φαίνεται ότι επέδρασαν πολλοί και διαφορετικοί παράγοντες: το μεγάλο μέγεθος και η πρόωμη άφιξή τους στη χώρα συντέλεσαν στη διασπορά των Ιταλών και των Ισπανών σχεδόν σε όλες τις συνοικίες του Μπουένος Άιρες, ενώ μικρότερες μεταναστευτικές ομάδες, όπως οι Πορτογάλοι ή οι Άγγλοι, παρουσίαζαν μεγαλύτερες τάσεις συγκέντρωσης σε ορισμένες γειτονιές της πόλης. Στη σχετική συνοχή τους συντέλεσε και το υψηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο ορισμένων ομάδων, όπως οι Γάλλοι και κυρίως οι Άγγλοι, ενώ στις τάσεις των Ρωσοεβραίων και των Συριολιβανέζων να συγκεντρώνονται σε συγκεκριμένες συνοικίες βοήθησε και η πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα σε σχέση με την κοινωνία υποδοχής.

Ωστόσο, ο χάρτης της εγκατάστασης των μεταναστευτικών ομάδων στην πόλη δεν ήταν στατικός, αλλά μεταβαλλόταν συνεχώς: από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι το 1914 παρατηρείται έντονη μετακίνηση των μεταναστών προς την περιφέρεια της πόλης με στόχο την πρόσβαση στην ιδιόκτητη κατοικία. Αυτή η κίνηση των μεταναστών προς τα περίχωρα δεν μπορεί να εννοηθεί ανεξάρτητα από τον ρόλο των εθνοτικών κοινωνικών δικτύων. Αντίθετα, ο ρόλος του αργεντινού κράτους στο θέμα

της κατοικίας ήταν περιορισμένος: για παράδειγμα, η προσπάθεια δημιουργίας κάποιων εργατικών συνοικιών είχε σχετικά μόνο αποτελέσματα αφού οι γειτονίες αυτές μάλλον κατοικήθηκαν με βάση «αυθόρμητους» μηχανισμούς που στηρίζονταν στα εθνοτικά κοινωνικά δίκτυα. Όλη αυτή η διαδικασία της μετακίνησης προς τα έξω επηρέασε πολύ τις μορφές επέκτασης της πόλης. Επιπλέον, η δράση των μεταναστών στα προάστια και στα περίχωρα του Μπουένος Άιρες επηρέασε καθοριστικά όχι μόνο την πορεία αστικοποίησης της πόλης αλλά και τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά, την αισθητική και την οργάνωση του κοινωνικού χώρου στις συνοικίες της.

7. «Μικρασιάτες πρόσφυγες στην Αργεντινή: μεταναστευτικές διαδρομές και στοιχεία ταυτότητας», *Ιστορικά* 42 (Ιούλιος 2005) 177-202.

Το άρθρο επιχειρεί, στο πρώτο μέρος του, την ανασύσταση της πορείας των Μικρασιατών προσφύγων που μετανάστευσαν στην Αργεντινή. Μέσα από τις πληροφορίες των προξενικών μητρώων της Ελληνικής Πρεσβείας στο Μπουένος Άιρες, και τα στοιχεία των καταλόγων των επιβατών των πλοίων που μετέφεραν τους μετανάστες στην Αργεντινή, προσπαθεί να φωτίσει τις περιοχές προέλευσης, τις μεταναστευτικές διαδρομές και τους τόπους εγκατάστασης των Μικρασιατών προσφύγων που μετανάστευσαν κατά τη δεκαετία του 1920 τόσο στο Μπουένος Άιρες και στις επαρχίες της Αργεντινής όσο και σε γειτονικές λατινοαμερικανικές χώρες, όπως η Χιλή και η Βραζιλία. Από την ανάλυση των διαθέσιμων στοιχείων προκύπτει ότι μεγάλος αριθμός των Μικρασιατών αποφάσισε να μεταναστεύσει στην Αργεντινή αφού πρώτα εγκαταστάθηκε προσωρινά σε ελληνικά αστικά κέντρα καθώς και σε επαρχιακές πόλεις και νησιά. Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης μεταναστευτικής ομάδας δεν την διαφοροποιούν ιδιαίτερα από το σύνολο των Ελλήνων που κατευθύνθηκαν στην Αργεντινή. Όσο για την επαγγελματική της σύνθεση, φαίνεται ότι οι Μικρασιάτες πρόσφυγες ήταν μια διαφοροποιημένη στο εσωτερικό της κοινωνική ομάδα ως προς το επάγγελμα, τη μόρφωση, το εισόδημα και τη θέση στις κοινωνικές ιεραρχίες.

Στο δεύτερο μέρος αναλύονται πτυχές της ταυτότητας των προσφύγων και επιχειρείται η διάκριση μεταξύ της νοοτροπίας τους και αυτής των «απλών» οικονομικών μεταναστών. Παρόλο που η διάκριση μεταξύ προσφύγων και οικονομικών μεταναστών δεν είναι πάντοτε εύκολο να εφαρμοστεί, ωστόσο, οι κατηγοριοποιήσεις αυτές ανταποκρίνονται σε ιστορικά δεδομένα και έχουν νομική

βάση. Όσον αφορά την κοινωνία υποδοχής, η αργεντινή νομοθεσία άρχισε να ασχολείται συστηματικά με τη διάκριση αυτών των νομικών κατηγοριών από τη δεκαετία του 1930, όταν άρχισαν να φτάνουν στη χώρα ομάδες πολιτικών προσφύγων και εξόριστων δημοκρατικών Ισπανών κατά τη διάρκεια του ισπανικού εμφυλίου πολέμου. Αντίθετα, στη δεκαετία του 1920 που έφτασαν οι περισσότεροι από τη Μικρά Ασία, αυτό το ζήτημα δεν είχε απασχολήσει την αργεντινή κρατική πολιτική. Όσον αφορά τα ίδια τα υποκείμενα, κοινό συστατικό της ταυτότητας των προσφύγων ήταν η τάση τους να διαφοροποιούνται από άλλα μέλη της ίδιας εθνοτικής ομάδας που δεν είχαν γνωρίσει τις ίδιες εμπειρίες με αυτούς. Πάντως, αυτή η στάση των προσφύγων απέναντι στους υπόλοιπους «απλούς» μετανάστες από την Ελλάδα είχε σαφώς κοινωνική βάση: ενώ, δηλαδή, για τους απλούς εργάτες η τάση διαφοροποίησης τους από τους υπόλοιπους Έλληνες μετανάστες αποτελούσε μέρος ενός ευρύτερου πλέγματος συναισθημάτων που συνδέονταν με το προσφυγικό τραύμα, για τα ευπορότερα μέλη της ομάδας των προσφύγων, η επιμονή τους στο γεγονός ότι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους και δεν πήραν τη μεταναστευτική απόφαση για οικονομικούς λόγους, αποτελούσε ένα «διαπραγματευτικό όπλο» για τη θέση που θα καταλάμβαναν τόσο στην ελληνική παροικία όσο και στην αργεντινή κοινωνία.

8. “Las reinas del trabajo bajo el peronismo”, στο: Mirta Lobato (επιμ.), *Cuando las mujeres reinaban. Belleza, virtud y poder en la Argentina en el siglo XX*, Μπουένος Άιρες, Biblos, 2005, σ. 77-120. (Το κεφάλαιο γράφτηκε σε συνεργασία με τις Mirta Lobato και Lizel Tornay).

Το περιεχόμενο αυτής της δημοσίευσης είναι παρεμφερές με του άρθρου που αναλύεται στο νούμερο 5. Κεντρικό θέμα της είναι η δημόσια προβολή και η ιδεολογική χρήση, από το περονικό καθεστώς, της καταξιωμένης γυναικείας εργασίας. Στο κείμενο αυτό αναλύονται βαθύτερα, σε σχέση με το προηγούμενο, οι πολιτικές «τελετουργίες» του περονισμού μέσα από τις οποίες ανασηματοδοτήθηκαν πολλά βασικά εργατικά σύμβολα. Επιπλέον, στη μελέτη αυτή δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στις μαρτυρίες των ίδιων των γυναικών που στέφθηκαν ως «βασίλισσες της εργασίας» καθώς και στο φωτογραφικό υλικό και στις δυνατότητες αξιοποίησής του ως μέρους του συλλογικού «οπτικού ασυνείδητου» που διαμορφώθηκε μέσα από την εικονογραφία του περονικού καθεστώτος.

9. «Ο Ελληνισμός της Κεντρικής και Νοτίου Αμερικής», στο: Ι. Χασιώτης - Ο. Κατσιαρδή - Ευρ. Αμπατζή (επιμ.) *Οι Έλληνες στη Διασπορά, 15^{ος} - 21^{ος} αιώνας*, Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων, 2006, σ. 291- 300.

Το κείμενο παρουσιάζει αρχικά την κατανομή του απόδημου ελληνισμού στις χώρες της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής, η οποία χαρακτηρίζεται από αρκετή ανομοιογένεια. Κύριος πόλος έλξης των ελλήνων μεταναστών υπήρξαν οι νοτιότερες χώρες της περιοχής και συγκεκριμένα η Αργεντινή και η Βραζιλία, κατά κύριο λόγο, και δευτερευόντως η Χιλή και η Ουρουγουάη. Από τις χώρες της Κεντρικής Αμερικής και της Καραϊβικής η πιο σημαντική αριθμητικά ελληνική παροικία βρίσκεται στο Μεξικό, ενώ στην ευρύτερη περιοχή των Άνδεων, η μόνη αξιοσημείωτη μεταναστευτική κίνηση από την Ελλάδα σημειώθηκε στη Βενεζουέλα. Ορισμένες ελληνικές παροικίες της Λατινικής Αμερικής συγκροτήθηκαν κυρίως προπολεμικά (Μεξικό, Κούβα), άλλες ενισχύθηκαν σημαντικά κατά την μεταπολεμική περίοδο (Βενεζουέλα, Βραζιλία), ενώ σε κάποιες άλλες περιπτώσεις (Αργεντινή, Ουρουγουάη) υπήρξε, παρά τις συνεχείς διακυμάνσεις, μια μεταναστευτική κίνηση μοιρασμένη μεταξύ της προπολεμικής και μεταπολεμικής περιόδου.

Στη συνέχεια μελετώνται οι μεταναστευτικές πολιτικές και η σχετική νομοθεσία των χωρών της περιοχής. Η δημιουργία, από την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα, αξιόλογων ρευμάτων από Έλληνες μετανάστες προς τις νοτιότερες, κυρίως, χώρες της Λατινικής Αμερικής, σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ανοιχτή μεταναστευτική πολιτική τους. Αυτή βρήκε συγκεκριμένες εφαρμογές ήδη από τη δεκαετία του 1880: για παράδειγμα, η Αργεντινή δημιούργησε Γραφεία Πληροφόρησης και Προπαγάνδας σε αρκετές πόλεις της Δυτικής και Βόρειας Ευρώπης, ενώ η Χιλή δημιούργησε Κέντρα Εποικισμού και Μετανάστευσης στην Ευρώπη. Επίσης η Ουρουγουάη, μετά την ψήφιση μια σειράς νόμων το 1881 για τη δημιουργία αγροτικών οικισμών, έδειξε την πρόθεσή της να ενταχθεί στον αγώνα διεκδίκησης της ευρωπαϊκής μετανάστευσης, ενώ η Βραζιλία εφάρμοσε, μετά την κατάργηση της δουλείας, μια επιθετική πολιτική προσέλκυσης ευρωπαίων μεταναστών, η οποία κορυφώθηκε το 1884. Κατά τη δεκαετία του 1920 ορισμένες χώρες της Νοτίου Αμερικής, όπως η Αργεντινή, η Ουρουγουάη και η Χιλή, λειτούργησαν ως εναλλακτικός μεταναστευτικός προορισμός, όταν δυσκόλεψε η πρόσβαση στις Η.Π.Α., ιδιαίτερα μετά την ψήφιση του νόμου των ποσοτώσεων του

1924. Κατά τα μεταπολεμικά χρόνια η βιομηχανική ανάπτυξη της Αργεντινής, της Βραζιλίας και της Βενεζουέλας τις κατέστησε επιθυμητό προορισμό για πολλούς Ευρωπαίους, οι οποίοι εγκατέλειπαν τις χώρες τους, ωθούμενοι από την οικονομική κρίση και τους πολιτικούς κλυδωνισμούς που ακολούθησαν τον πόλεμο. Σημαντικό ποσοστό των ελλήνων μεταναστών μετέβησαν στις χώρες αυτές, κατά τις δεκαετίες του 1950 και 1960, μέσω της ΔΕΜΕ, δηλαδή της διεθνούς Διακυβερνητικής Επιτροπής που επιχειρούσε να ρυθμίσει τη μετανάστευση από την Ευρώπη.

Στη συνέχεια αναλύονται οι περιοχές προέλευσης των ελλήνων μεταναστών σε κάθε χώρα υποδοχής και οι επαγγελματικές δραστηριότητές τους. Ως προς το δεύτερο θέμα, φαίνεται ότι σε γενικές γραμμές οι περισσότεροι Έλληνες που εγκαταστάθηκαν στις χώρες της Κεντρικής και Νοτίου Αμερικής ασχολήθηκαν με το εμπόριο και δημιούργησαν επιχειρήσεις μικρής και μεσαίας κλίμακας. Τέλος, εξετάζονται οι οργανωτικές προσπάθειες των Ελλήνων στις διάφορες χώρες της Λατινικής Αμερικής όπου εγκαταστάθηκαν. Γενικά διαπιστώνεται ότι από τις αρχές του 20ού αιώνα δημιουργήθηκε στις ελληνικές παροικίες ένας αρκετά μεγάλος αριθμός συλλόγων ποικίλου χαρακτήρα, δυσανάλογος του μεγέθους των ελληνικών κοινοτήτων, οι περισσότεροι από τους οποίους είχαν εφήμερο χαρακτήρα. Πάντως οι οργανώσεις και οι σύλλογοι που επιβίωσαν, συνέβαλαν με διάφορους τρόπους στην ενσωμάτωση των μεταναστών στις χώρες υποδοχής και στην προς τα έξω εικόνα των ελληνικών κοινοτήτων.

10. “Migración, comercio y moral en los márgenes del mundo salitrero. Oficina Chacabuco, 1924-1940” (Μετανάστευση, εμπόριο και ηθική στα σύνορα του κόσμου του νίτρου. Μεταλλευτική εταιρεία Chacabuco, 1924-1940), *Estudios Migratorios Latinoamericanos* 62 (2007) 85-128.

Το άρθρο τοποθετείται στον βορρά της Χιλής και συγκεκριμένα στον «κόσμο» του νίτρου, ο οποίος από τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα αποτέλεσε τη βάση της εξαγωγικής οικονομίας της Χιλής και το μοντέλο της μεταφοράς, σε αυτή τη λατινοαμερικανική χώρα, του καπιταλιστικού συστήματος και των νεωτερικών εργασιακών σχέσεων. Η μελέτη εστιάζει στους μετανάστες μικρεμπόρους, οι οποίοι ανέπτυξαν την ανεπίσημη εμπορική δραστηριότητά τους στην «περιφέρεια» των κλειστών και απόλυτα ελεγχόμενων μικροκόσμων που δημιούργησαν στη χιλιανή έρημο οι ξένες εταιρείες εξόρυξης του νίτρου. Η παρουσία και δράση αυτών των εμπόρων δείχνει ότι οι κοινωνικές σχέσεις που δημιουργήθηκαν μέσα στον «κόσμο»

του νίτρου, ήταν πιο περίπλοκες από ό,τι συνήθως παρουσιάζονται και υπερέβαιναν τη διχοτομία καπιταλιστής /εργοδότης – προλετάριος/εργάτης. Τη βασική πηγή για την εκπόνηση του κειμένου αποτέλεσε το αρχείο της μεταλλευτικής εταιρείας Chacabuco και συγκεκριμένα το υλικό που αφορά τις εμπορικές δραστηριότητες που εκτυλίσσονταν μέσα και γύρω από τους οικισμούς της εταιρείας. Το αρχείο αυτής της εταιρείας, που δημιουργήθηκε το 1924, βρίσκεται στο Καθολικό Πανεπιστήμιο της πόλης Αντοφαγκάστα και αφορά κυρίως τις δεκαετίες του 1920 και του 1930. Συμπληρωματικά χρησιμοποιήθηκε το αρχείο του Ληξιαρχείου της Αντοφαγκάστα, στο οποίο περιλαμβάνονται οι φάκελοι των μεταναστών που έφτασαν στην περιοχή από τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα μέχρι τα μέσα του 20ού.

Τον κεντρικό άξονα του άρθρου αποτελεί η ανάλυση, μέσα από το παράδειγμα της εταιρείας Chacabuco, των ανταγωνιστικών σχέσεων που διαμορφώθηκαν μεταξύ των ξένων μεταλλευτικών εταιρειών, οι οποίες υποστήριζαν με κάθε τρόπο το εμπορικό μονοπώλιο των παντοπωλείων τους, που βρίσκονταν μέσα στους οικισμούς των εταιρειών, και των ανεξάρτητων εμπόρων, οι οποίοι υποστήριζαν το δικαίωμά τους να ασκούν ελεύθερο εμπόριο στην περιφέρεια του νίτρου. Το πρώτο μέρος εξετάζει τις ομάδες ευρωπαίων και κινέζων μεταναστών που από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα εγκαταστάθηκαν στον βορρά της Χιλής και επιδόθηκαν στο εμπόριο, εκμεταλλευόμενες τις βασικές εμπορικές ανάγκες που δημιουργήθηκαν γύρω από την τροφοδοσία των εργατικών οικισμών. Το δεύτερο μέρος φωτίζει αυτό το φαινόμενο μέσα από το παράδειγμα των ελλήνων μεταναστών που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή. Το τρίτο μέρος εξετάζει το νομοθετικό και πολιτικό πλαίσιο του «πολέμου» μεταξύ του εμπορικού μονοπωλίου των ξένων εταιρειών και του ελεύθερου εμπορίου και παρακολουθεί πώς οι εταιρείες σκλήρυναν τη στάση τους ως προς το θέμα μετά την κρίση του 1929. Το τέταρτο και το πέμπτο μέρος εξετάζουν, μέσα από το παράδειγμα του «πολέμου του ψωμιού», τις ευέλικτες στρατηγικές των ανεξάρτητων μικρεμπόρων, οι οποίοι, δουλεύοντας με μικρότερα περιθώρια κέρδους και σκληρά ωράρια, κατάφεραν να ανταγωνιστούν με επιτυχία τα παντοπωλεία των εταιρειών.

Το έκτο μέρος εξετάζει το πώς, παρά τις ασύμμετρες σχέσεις που διαμορφώθηκαν ανάμεσα στις εταιρείες και στους ανεξάρτητους μικρεμπόρους, αυτοί κατάφεραν, μέσα από τη σχέση που έχτισαν με έναν εργατικό πληθυσμό όλο και πιο εξοικειωμένο με τις καταναλωτικές συνήθειες, να ασκήσουν πιέσεις στην οικονομική πολιτική των εταιρειών στο θέμα της τροφοδοσίας των οικισμών τους και να επηρεάσουν τις πολιτισμικές πρακτικές των εργατών. Τέλος, τα δύο τελευταία μέρη

κινούνται στο επίπεδο των αναπαραστάσεων: απέναντι στις εικόνες του «λαθρεμπόρου οινοπνευματωδών ποτών» και του «διαφθορέα εργατών» που οι εταιρείες πρόβαλλαν μέσα από τον καταγγελτικό και ηθικολογικό λόγο τους σε σχέση με τους ανεξάρτητους εμπόρους, αυτοί κατάφεραν να αντιπαραθέσουν την εικόνα του «ταπεινού πλην όμως τίμιου» εμπόρου, η οποία απηχεί τη διαδικασία κοινωνικής ανόδου και τις αλλαγές στις κοινωνικές ταυτότητες που συνέβαλαν στη διαμόρφωση των μεσαίων στρωμάτων στη Χιλή περί τα μέσα του 20ού αιώνα.

11. “Historia, memoria nacional y política en los festejos del Bicentenario en la Argentina y México” (Ιστορία, εθνική μνήμη και πολιτική στους εορτασμούς για τα διακόσια χρόνια από την Ανεξαρτησία στην Αργεντινή και στο Μεξικό), *Cuadernos del Sur – Historia* 38 (2009) 167-180. [Το άρθρο συντάχθηκε και έγινε αποδεκτό το 2011].

Το άρθρο εξετάζει, μέσα από την ανάλυση των εορτασμών του 2010 για τα διακόσια χρόνια από την Ανεξαρτησία στην Αργεντινή και στο Μεξικό, τη σχέση μεταξύ ιστορίας, δημόσιας μνήμης και πολιτικής. Κοινό στοιχείο και στις δυο χώρες ήταν η απουσία, από το πνεύμα των εορτασμών, μιας ουσιαστικής παρέμβασης της σύγχρονης ανανεωμένης ιστοριογραφίας γύρω από τις Ισπανοαμερικανικές επαναστάσεις του 1810 και η κυριαρχία, και στις δυο περιπτώσεις, των ισχυρών ιδρυτικών μύθων και του καθιερωμένου ενοποιητικού αφηγήματος της εθνικής ιστορίας τους. Άλλο κοινό σημείο ήταν η «παροντοποίηση» της ιστορίας, δηλαδή η υπαγωγή του παρελθόντος στις αξίες και τους πολιτικούς στόχους του παρόντος, η οποία εκφράστηκε μέσω απλουστευτικών, έντονα ιδεολογικοποιημένων και μανιχαϊκών ερμηνειών της ιστορίας. Παρά τις ομοιότητες, μεταξύ των δύο επετειακών εορτασμών υπήρχαν αξιοσημείωτες διαφορές, οι οποίες σχετίζονται με τη διαδικασία κατασκευής της «επίσημης» εθνικής μνήμης στην Αργεντινή και στο Μεξικό αλλά και με τον πολιτικό προσανατολισμό των κυβερνήσεών τους που ανέλαβαν τη διοργάνωση και έδωσαν το ιδεολογικό στίγμα των εορτασμών.

Συγκεκριμένα, στην Αργεντινή το πνεύμα των εορταστικών εκδηλώσεων ήταν διαποτισμένο από τον δημόσιο λόγο της κυβέρνησης της προέδρου Fernández de Kirchner και τις παρεμβάσεις των «οργανικών» διανοουμένων της, οι οποίοι έχουν κηρύξει τον πόλεμο στη λεγόμενη «επίσημη» εθνική ιστοριογραφία και δαιμονοποιήσει τη «φιλελεύθερη» φάση της χώρας που κορυφώθηκε στο διάστημα

1880-1916. Το «νέο» εθνικό αφήγημα που παρουσιάστηκε στους εορτασμούς του 2010, στηριζόταν γενικά σε βασικές θέσεις των διαφόρων ρευμάτων του ιστορικού αναθεωρητισμού που έκανε την εμφάνισή του από τη δεκαετία του 1930, όταν το φιλελεύθερο πολιτικό και οικονομικό μοντέλο βυθίστηκε σε βαθιά κρίση. Το άλλο βασικό στοιχείο της νέας «επίσημης» ρητορικής στην Αργεντινή, που εκφράστηκε στους εορτασμούς, ήταν ο ανανεωμένος «λατινοαμερικανικός πατριωτισμός» και η προσπάθεια συγκρότησης, μέσα από μια έντονα επιλεκτική και ιδεολογικοποιημένη διαδικασία, μιας γενεαλογίας «Λατινοαμερικανών πατέρων» που θεωρούνται ότι αγωνίστηκαν για την πραγματική χειραφέτηση της Λατινικής Αμερικής.

Αντίθετα, στο Μεξικό η επίσημη ρητορική των εορτασμών, που διοργανώθηκαν από τη συντηρητική κυβέρνηση του «Κόμματος της Εθνικής Δράσης», συνδύασε, από τη μια πλευρά, συμφιλιοτικές προσεγγίσεις της εθνικής ιστορίας που στηρίζονταν στην ιδέα της συνέχειας μεταξύ των αυτοχθόνων πολιτισμών, της αποικιακής περιόδου και της μετά την ανεξαρτησία του φάσης του μεξικανικού έθνους, και από την άλλη, την ορθόδοξη ερμηνεία του μεξικανικού «επαναστατικού εθνικισμού», η οποία ορίζει τρεις μεγάλες στιγμές της εθνικής ιστορίας: την Ανεξαρτησία, τη φιλελεύθερη Μεταρρύθμιση του 1857 και τη μεξικανική Επανάσταση του 1910. Τελικά, η επίσημη ρητορική των εορτασμών στο Μεξικό, αν και πλαισιωμένη από έντονες πολιτικές αντιπαραθέσεις, δεν τόλμησε να έρθει σε ρήξη με την ιδεολογική ηγεμονία και την ισχυρή πολιτισμική κληρονομιά του «Θεσμικού Επαναστατικού Κόμματος», το οποίο θεσμοποίησε τη μεξικανική επανάσταση του 1910 και κυβέρνησε αδιαλείπτως μέχρι το 2000.

12. «Η ιστορική μνήμη ως πολιτικό διακύβευμα: η ιστορία της “Ημέρας της φυλής” στη Λατινική Αμερική και το αφήγημα της ισπανικής “κατάκτησης”», *Ιόνιος Λόγος* 2 (2010) 187-220.

Το άρθρο εξετάζει την ιστορία της επετείου της «Ημέρας της φυλής», η οποία από τη δεκαετία του 1910 άρχισε να εορτάζεται σε όλη τη Λατινική Αμερική στις 12 Οκτωβρίου, ημέρα άφιξης του Χριστόφορου Κολόμβου στην Αμερική. Η επέτειος αυτή, που έχει μια ενδιαφέρουσα ιστορική και εννοιολογική διαδρομή από τις αρχές του 20ού αιώνα έως σήμερα, είναι ενδεικτική της διαδικασίας συγκρότησης της εθνικής ιδεολογίας και των αυτο-αναπαραστάσεων των λατινοαμερικανικών εθνών

αλλά και των σύγχρονων αντιπαραθέσεων στο πεδίο της εθνικής μνήμης. Το πρώτο μέρος του άρθρου εξετάζει την εννοιολογική πορεία της επετείου μέσα από την ανάλυση της σχετικής ορολογίας: της καθιερωμένης ονομασίας «Ημέρα της φυλής», που επεδίωκε να δηλώσει τα λατινοαμερικανικά έθνη ως συγχωνεύσεις φυλών ενωμένων μέσω του ισπανικού πνεύματος, του προτεινόμενου, από συντηρητικούς κύκλους της δεκαετίας του 1920, ονόματος «Ημέρα της Ισπανικότητας», και των σύγχρονων εκδοχών της επετείου που έχει τελευταίως μετονομαστεί σε «Ημέρα της συνάντησης δύο κόσμων», «Ημέρα της πολιτισμικής διαφορετικότητας» ή «Ημέρα της αντίστασης των ιθαγενών».

Το δεύτερο και το τρίτο μέρος αναλύουν το πολιτικό και ιδεολογικό πλαίσιο της καθιέρωσης της «Ημέρας της Φυλής», κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, σε όλες τις λατινοαμερικανικές χώρες: τη σύσφιξη των πολιτικών, οικονομικών και πνευματικών δεσμών μεταξύ των λατινοαμερικανικών κρατών και της Ισπανίας, την αυξανόμενη συσπείρωση της Λατινικής Αμερικής απέναντι στον επεκτατισμό των Ηνωμένων Πολιτειών, την καλλιέργεια ενός κοινού λατινοαμερικανικού πνεύματος που από το 1898 εμφανιζόταν ως αντίποδας του αγγλοσαξονικού «υλισμού», αλλά και τη δύναμη της κυρίαρχης θετικιστικής ιδεολογίας, η οποία δεν απειλήθηκε ουσιαστικά από τους διάφορους πολιτισμικούς εθνικισμούς που επιχείρησαν να αναδείξουν τον ιθαγενή σε αρχέτυπο αρκετών λατινοαμερικανικών εθνών. Το τέταρτο μέρος εξετάζει, μέσα από αναφορές στην Αργεντινή, στο Μεξικό και στο Περού, τις διαφορετικές σημασίες που απέκτησε η επέτειος στα διάφορα λατινοαμερικανικά κράτη, ανάλογα με το πώς αυτά αντιλαμβάνονταν το «ζήτημα» των ιθαγενών πληθυσμών τους, και παρακολουθεί την εξέλιξη των πολλαπλών ερμηνειών της «Ημέρας της φυλής» σε διάφορες ιστορικές φάσεις του 20ού αιώνα.

Το τελευταίο μέρος εξετάζει τις μεγάλες ρήξεις που σημειώθηκαν στο πεδίο της εθνικής μνήμης σε πολλές λατινοαμερικανικές χώρες από τη δεκαετία του 1990 και κυρίως στην πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα. Με αφορμή τους εορτασμούς της 12^{ης} Οκτωβρίου του 1992 για την πεντακοσιοστή επέτειο της άφιξης του Κολόμβου στην Αμερική, εκφράστηκε δημόσια ο εναλλακτικός λόγος του ιθαγενικού κινήματος, που επιχείρησε την ανάγνωση της κατάκτησης μέσα από την οπτική της «αντίστασης» των αυτόχθονων πληθυσμών. Έκτοτε σημειώθηκαν μεγάλες αλλαγές στην ονομασία και στις σημασίες της «Ημέρας της φυλής», οι οποίες συνδέονται με τα σύγχρονα πολιτικά διακυβεύματα που κυριαρχούν σε αρκετές χώρες της Λατινικής Αμερικής: την ουσιαστική αναγνώριση του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα των λατινοαμερικανικών

εθνών, την πραγματική αποαποικιοποίησή τους και τη δημιουργία ενός πιο συμμετοχικού δημοκρατικού μοντέλου που θα εμπνέεται από τις αξίες των αυτόχθονων πληθυσμών.

13. «Η ιδέα της Λατινικής Αμερικής και ένα προτεινόμενο αφήγημα της ιστορίας της», στο: Μαρία Δαμηλάκου (επιμ.), *Θέματα και τάσεις της σύγχρονης λατινοαμερικανικής ιστοριογραφίας*, Αθήνα, Ε.Μ.Ν.Ε. - Μνήμων, Σειρά *Θεωρία και Μελέτες Ιστορίας*, 2010, σ. 9-80.

Το πρώτο μέρος του κειμένου διερευνά τη μακρά πορεία κατασκευής της έννοιας της «Λατινικής Αμερικής» και επιχειρεί να ιστορικοποιήσει την «ενοποιητική» διαδικασία που εφαρμόστηκε στις χώρες της περιοχής. Θέτει ερωτήματα όπως το αν υπάρχει ένας συγκεκριμένος λόγος, ο «λατινοαμερικανισμός», ο οποίος διαπλάθει τις στάσεις απέναντι στη Λατινική Αμερική, αντίστοιχος με τον «βαλκανισμό» της Τοντόροβα ή τον «οριενταλισμό» του Said, και διερωτάται μήπως η «Λατινική Αμερική» είναι μια έννοια περισσότερο ενοποιημένη στη σκέψη των εξωτερικών παρατηρητών. Υποστηρίζεται ότι παρόλο που αναμφίβολα διαμορφώθηκαν έξωθεν ενοποιητικά σχήματα γύρω από την έννοια της «Λατινικής Αμερικής», η ιδέα της περιφερειακής ενότητας αποτέλεσε εξαρχής έναν από τους κεντρικούς άξονες στη διαδικασία αυτοπροσδιορισμού των Λατινοαμερικανών και συγκρότησης της λατινοαμερικανικής σκέψης. Βέβαια, η δύναμη του ιδεολογήματος της περιφερειακής ενότητας γνώρισε διακυμάνσεις στη Λατινική Αμερική: κορυφώθηκε σε ορισμένες συγκυρίες, όπως την περίοδο της Ανεξαρτησίας από την ισπανική αυτοκρατορία, τη δεκαετία του 1920 και τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, ενώ υπήρξε προβληματική κατά τη φάση της συγκρότησης των εθνικών κρατών της περιοχής στο πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα.

Επιπλέον, η ιδέα της ενότητας της περιοχής απέκτησε, στις διάφορες ιστορικές φάσεις, διαφορετικές σημασίες που αποτυπώνονται στη χρήση ονομάτων όπως «Δυτικές Ινδίες», «Ισπανική Αμερική», «Λατινική Αμερική» ή «Abya Yala», που χρησιμοποιείται από το σύγχρονο ιθαγενικό κίνημα. Η ιδέα των «Δυτικών Ινδιών» έχει τις ρίζες της στον 16^ο αιώνα και στη λογική της αποικιοκρατίας, η οποία οργάνωσε τον κόσμο σε ηπείρους που κινούνταν γύρω από την Ευρώπη. Αργότερα, κατά την περίοδο της Ανεξαρτησίας, ο πατριωτισμός των κρεολών στηρίχτηκε στην κατασκευή του «Αμερικανού» (Ισπανοαμερικανού) ως πολιτικού υποκειμένου και στη δημιουργία μιας κοινής «αμερικανικής» ταυτότητας σε αντιδιαστολή με την ταυτότητα του

Ισπανού/Ευρωπαίου. Μετά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα εμφανίστηκε η έννοια της «λατινικότητας», που αποτέλεσε προϊόν του πολιτισμικού επεκτατισμού της Γαλλίας της Δεύτερης Αυτοκρατορίας και υιοθετήθηκε από τις ντόπιες ελίτ σε μια προσπάθεια αποτίναξης της ισπανικής αποικιακής κληρονομιάς, συγκρότησης της μεταποικιακής ταυτότητας των νέων εθνών και άμυνας απέναντι στον «παναμερικανισμό» του δόγματος Μονρόε. Βέβαια, αυτή η υιοθέτηση της «λατινικότητας» δεν έγινε χωρίς εντάσεις: διανοούμενοι όπως ο José Martí επιχείρησαν να τη διαχωρίσουν από τις ευρωκεντρικές σημασίες της ενώ ο πολιτισμικός εθνικισμός με άξονα τον «μύθο της φυλής», που κυριάρχησε μετά τον ισπανο-αμερικανικό πόλεμο του 1898, οδήγησε στην επαναξιολόγηση της ισπανικής παράδοσης και προώθησε την ιδέα της «ισπανικότητας» της Λατινικής Αμερικής.

Στη δεκαετία του 1920 η έννοια της ενότητας της Λατινικής Αμερικής στηρίχτηκε σε νέες βάσεις μέσα από τη θετική επαναξιολόγηση των ιθαγενών πληθυσμών της και των παραδόσεών τους από τομείς της διανοήσης. Ήταν τότε που ο περουβιανός πολιτικός και στοχαστής Víctor Haya de la Torre πρότεινε την αλλαγή της ονομασίας της Λατινικής Αμερικής σε «Ινδιάνικη Αμερική», ενώ αργότερα ο νικαραγουανός ήρωας Sandino πρότεινε τον όρο «Ινδολατινική Αμερική». Μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο η Λατινική Αμερική «έγινε», ως ενότητα, μέρος του «Τρίτου Κόσμου» ενώ, κατά τη δεκαετία του 1960 το επαναστατικό ήθος που κυριάρχησε στην περιοχή διαπερνούσε τα εθνικά σύνορα και έβλεπε τη Λατινική Αμερική ως μια μεγάλη επαναστατική «εστία». Τέλος, κατά την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα το παλαιό ιδεολόγημα της «Μεγάλης Πατρίδας» ενδυναμώθηκε και επαναπροσδιορίστηκε με βάση τα σύγχρονα πολιτικά και πολιτισμικά διακυβεύματα.

Στη συνέχεια το κείμενο εστιάζει σε ένα συγκεκριμένο τμήμα του Λόγου περί της Λατινικής Αμερικής και συγκεκριμένα στις λατινοαμερικανικές ακαδημαϊκές σπουδές. Οι Λατινοαμερικανικές σπουδές στα πανεπιστήμια των ΗΠΑ διαμορφώθηκαν στο πλαίσιο της λογικής των «περιφερειακών σπουδών» που άρχισαν να συγκροτούνται στη χώρα από τη δεκαετία του 1930 και κυρίως μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Ένα από τα χαρακτηριστικά αυτών των εκπαιδευτικών και ερευνητικών προγραμμάτων σπουδών ήταν η σύνδεσή τους με τα ισχυρά πολιτικά, στρατηγικά και οικονομικά αμερικανικά συμφέροντα στη γειτονική Λατινική Αμερική. Αυτό το φαινόμενο εκφράστηκε, από τις πρώτες δεκαετίες, στην επιλογή των ερευνητικών θεμάτων αλλά και στην προσέγγισή τους μέσα από την ηγεμονική σκοπιά των ΗΠΑ: στον ακαδημαϊκό λόγο περί της Λατινικής Αμερικής, ο οποίος

συγκροτήθηκε στα αμερικάνικα πανεπιστήμια, έχουν επικρατήσει, παρά την ύπαρξη διαφοροποιήσεων, οι εικόνες των λατινοαμερικανικών κρατών ως εξαρτημένων και κυριαρχούμενων από τον αυταρχισμό, τη διαφθορά και τη βία. Από την άλλη πλευρά, στις χώρες της Λατινικής Αμερικής καθυστέρησε πολύ η ανάπτυξη ενός ενιαίου «λατινοαμερικανικού» ακαδημαϊκού λόγου, αφού οι ιστοριογραφίες των κρατών της περιοχής παραμένουν εθνικές ενώ τα πανεπιστημιακά και ερευνητικά κέντρα που προωθούν συνολικά τις λατινοαμερικανικές σπουδές είναι ακόμα λιγοστά. Βέβαια, ήδη από τη δεκαετία του 1950, ορισμένοι λατινοαμερικανοί πανεπιστημιακοί, όπως ο μεξικανός φιλόσοφος και ιστορικός Leopoldo Zea, τόνισαν επανειλημμένως την ανάγκη επεξεργασίας ενός «εναλλακτικού» παραδείγματος για την ερμηνεία της πορείας της Λατινικής Αμερικής, που θα ξέφευγε από την αντιγραφή των «εισηγμένων» αναλυτικών μοντέλων.

Το δεύτερο μέρος του κειμένου, με αφορμή τα άρθρα που συμπεριλαμβάνονται στη συλλογή, στην οποία λειτουργεί ως εισαγωγή, αναλύει ορισμένες από τις βασικές ιστοριογραφικές συζητήσεις γύρω από μεγάλα ζητήματα που παίζουν τον ρόλο «κόμβου» μέσα στο γενικό «αφήγημα» της λατινοαμερικανικής ιστορίας. Η ιστοριογραφική ανάλυση ξεκινά από τη σύγχρονη αγροτική ιστορία και τον τρόπο που αυτή φωτίζει τον κόσμο της υπαίθρου των ισπανικών κτήσεων στην Αμερική κατά τα ύστερα αποικιακά χρόνια. Επόμενος σταθμός της ανάλυσης είναι οι σύγχρονες πολιτικές αναγνώσεις των Ισπανοαμερικανικών επαναστάσεων, οι οποίες τονίζουν την διατλαντική διάσταση των τελευταίων και δίνουν έμφαση στις πολιτικές διαδικασίες που άνοιξε η αναζήτηση μιας νέας νομιμότητας μετά την κατάρρευση του ισπανικού θρόνου το 1808. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι στάσεις της φιλελεύθερης και της ρεβιζιονιστικής ιστοριογραφίας, καθώς και οι θέσεις της σύγχρονης ιστοριογραφίας, γύρω από το φαινόμενο των εμφυλίων πολέμων του 19^{ου} αιώνα, την ανάδυση των «καουδίγιος» και τη δημιουργία ισχυρών τοπικισμών.

Η ανάλυση περνά μετά στο πεδίο των εθνικών ιδεολογιών, στις αναζητήσεις της σύγχρονης κοινωνικής ιστορίας γύρω από μεγάλα θέματα όπως το «κοινωνικό ζήτημα» των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα, αλλά και στις ερμηνείες της ανάπτυξης από τη στρουκτουραλιστική σχολή και τη Νέα Οικονομική Θεωρία. Ακολουθεί η συνθετική παρουσίαση των διαφορετικών αναγνώσεων μεγάλων πολιτικών γεγονότων ή φαινομένων, όπως η Μεξικανική Επανάσταση του 1910, ο αργεντινός περονισμός και η Κουβανική Επανάσταση του 1959, τα οποία αποτέλεσαν πραγματικούς σεισμούς στην πολιτική ιστορία της σύγχρονης Λατινικής Αμερικής. Η

ιστοριογραφική ανάλυση όλων των παραπάνω θεμάτων είναι έτσι δομημένη ώστε παράλληλα να αποτελεί και ένα συνοπτικό αφήγημα της σύγχρονης λατινοαμερικανικής ιστορίας με τέσσερις κύριες φάσεις: α) το πέρασμα από το ύστερο αποικιακό σύστημα στη δύσκολη συγκρότηση των εθνικών κρατών, β) την είσοδο των μαζών στη λατινοαμερικανική πολιτική ζωή, γ) την αναζήτηση του νέου δρόμου στις δεκαετίες 1940-1960 μέσα από τις επιλογές του λαϊκισμού, των αναπτυξιακών πολιτικών ή της επανάστασης, και δ) τις παροντικές και μελλοντικές προοπτικές της Λατινικής Αμερικής.

14. “Working-Class Beauty Queens under Peronism”, στο: Matthew B. Karush and Oscar Chamosa (eds.), *The New Cultural History of Peronism: Power and Identity in Mid-Twentieth Century Argentina*, Durham, Duke University Press, 2010, σ. 171-207. (Το κείμενο γράφτηκε σε συνεργασία με τις Mirta Lobato και Lizel Tornay).

Πρόκειται για την αγγλική εκδοχή του κειμένου “Las reinas del trabajo bajo el peronismo”, στο: Mirta Lobato (επιμ.), *Cuando las mujeres reinaban. Belleza, virtud y poder en la Argentina en el siglo XX*, Μπουένος Άιρες, Biblos, 2005, σ. 77-120, το οποίο αναλύεται στο νούμερο 8 του υπομνήματος.

15. «Ανάμεσα στον Μανιαδάκη και στον Περόν: οργανώσεις νεολαίας της ελληνικής παροικίας στο Μπουένος Άιρες», στο: Β. Καραμανολάκης - Ε. Ολυμπίτου - Ι. Παπαθανασίου (επιμ.) *Η ελληνική νεολαία στον 20ό αιώνα. Πολιτικές διαδρομές, κοινωνικές πρακτικές και πολιτιστικές εκφράσεις*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2010, σ. 274-280.

Το κείμενο εξετάζει την πολιτική και πολιτισμική φυσιογνωμία των οργανώσεων της ελληνικής νεολαίας στο Μπουένος Άιρες κατά τις δεκαετίες 1940-1970, η οποία επηρεάστηκε τόσο από το πολιτικό πλαίσιο της Αργεντινής όσο και από τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα. Οι δυο σημαντικότερες οργανώσεις, δηλαδή ο «Όμιλος Αποφοίτων», που συγκροτήθηκε το 1942, και η «Ελληνοαργεντινή Νεολαία, που ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα στο διάστημα 1958-1970, αποτέλεσαν χώρους μιας εναλλακτικής πολιτικής και πολιτισμικής ταυτότητας σε σχέση με το κυρίαρχο συντηρητικό και «εθνικοφρονιστικό» πολιτικό κλίμα που γενικά επικρατούσε στην

ελληνική παροικία του Μπουένος Άιρες. Στο τέλος του κειμένου γίνεται αναφορά και στους νέους ελληνικής καταγωγής που στη δεκαετία του 1970 συμμετείχαν στη ριζοσπαστικοποιημένη πολιτική δράση και στην κουλτούρα πολιτικής βίας που κυριάρχησαν αυτή την περίοδο στην Αργεντινή. Αυτοί οι νέοι, ένα μέρος των οποίων συγκαταλέγεται μεταξύ των χιλιάδων «εξαφανισμένων» από το δικτατορικό καθεστώς των ετών 1976-1983, δεν πέρασαν από τους ελληνικούς συλλόγους και φαίνεται ότι τα κανάλια της πολιτικοποίησής τους βρίσκονταν έξω από τις εθνοτικές οργανώσεις της ελληνικής παροικίας.

16. “Del Mediterráneo a Sudamérica: el lugar y la contribución de los inmigrantes del Sur de Europa en los relatos nacionales de los pueblos del Cono Sur americano”, στο: E. Pandís Pavlakis (επιμ.), *América Latina y El Mediterráneo: Ideas en contacto. Πρακτικά του XIV Congreso de la FIEALC (Federación Internacional de Estudios sobre América Latina y el Caribe)*, Μαδρίτη, Ediciones del Orto, 2011, σ. 274-281.

Το κείμενο εξετάζει τη θέση των μεταναστών από τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου στα εθνικά αφηγήματα των λαών της Αργεντινής, της Ουρουγουάης και ορισμένων πολιτειών της Βραζιλίας όπως το Σάο Πάολο. Αυτά τα αφηγήματα συγκροτήθηκαν σε μεγάλο βαθμό γύρω από την ιδέα του «μεταφυτευμένου» λαού. Στην Αργεντινή οι μετανάστες από τον νότο της Ευρώπης ήταν απόντες από την εξιδανικευμένη εικόνα του μετανάστη που κυριάρχησε στον λόγο της ρομαντικής «Γενιάς του 1837». Αντίθετα, η «Γενιά του 1880» τους είδε, μέσα από μια πραγματιστική προσέγγιση, ως τους «πραγματικούς» μετανάστες που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην πρόοδο της χώρας. Στο κυρίαρχο εθνικό αφήγημα της Ουρουγουάης που κατασκευάστηκε κατά τον 19^ο αιώνα, η ιταλική παρουσία είχε σημαντική θέση κυρίως λόγω της δράσης του Γκαριμπάλντι, που κατά τον «Μεγάλο Πόλεμο» των ετών 1839-1851 υπερασπίστηκε την ανεξαρτησία της χώρας απέναντι στις στρατιωτικές δυνάμεις και στα πολιτικά σχέδια του αργεντινού Ρόσας.

Στις αρχές του 20ού αιώνα, η κυριαρχία του πολιτισμικού εθνικισμού στις λατινοαμερικανικές κοινωνίες «βελτίωσε» τη θέση των μεταναστών από τον νότο της Ευρώπης, καθώς θεωρούνταν ότι συμμετείχαν, όπως και οι λαοί της Νοτίου Αμερικής, στις κοινές πολιτισμικές αξίες και στις παραδόσεις της «λατινικότητας». Αργότερα,

μέσα από τη σύζευξη πολλών δημόσιων Λόγων, ο μετανάστης από τον ευρωπαϊκό νότο έγινε η βασική «απόδειξη» του πολυπολιτισμικού και ανοιχτού χαρακτήρα των νοτιοαμερικανικών χωρών και των δυνατοτήτων κοινωνικής κινητικότητας που αυτές πρόσφεραν. Αλλά και οι μεταναστευτικές κοινότητες των Ισπανών, των Ιταλών ακόμα και των σχετικά ολιγάριθμων Ελλήνων, ανέπτυξαν στις χώρες υποδοχής στρατηγικές που πρόβαλλαν, σε πρακτικό και συμβολικό επίπεδο, τη συμβολή τους στην εθνική πορεία και στην πολιτισμική φυσιογνωμία των λαών της Νοτίου Αμερικής.

17. «Ιστορία, εθνική μνήμη και πολιτική στους εορτασμούς για τα διακόσια χρόνια από την Ανεξαρτησία στην Αργεντινή και το Μεξικό», στο: Μ. Δαμηλάκου – Χρ. Λούκος (επιμ.), *1810-2010: 200 χρόνια από τα επαναστατικά κινήματα για την Ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου (Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου, Νοέμβριος 2010, Αθήνα, ΕΜΝΕ-Μνήμων, 2011, σ. 101-117.*

Το κείμενο αποτελεί την προγενέστερη εκδοχή, στην ελληνική γλώσσα, του άρθρου μου “Historia, memoria nacional y política en los festejos del Bicentenario en la Argentina y México” που αναλύεται στο νούμερο 11.

18. «Μετανάστευση και υπερωκεάνια», στο Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Αφίσες πλοίων. Ταξίδια στη Μεσόγειο και τους Ωκεανούς, 19ος-20ός αιώνας, Αθήνα, Μέλισσα, 2011, σ. 111-214.*

Το κείμενο μελετά την υπερατλαντική μετανάστευση προς τη Βόρειο και Νότιο Αμερική και την Αυστραλία, και την «ταύτισή» της με το υπερωκεάνιο καθώς, μέχρι και τη δεκαετία του 1960, τα μεγάλα ατμόπλοια που διέσχιζαν τους ωκεανούς, έπαιζαν κομβικό ρόλο στον όλη μεταναστευτική διαδικασία. Το πρώτο μέρος αναλύει τον ορισμό του «μετανάστη» με βάση τη διατλαντική μετακίνησή του, έτσι όπως αυτός αποτυπώθηκε, από το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα, στη νομοθεσία χωρών υποδοχής μεταναστών όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Αργεντινή. Εξετάζονται επίσης οι βασικοί άξονες της μεταναστευτικής πολιτικής των χωρών του «Νέου Κόσμου» καθώς και τα ισχυρά ιδεολογήματα που συγκροτήθηκαν εκεί γύρω από τους μετανάστες σε άμεση σύνδεση με τις συζητήσεις περί έθνους. Ως παραδείγματα λαμβάνονται, μεταξύ άλλων, το ιδεολόγημα του «melting pot», που υπήρξε ιδρυτικός

μύθος του αμερικανικού έθνους, και η «angloconformity» που κυριάρχησε στις θεωρήσεις της μετανάστευσης και του εθνικού εαυτού στον Καναδά και την Αυστραλία μέχρι και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το δεύτερο μέρος εξετάζει τη διαδικασία της μεταφοράς των ευρωπαϊών μεταναστών προς τις «νέες» ηπείρους από το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα: τη σταδιακή οργάνωση ενός «εμπορίου» μεταναστών που άρχισε να οργανώνεται με δικούς του κανόνες, τον αρχικό πρωταγωνιστικό ρόλο της Μεγάλης Βρετανίας και των λιμανιών της σε αυτό το εμπόριο, τις βρετανικές, γαλλικές, γερμανικές, αυστριακές και ιταλικές ναυτιλιακές εταιρείες που επιδόθηκαν στη μεταφορά μεταναστών, καθώς και τα δρομολόγια τους προς τη Βόρειο και Νότιο Αμερική και τον Νότιο Ειρηνικό. Έμφαση δίνεται στον έντονο ανταγωνισμό που αναπτύχθηκε, από το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα μέχρι και τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο, μεταξύ βρετανικών και γερμανικών ναυτιλιακών εταιρειών γύρω από το προσοδοφόρο εμπόριο της μαζικής μεταφοράς μεταναστών. Το τρίτο μέρος εστιάζει, μέσα από το ελληνικό παράδειγμα, στην εμπειρία του ταξιδιού προς τις νέες πατρίδες. Βασικό θέμα αποτελούν οι κυρίαρχες δημόσιες αναπαραστάσεις του ταξιδιού με τα υπερωκεάνια, συχνά αρνητικές, οι οποίες αποτέλεσαν τμήμα των ευρύτερων στάσεων που διαμορφώθηκαν στις κοινωνίες των χωρών αποστολής μεταναστών γύρω από το μεταναστευτικό φαινόμενο, που συχνά αντιμετωπίστηκε διχοτομικά ως «ευλογία» ή «κατάρα».

Το τελευταίο μέρος παρακολουθεί τη διαδικασία άφιξης των μεταναστών στις χώρες προορισμού τους και τις μετέπειτα διαδρομές που ακολούθησαν στο εσωτερικό τους. Οι διαδρομές αυτές χαρακτήθηκαν με βάση τα μεταναστευτικά κοινωνικά δίκτυα αλλά και τις πολιτικές των χωρών υποδοχής που προσπαθούσαν να ελέγξουν, όχι πάντα με επιτυχία, την κατανομή των μεταναστών στα εδάφη τους με βάση τις εργασιακές και πληθυσμιακές τους ανάγκες.

19. «Απελευθερωτής λαών, αυταρχικός ηγέτης ή ουτοπικός οραματιστής; Προσλήψεις του Μπολίβαρ από τον 19^ο αιώνα μέχρι σήμερα», στο: Κατερίνα Δέδε - Δημήτρης Δημητρόπουλος (επιμ.), «Η ματιά των άλλων». Προσλήψεις προσώπων που σφράγισαν τρεις αιώνες (18^{ος} – 20^{ός}), Αθήνα, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών/ΕΙΕ, 2012, σ. 173-192.

Το άρθρο εξετάζει τις πολλαπλές, αντιθετικές και ιδεολογικά φορτισμένες προσλήψεις της μορφής του Σιμόν Μπολίβαρ, ο οποίος, από τις πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα

μέχρι σήμερα, έχει γίνει αντικείμενο λατρείας αλλά και ισχυρών επικρίσεων. Εκτός από τα πάθη που ξύπνησε στους συγχρόνους του, ο Μπολίβαρ, ως πολιτικός, έχει γίνει μέχρι σήμερα αναφορά για πολλές κυβερνήσεις, όλου του ιδεολογικού φάσματος, αλλά και για πολυάριθμα επαναστατικά κινήματα και αντάρτικες ομάδες. Οι διαφορετικές στάσεις απέναντι στον Μπολίβαρ εκφράστηκαν έντονα στη διεθνή ιστοριογραφία και έγιναν μέρος ευρύτερων ιδεολογικών συγκρούσεων που δίχασαν κατά καιρούς τις λατινοαμερικανικές κοινωνίες. Στη στροφή του 21^{ου} αιώνα, λόγω της οικειοποίησης της μορφής του από την κυβέρνηση του Τσάβες στη Βενεζουέλα, παρατηρήθηκε μια έντονη αναβίωση της «λατρείας» του Μπολίβαρ, η οποία κορυφώθηκε το 2010, στους εορτασμούς για τα διακόσια χρόνια από την έναρξη της επαναστατικής διαδικασίας στη Λατινική Αμερική.

Για την ανάλυση αυτών των αντιθετικών προσλήψεων, που θα μπορούσαν να οργανωθούν σε δυο «συστήματα» στάσεων, τον «μπολιβαρισμό» και τον «αντιμπολιβαρισμό», το άρθρο παίρνει τρεις κεντρικούς άξονες, οι οποίοι αφορούν συγκεκριμένες πτυχές της μορφής του Μπολίβαρ: ως ελευθερωτή, ως πολιτικού άνδρα και ως οραματιστή της λατινοαμερικανικής ενότητας. Ως προς τον πρώτο άξονα, οι διαφορετικές προσλήψεις πηγάζουν από τις διαφορετικές αξιολογήσεις του Μπολίβαρ ως επαναστάτη: για παράδειγμα, η μαρξιστική κριτική, ξεκινώντας από την ίδιο τον Μαρξ βρέθηκε, μέχρι και τη δεκαετία του 1950, στον αντίποδα της «λατρείας» του ήρωα - ελευθερωτή, καθώς απέρριπτε γενικώς τις λατινοαμερικανικές επαναστάσεις του 1810 ως έργο λιγοστών κρεολών που επεδίωκαν την ανεξαρτησία από την Ισπανία χωρίς να ενδιαφέρονται για τη λαϊκή υποστήριξη. Ο δεύτερος άξονας εξετάζει τις προσλήψεις του Μπολίβαρ ως πολιτικού αρχηγού, ο οποίος διαχειρίστηκε, έστω και προσωρινά, την εξουσία σε μεγάλο τμήμα της Νοτίου Αμερικής. Οι σύγχρονοί του πολιτικοί του αντίπαλοι, λόγω του συγκεντρωτικού πολιτικού μοντέλου που επέβαλε στις χώρες τις οποίες απελευθέρωνε σταδιακά, τον κατηγορούσαν ως «δεσποτικό» και «τύραννο». Από την άλλη πλευρά, ο «σιδηρός» Μπολίβαρ έχει προβληθεί μέχρι σήμερα από διάφορους εκπροσώπους του μιλιταρισμού και του πολιτικού αυταρχισμού. Στο πεδίο της ιστοριογραφίας, οι διάφορες εικόνες του πολιτικού Μπολίβαρ εξαρτήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τις στάσεις των ιστορικών σε σχέση με τις εμφύλιες συγκρούσεις μεταξύ των οπαδών της συγκεντρωτικής διακυβέρνησης και των φεντεραλιστών.

Τέλος, ως προς τον τρίτο άξονα, ο Μπολίβαρ ως οραματιστής της «Μεγάλης Πατρίδας», δηλαδή της λατινοαμερικανικής ενότητας, δεν έπεισε τους συγχρόνους του

και έγινε μάρτυρας της κατάρρευσης του ιδανικού του. Αντίθετα, επηρέασε πολλούς μεταγενέστερους στοχαστές και πολιτικούς άνδρες που υπερασπίστηκαν τη λατινοαμερικανική ενότητα, αποτέλεσε αναφορά για πολλά απελευθερωτικά και αντάρτικα κινήματα σε όλο τον κόσμο που τον είδαν ως «αντιιμπεριαλιστή πρόγονο» και έχει γίνει ο «απόλυτος» ήρωας για τον σύγχρονο λατινοαμερικανικό αριστερό λαϊκισμό που θεωρεί την περιφερειακή ενότητα ως απαραίτητη προϋπόθεση για την «πραγματική» χειραφέτηση της περιοχής.

20. “Estrategias de supervivencia en un mundo laboral conflictivo: los prácticos del puerto de Buenos Aires, 1856-1924” (Στρατηγικές επιβίωσης σε έναν συγκρουσιακό εργασιακό χώρο: οι πιλότοι του λιμανιού του Μπουένος Άιρες, 1856-1924), *Revista de Estudios Marítimos y Sociales* 5/6 (Νοέμβριος 2012-2013) 69-78.

Το άρθρο τοποθετείται στο λιμάνι του Μπουένος Άιρες κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα και τις πρώτες δεκαετίες του 20ού, και κινείται στο πεδίο της ιστορίας της εργασίας. Συγκεκριμένα, ασχολείται με τον ελάχιστο μελετημένο κλάδο των πιλότων, οι οποίοι, ασκώντας ένα παραδοσιακό ναυτικό επάγγελμα, κατάφεραν, μέσω διαφόρων στρατηγικών, να επιβιώσουν μέσα σε έναν έντονα συγκρουσιακό και πολωμένο ταξικό εργασιακό χώρο, όπως ήταν το λιμάνι του Μπουένος Άιρες, το οποίο, από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα έγινε το «εργαστήριο» των μοντέρνων εργασιακών σχέσεων στην Αργεντινή. Το άρθρο βασίζεται στο αρχειακό υλικό του Λιμεναρχείου του Μπουένος Άιρες και σε δημοσιεύματα του συνδικαλιστικού τύπου της εποχής. Το πρώτο μέρος εξετάζει την εθνοτική σύσταση αυτού του ναυτικού κλάδου, που από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα κυριαρχούνταν από αλλοδαπούς, αρχικά Βρετανούς και αργότερα Ιταλούς και Έλληνες. Έμφαση δίνεται στον ρόλο που έπαιξε το εθνοτικό κριτήριο στη συγκρότηση των πρώτων συλλόγων των πιλότων, καθώς και στις επιτυχείς προσπάθειες του αργεντινού Κράτους να «αργεντινοποιήσει» αυτόν τον ευαίσθητο για θέματα εθνικής ασφάλειας ναυτικό κλάδο. Το δεύτερο μέρος εξετάζει το νομοθετικό πλαίσιο, τις εργασιακές πρακτικές των πιλότων και τους κανόνες της κατανομής της «αγοράς εργασίας» μεταξύ των διαφόρων κοινοπραξιών των πιλότων που σχηματίστηκαν κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα.

Το τρίτο μέρος εξετάζει τις ασύμμετρες σχέσεις εξάρτησης που διαμορφώθηκαν μεταξύ των πιλότων και των εφοπλιστών: ειδικά ο μεγαλοεφοπλιστής

Nicolás Mihanovich, που κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα δέσποζε στις μεταφορές στον αμερικανικό νότιο Ατλαντικό, κατάφερε, στην προσπάθειά του να σπάσει το συνδικαλιστικό κίνημα στο λιμάνι του Μπουένος Άιρες, να θέσει υπό τον έλεγχό του τους περισσότερους συλλόγους των πιλότων. Η στροφή στις σχέσεις μεταξύ των πιλότων και των άλλων εξειδικευμένων ναυτικών κλάδων, από τη μια πλευρά, και των ναυτεργατών, από την άλλη, σημειώθηκε την περίοδο των μεγάλων απεργιών των ετών 1916-1921. Αυτές οι απεργιακές κινητοποιήσεις παρέλυσαν πολλές φορές το λιμάνι του Μπουένος Άιρες και ισχυροποίησαν πολιτικά τη Ναυτεργατική Ομοσπονδία, η οποία κέρδισε την υποστήριξη του τότε προέδρου, του Ριζοσπάστη Hipólito Yrigoyen, έναντι των εφοπλιστών και αναδείχθηκε σε σημαντικό πολιτικό συνομιλητή. Σε αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκαν σχέσεις συνεργασίας και αλληλοϋποστήριξης μεταξύ των εξειδικευμένων ναυτικών κλάδων και των ναυτεργατών, οι οποίες εκφράστηκαν στην κοινή συμμετοχή τους σε αρκετές από τις δυναμικές απεργίες αυτής της περιόδου. Η νέα ρήξη στις σχέσεις τους σημειώθηκε το 1924 με αφορμή τον νόμο περί συνταξιοδότησης που προσπάθησε να περάσει η κυβέρνηση του Marcelo T. De Alvear. Σε αντίθεση με τους ναυτεργάτες που πολέμησαν τον νόμο, οι πιλότοι ήταν μεταξύ των σωματείων που τον υποστήριζαν δημόσια. Γενικότερα, οι συγκρούσεις που ξέσπασαν μεταξύ των υποστηρικτών και των πολέμιων του νόμου, ήταν ενδεικτικές των διαφορετικών αντιλήψεων που είχαν διαμορφώσει οι εξειδικευμένοι και υψηλόβαθμοι ναυτικοί, από τη μια πλευρά, και οι ναυτεργάτες, από την άλλη, γύρω από την εργασία τους και τα κοινωνικά τους δικαιώματα.

21. “Discourses on Latin America: The Migration-Development Nexus”, στο: Lina Ventouras (ed.), *International “Migration Management” in the Early Cold War: The Intergovernmental Committee for European Migration, University of the Peloponnese, 2015.* (Το κείμενο γράφτηκε σε συνεργασία με τη Λίνα Βεντούρα).

Το κείμενο αυτό εξετάζει τη θέση και τον ρόλο της Λατινικής Αμερικής στο νέο διεθνές θεσμικό πλαίσιο διαχείρισης της μετανάστευσης το οποίο διαμορφώθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υπό το βάρος της ψυχροπολεμικής λογικής που κυριάρχησε τη δεκαετία του 1950. Ο νέος σχεδιασμός διαχείρισης των παγκόσμιων μεταναστευτικών ροών θεσμοποιήθηκε μέσα από τη σύσταση και δράση οργανισμών όπως η ΔΕΜΕ (Διακυβερνητική Επιτροπή Μετανάστευσης από την Ευρώπη) η οποία, από την ίδρυσή

της το 1951, κλήθηκε να διαχειριστεί τη μετανάστευση μεταξύ των χωρών του «ελεύθερου κόσμου» δρώντας βασικά υπό τον έλεγχο των Η.Π.Α. που ήταν ο κύριος αρχιτέκτονας και χρηματοδότης της. Σύμφωνα με τη θεώρηση της ΔΕΜΕ, η Λατινική Αμερική μπορούσε να απορροφήσει μέρος του πληθυσμιακού «πλεονάσματος» του Παλαιού Κόσμου και να συμβάλει στη λύση των προβλημάτων της ανεργίας και της φτώχειας που ταλάνιζαν τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Από την άλλη πλευρά, η επιλεκτική μεταφορά μεταναστών από τη Δυτική Ευρώπη θα μπορούσε να ανοίξει νέες αναπτυξιακές προοπτικές στη Λατινική Αμερική και να λειτουργήσει ως παράγοντας κοινωνικής και πολιτικής σταθερότητας.

Το κείμενο βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε πρωτότυπο αρχειακό υλικό της ΔΕΜΕ (εκθέσεις, προγράμματα, αλληλογραφία), το οποίο βρίσκεται σε διάφορα αρχεία (National Archives Records Administration στην Ουάσιγκτον, Archives of the International Organization for Migration και Archive of the International Organization of Labor στη Γενεύη, μεταξύ άλλων) και συγκεντρώθηκε από τους ερευνητές και συνεργάτες του ερευνητικού προγράμματος «Migration Management and International Organizations: A history of the establishment of the International Organization for Migration» (με έδρα το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου/ Δράση «Αριστεία», χρονική διάρκεια: 2012-2015) στο οποίο συμμετείχα ως συνεργάτης. Βασικός στόχος του κειμένου είναι να δείξει, μέσα από τη μελέτη των προγραμμάτων και δράσεων της ΔΕΜΕ αλλά και της γενικότερης ρητορικής του οργανισμού, πώς κατά τις δεκαετίες του 1950 και 1960, υπό τη σκιά του αναπτυξιακού «δόγματος» που κυριάρχησε στον Δυτικό Κόσμο, οι χώρες της Λατινικής Αμερικής λειτούργησαν ως «εργαστήρια» για την εφαρμογή αναπτυξιακών πειραμάτων και τη μελέτη των τρόπων διασύνδεσης της μετανάστευσης με τη ζητούμενη ανάπτυξη. Κατά δεύτερο λόγο επιχειρεί να παρακολουθήσει πώς διαμορφώθηκε σε επίπεδο διεθνών θεσμών ένας ηγεμονικός λόγος σε σχέση με τη Λατινική Αμερική που την κατέτασσε και την καθιέρωνε ως μέρος του «υπανάπτυκτου» κόσμου.

Το πρώτο μέρος εξετάζει το Δι-αμερικανικό σύστημα, όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και την ανασηματοδότηση του παναμερικανισμού που σημειώθηκε αυτή την περίοδο. Δεδομένης της μεταπολεμικής αμερικανικής ηγεμονίας στον Δυτικό κόσμο, γίνεται αναφορά στο «αναπτυξιακό δόγμα» που διατυπώθηκε από τον Αμερικανό πρόεδρο Τρούμαν τον Ιανουάριο του 1949 και συνέδεσε την ανάγκη εξάλειψης της φτώχειας στις «υπανάπτυκτες» περιοχές του πλανήτη με την ανάσχεση του κομμουνισμού. Στο πλαίσιο του νέου «δόγματος»

που οδήγησε στη δημιουργία ενός τεράστιου θεσμικού μηχανισμού παγκόσμιας εμβέλειας, οι χώρες της Λατινικής Αμερικής έγιναν, κατά τις δεκαετίες του 1950 και 1960, δέκτες προγραμμάτων οικονομικής βοήθειας που προωθούσαν φιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές σε όλο το δυτικό ημισφαίριο και στόχευαν στην ανάπτυξη και σταθερότητα της περιοχής.

Το δεύτερο μέρος εξετάζει συγκεκριμένες πολιτικές και στρατηγικές της ΔΕΜΕ για τη Λατινική Αμερική. Η ΔΕΜΕ από το 1951 και εξής επεξεργάστηκε διάφορα πιλοτικά προγράμματα που αφορούσαν την υποδοχή, τοποθέτηση και εκπαίδευση μεταναστών και εφαρμόστηκαν δοκιμαστικά στις χώρες της περιοχής με βασικό στόχο τη μελέτη της σχέσης μετανάστευσης και ανάπτυξης. Η προώθηση της ευρωπαϊκής μετανάστευσης στη Λατινική Αμερική έγινε μέρος της «σταυροφορίας» του οργανισμού που αποσκοπούσε στη «σωτηρία» της περιοχής από την υπανάπτυξη και τον κίνδυνο εξάπλωσης του κομμουνισμού στις χώρες της. Παρόλο που η ΔΕΜΕ θεωρούσε την εκβιομηχάνιση ως αιχμή του δόρατος για την ανάπτυξη, στη Λατινική Αμερική έδωσε προτεραιότητα στην προώθηση προγραμμάτων αγροτικού εποικισμού από τις χώρες της περιοχής. Μέχρι τα τέλη του 1953 η Βραζιλία, η Αργεντινή, η Βενεζουέλα και η Χιλή επεξεργάστηκαν σχετικά προγράμματα με τη μεσολάβηση της ΔΕΜΕ, ενώ το 1955 νέα σχετικά προγράμματα εποικισμού υπέβαλαν η Κόστα Ρίκα, η Βολιβία και η Κολομβία. Σύμφωνα με τη θεώρηση της ΔΕΜΕ οι αγροτικοί οικισμοί που θα δημιουργούνταν από ευρωπαίους «σύγχρονους» αγρότες, θα λειτουργούσαν ως αναπτυξιακοί πόλοι στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Αργότερα ο οργανισμός επεξεργάστηκε πιο συστηματικά προγράμματα μεταφοράς εξειδικευμένων εργατών από την Ευρώπη, χωρίς όμως αυτά να έχουν σημαντικά αποτελέσματα.

Τέλος, το τρίτο μέρος του κειμένου δίνει έμφαση στον Λόγο που αρθρώθηκε από τη ΔΕΜΕ και ο οποίος απηχούσε την κυρίαρχη ρητορική που επικράτησε μεταπολεμικά στον Δυτικό κόσμο. Όλα τα προγράμματα και οι εκθέσεις της ΔΕΜΕ, γραμμένες με ένα τεχνοκρατικό λεξιλόγιο και σε ημι-επιστημονικό ύφος, εμπειρείχαν κρίσεις που θεωρούσαν ως κάτι δεδομένο την «υπανάπτυξη» της Λατινικής Αμερικής, τις «αρχαϊκές» δομές των χωρών της, τις «παραδοσιακές» νοοτροπίες των λαών της, τις επείγουσες αναπτυξιακές ανάγκες της, ενώ τόνιζαν τον «εκπολιτιστικό» ρόλο που θα μπορούσαν να παίξουν οι ευρωπαίοι μετανάστες στην περιοχή. Η Λατινική Αμερική αντιμετωπιζόταν γενικώς ως μια παρθένα «γη της επαγγελίας», με τεράστιες και αναξιοποίητες φυσικές πηγές πλούτου και μάζες ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού· ως μια «ανώριμη» κοινωνία που είχε ακόμη ανάγκη ένα πατερναλιστικό και

παρεμβατικό κράτος καθώς και τα τείχη του οικονομικού προστατευτισμού. Όλες αυτές οι θεωρήσεις, πέραν της σύνδεσης της ευρωπαϊκής μετανάστευσης με τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της Λατινικής Αμερικής, δημιούργησαν γενικότερες εικόνες γύρω από την περιοχή που έγιναν «κοινός τόπος», υιοθετήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τους ίδιους τους λαούς της ως μέρος της αυτοεικόνας τους και καθιέρωσαν τις λατινοαμερικανικές χώρες ως τμήμα του «Τρίτου Κόσμου».

22. “From the Black Sea to the Pampas: The Migratory Movements to South America, 1870-1914”, στο: Maria Christina Chatziioannou (ed.), *Linkages of the Black Sea with the West Trade and Immigration*, σειρά *Black Sea History*, Vol. VII, Ionian University/Thalis Programme, 2015, σ. 129-162.

Το κείμενο αυτό μελετά τα μεταναστευτικά ρεύματα που συνέδεσαν την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας με τη Νότιο Αμερική κατά την περίοδο 1870-1914. Πιο συγκεκριμένα εστιάζει στις οργανωμένες μετακινήσεις πολυπληθών ομάδων Ρωσο-εβραίων και Ρωσο-γερμανών μεταναστών στην Αργεντινή και τη Βραζιλία, στο πλαίσιο επιχειρήσεων μεταφοράς και εγκατάστασης αγροτών. Κατά δεύτερο λόγο μελετά τη συμβολή αυτών των μεταναστευτικών ομάδων στη διαδικασία εποίκισμού της αργεντινής υπαίθρου κατά τις αρχές του 20ού αιώνα. Το κείμενο είναι αποτέλεσμα της έρευνας που διεξήγαγα στο πλαίσιο της συμμετοχής μου στο διαπανεπιστημιακό ερευνητικό πρόγραμμα «Μαύρη Θάλασσα και Πόλεις Λιμάνια από τον 18ο έως τον 20ό αιώνα. Ανάπτυξη, Σύγκλιση και Διασυνδέσεις με την Παγκόσμια Οικονομία» (Δράση «ΘΑΛΗΣ») κατά το διάστημα 2012-2015. Βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε πρωτογενές υλικό που συγκέντρωσα από το αρχείο του αργεντινού προξενείου στην Οδησό το οποίο συμπεριλαμβάνεται στο Γενικό Αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών της Αργεντινής, καθώς από τα αρχεία που διατηρούνται σε ορισμένους αγροτικούς οικισμούς της Αργεντινής (κυρίως μελέτησα το υλικό του Museo y Archivo Regional de las colonias judías del Centro de Entre Ríos που βρίσκεται στην κωμόπολη Villa Domínguez της επαρχίας Entre Ríos).

Το πρώτο μέρος μελετά τη μεταναστευτική δυναμική προς την αμερικανική ήπειρο που αναπτύχθηκε στη Νότιο Ρωσία από τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα και απλώθηκε σε άλλες περιοχές της Μαύρης Θάλασσας μέχρι τις αρχές του 20^{ού} αιώνα. Η μεταναστευτική αυτή δυναμική ήταν κυρίως αποτέλεσμα των πιέσεων που άρχισαν να δέχονται οι μειονότητες στη Ρωσία, της εξάπλωσης του αντισημιτισμού

στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη αλλά και ευρύτερων αλλαγών στην παγκόσμια οικονομία. Εξετάζονται κυρίως οι οργανωμένες επιχειρήσεις μεταφοράς, μέσω εταιρειών, Ρωσο-εβραίων και Ρωσο-γερμανών αγροτών σε χώρες της Νότιας Αμερικής οι οποίες είχαν ενταχθεί στο παγκόσμιο σύστημα ως αγροτοεξαγωγικές οικονομίες και προωθούσαν συστηματικά τον εποικισμό της υπαίθρου τους. Η μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στη δράση της εταιρείας Jewish Colonization Association (JCA) που ιδρύθηκε το 1891 στο Λονδίνο από τον Γερμανο-εβραίο βαρόνο Maurice de Hirsch. Η εταιρεία αγόρασε μεγάλες εκτάσεις γης στην Αργεντινή και τη Βραζιλία με στόχο την εκεί μεταφορά και εγκατάσταση χιλιάδων εβραίων μεταναστών στους οποίους δινόταν η δυνατότητα να αγοράσουν με δόσεις τη γη που τους παραχωρούνταν για καλλιέργεια. Στο διάστημα 1891-1896 η Jewish Colonization Association μετέφερε περίπου 10.000 μετανάστες, αριθμός πολύ χαμηλότερος από τις αρχικές εκτιμήσεις της εταιρείας που έκαναν λόγο για μεταφορά 300.000 μεταναστών. Η δραστηριότητα της εταιρείας εντατικοποιήθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα, με την όξυνση του αντισημιτισμού στη Ρωσία, τη Ρουμανία και άλλες περιοχές της Ανατολικής Ευρώπης.

Το δεύτερο μέρος εξετάζει τον ρόλο της διπλωματίας της Αργεντινής σε σχέση με την προσέλκυση μεταναστών από τη Νότιο Ρωσία. Το αρχειακό υλικό που προέρχεται από το προξενείο της Αργεντινής στην Οδησό και από την αντιπροσωπεία της χώρας στην Αγία Πετρούπολη, δείχνουν αντικρουόμενες στάσεις ως προς το θέμα: ενώ οι πρόξενοι της Αργεντινής στην Οδησό κατέβαλλαν προσπάθειες για την προσέλκυση της ρωσικής (κατά βάση εβραϊκής) μετανάστευσης από τη Νότιο Ρωσία, άλλοι διπλωμάτες που υπηρετούσαν στην Αγία Πετρούπολη καταφέρονταν αρνητικά για τους εβραίους μετανάστες και φρόντιζαν να προωθήσουν τη μετανάστευση Φιλανδών από το βόρειο τμήμα της Ρωσίας. Οι αντικρουόμενες αυτές στάσεις των αργεντινών διπλωματών δεν έκρυβαν μόνο προσωπικές αντιλήψεις, ιδεολογίες και προκαταλήψεις αλλά συνδέονταν και με τον ρόλο των ναυτιλιακών εταιρειών και τον ανταγωνισμό που αναπτύχθηκε μεταξύ των βόρειων λιμανιών - όπως το Λιμπάου - και της Οδησού για τη μεταφορά μεταναστών στη Νότιο Αμερική. Ορισμένοι αργεντινοί διπλωμάτες ανέπτυξαν επαφές με ναυτιλιακές εταιρείες και ανάλογα διαμόρφωσαν τη στάση τους σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής στη Ρωσία: οι πρόξενοι στην Οδησό διατηρούσαν επαφές με τη ρωσική ναυτιλιακή εταιρεία Russian Steam Navigation Company με στόχο τη δημιουργία απευθείας σύνδεσης της Οδησού με το Μπουένος Άιρες μέσω μεσογειακών λιμανιών ενώ αντίθετα ο Επιτετραμμένος της χώρας στην Αγία Πετρούπολη προωθούσε τη δημιουργία της «βόρειας» γραμμής

Λιμπάου – Μπουένος Άιρες με την εταιρεία Russian Volunteer Fleet (Dobroflot). Η άρνηση του αργεντινού κράτους να συμβάλει χρηματικά στη μεταφορά μεταναστών δεν επέτρεψε τη δημιουργία απευθείας γραμμής μέχρι το Μπουένος Άιρες, ενώ αντίθετα πραγματοποιήθηκε η σύνδεση της Οδησσού με το Σάντος της Βραζιλίας κατόπιν συμφωνίας με το βραζιλιάνικο κράτος το 1912.

Τέλος το τρίτο μέρος του κειμένου μελετά τη συμβολή των Ρωσο-εβραίων εποίκων στον εποικισμό της αργεντινής πάμπας κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Μέσα από μια διαπολιτισμική και διεθνή προσέγγιση εστιάζει στην εμπειρία αυτών των μεταναστών/ εποίκων που ήταν φορείς νοοτροπιών, συνηθειών, κοσμοθεωριών και ιδεολογιών που χαρακτήριζαν τις εβραϊκές κοινότητες της Νότιας Ρωσίας. Από την άλλη πλευρά οι έποικοι κλήθηκαν να ενταχθούν στον «κόσμο» της αργεντινής πάμπας που λειτουργούσε ποικιλοτρόπως ως «εργαστήρι» στη διαδικασία οικονομικού και κοινωνικού εκσυγχρονισμού της Αργεντινής που συντελούνταν αυτή την περίοδο. Χαρακτηριστική πτυχή αυτών των διαπολιτισμικών διεργασιών αποτελεί η οργάνωση και προώθηση από Ρωσο-εβραίους εποίκους, εμπνεόμενους από τα ιδεώδη του αγροτικού κοινωνισμού, του αγροτικού συνεταιριστικού κινήματος το οποίο στις δεκαετίες 1920 και 1930 ισχυροποιήθηκε και απλώθηκε σε όλες τις αγροτικές περιοχές της Αργεντινής και άλλων χωρών της Νότιας Αμερικής.

23. «Ο αργεντινός Περονισμός. Ιδεολογία, πολιτική σκηνοθεσία και κοινωνική εμπειρία», στο: *Λαϊκισμός στην ιστορία, την τέχνη την πολιτική*, Πρακτικά επιστημονικού συμποσίου, Αθήνα, Εταιρεία σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας, 2016, σ. 93-102.

Το κείμενο μελετά το πολιτικό φαινόμενο του περονισμού που κυριαρχεί στο πολιτικό σύστημα της Αργεντινής από τη δεκαετία του 1940. Η ανάλυση επικεντρώνεται στη λεγόμενη «ιστορική φάση» του φαινομένου, δηλαδή στην περίοδο 1945-1955, και επιχειρεί να προσεγγίσει τον ιδεολογικό χάρτη και την πολιτική σκηνοθεσία του περονικού καθεστώτος αλλά και να εξετάσει τον περονισμό ως κοινωνική εμπειρία. Στο τέλος τίθεται το ζήτημα της ανθεκτικότητας του περονισμού και της ικανότητάς του να επινοεί συνεχώς τον εαυτό του πάνω σε νέες βάσεις διατηρώντας, ωστόσο, πάντα τη λαϊκιστική φυσιογνωμία του.

Το κείμενο ξεκινά με μια σύντομη επισκόπηση της εκτενούς βιβλιογραφίας που επιχειρεί να ερμηνεύσει την ανάδυση αυτού του πολιτικού φαινομένου. Δύο βασικά

ζητήματα έχουν τεθεί από τις μελέτες που έχουν «βάλει στο μικροσκόπιο» την εν λόγω διαδικασία: το ερώτημα του ποιο ήταν το κεντρικό κοινωνικό υποκείμενο πίσω από το περονικό κίνημα του 1945 καθώς και το θέμα της ρήξης ή της συνέχειας του περονισμού σε σχέση με προηγούμενες πολιτικές εμπειρίες. Σε σχέση με αυτά τα κεντρικά ερωτήματα διερευνάται ο τρόπος διείσδυσης του περονισμού στα εργατικά στρώματα: από τη μια πλευρά ο περονισμός αγκαλιάστηκε αυθόρμητα από τα λαϊκά στρώματα των φτωχογειτονιών του Μπουένος Άιρες που αποτελούνταν κυρίως από εσωτερικούς μετανάστες οι οποίοι κατά τη δεκαετία του 1930 εντάχθηκαν στην εκσυγχρονισμένη οικονομία, κυρίως μέσω της απασχόλησής τους στον αναπτυσσόμενο βιομηχανικό τομέα. Αυτά τα στρώματα, τα οποία θα γίνονταν η ισχυρή φιλοπερονική συνδικαλιστική βάση, αποτέλεσαν τον «νέο» παράγοντα στη διαδικασία ανάδυσης του περονισμού και η ένταξή τους στο πολιτικό σύστημα σηματοδότησε τη ρήξη που έφερε ο περονισμός σε σχέση με το πριν. Από την άλλη, όμως, πλευρά ο ρόλος των παλαιών συνδικαλιστών στην ανάδυση του περονικού κινήματος ήταν εξίσου σημαντικός και εκφράζει τον «παλιό» παράγοντα και το στοιχείο της συνέχειας με την εμπειρία των Ριζοσπαστικών κυβερνήσεων της περιόδου 1916-1930.

Στη συνέχεια αναλύεται η βασική ιδεολογική πλατφόρμα του περονισμού: το «δόγμα» της «δικαιοκρατίας» που προωθούσε μια κορπορατιστική αντίληψη της κοινωνίας καθώς και τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης Κράτους και κοινωνίας μέσω της ενίσχυσης του ρόλου του πρώτου σε μια σειρά οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα. Η έννοια της «δικαιοκρατίας» προσέδιδε κοινωνική διάσταση στην έννοια του πολίτη μέσα από τον δίκαιο επιμερισμό των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων και έδινε έμφαση στην «αρμονία» όλων των δυνάμεων που «συστρατεύονταν» για την πρόοδο και την ανάπτυξη του έθνους. Η «νέα συμφωνία» που προώθησε ο Περόν αποτυπώθηκε ανάγλυφα στη σχέση που διαμόρφωσε με το συνδικαλιστικό κίνημα, η οποία πέρασε από την αμοιβαία στήριξη στην κηδεμονία, παρόλο που τα συνδικάτα διατήρησαν πάντα την ικανότητα άσκησης πίεσης σε θέματα οικονομικής πολιτικής. Το κείμενο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η «δικαιοκρατία» ήταν τελικά μια πολύ ρευστή και εύκαμπτη ιδεολογική πλατφόρμα η οποία πατώντας πάνω σε ορισμένες θεμελιώδεις αρχές, προσαρμοζόταν με ευελιξία και πραγματισμό στους εκάστοτε συσχετισμούς της εξουσίας.

Η πολιτική σκηνοθεσία του περονισμού είναι το επόμενο θέμα που αναλύεται στο κείμενο. Ο περονισμός κατάφερε να δημιουργήσει μια κοσμική θρησκεία που αποτυπώθηκε στις επίσημες πολιτικές τελετουργίες του καθεστώτος, οι οποίες

μετέτρεψαν την πολιτική σε δημόσια θέαμα. Κεντρική θέση στη δημόσια σκηνοθεσία του περονικού καθεστώτος είχαν οι ετήσιοι εορτασμοί της 17^{ης} Οκτωβρίου, της «ιδρυτικής ημερομηνίας» του περονικού κινήματος, ενώ ανασηματοδοτήθηκε η εργατική Πρωτομαγιά. Στη συνέχεια του κειμένου υποστηρίζεται ότι παρά την αναμφισβήτητη ικανότητα κινητοποίησης που είχαν αυτές όλες οι πολιτικές τελετουργίες, η μεγάλη δύναμη του περονισμού στα λαϊκά στρώματα πήγαζε κυρίως από την ίδια την κοινωνική εμπειρία. Οι συνδικαλισμένες βάσεις του περονισμού απέκτησαν μεγάλη δύναμη που απέρρευε από τον έλεγχο που ασκούσαν στην ίδια την παραγωγική διαδικασία μέσω των εκπροσώπων τους. Για τα πλατιά εργατικά στρώματα ο περονισμός έγινε μια απτή καθημερινή εμπειρία που ξεκινούσε από το εργοστάσιο και εκτεινόταν σε όλες τις σφαίρες της ζωής, ιδιωτικής και δημόσιας. Αλλά και έξω από τον χώρο της εργασίας, κατά τα πρώτα χρόνια της περονικής διακυβέρνησης, τα πλατιά κοινωνικά στρώματα έζησαν μια νέα συλλογική εμπειρία κοινωνικής κινητικότητας, την οποία η αργεντινή κοινωνία είχε να ζήσει από τις αρχές του 20ού αιώνα.

Στο τέλος διερευνάται το μεγάλο ζήτημα της ανθεκτικότητας και της διαρκούς επανεπιπόνησης του περονισμού. Η επιβίωσή του μέσα από πολύ διαφορετικά πρόσωπα από τη δεκαετία του 1940 μέχρι σήμερα φανερώνει την ιδεολογική ευελιξία του και την ικανότητά του να προσαρμόζεται με επιτυχία σε πολύ διαφορετικές εθνικές και διεθνείς πολιτικές συγκυρίες. Το κείμενο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το κλειδί σε αυτή τη διαδικασία πετυχημένης επανεπιπόνησης του περονισμού είναι η «συμβιωτική» σχέση που έχει διαμορφώσει με την εξουσία, η οποία εκφράζεται στην ικανότητά του – και την ανάγκη του – να ανανεώνει κάθε φορά ποιοτικά τα οφέλη που διανέμει στην κοινωνία μέσω των ποικίλων οργανωτικών δομών του και να εξασφαλίζει την κυβερνησιμότητα μέσω της ελεγχόμενης κινητοποίησης και αποκινητοποίησης των λαϊκών στρωμάτων.

24. “Labor Policy and Diplomacy: Argentina's Labor Attachés under Peronism”, *Historein* Vol. 19 No 1 (2020): “Global Labour: Perspectives from East to West, from North to South” (υπό έκδοση).

Το άρθρο αναλύει τον θεσμό των εργατικών ακολούθων που καθιερώθηκε στις διπλωματικές αντιπροσωπείες της Αργεντινής κατά την περονική περίοδο και συγκεκριμένα κατά τα έτη 1946-1955. Σε αντίθεση με τον αντίστοιχο θεσμό του

εργατικού ακολούθου που θέσπισαν στις πρεσβείες τους στο εξωτερικό οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Μεγάλη Βρετανία κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου, ο Περόν δημιούργησε μια πραγματικά λαϊκή διπλωματική υπηρεσία τα μέλη της οποίας προέρχονταν από τη βάση των συνδικάτων. Ο θεσμός αυτών των «πληβείων» διπλωματικών ακολούθων, οι οποίοι ανέλαβαν στις χώρες αποστολής τους την επικοινωνία με το τοπικό εργατικό κίνημα και την προώθηση του περονικού μοντέλου, ήταν σύμφωνος με το γενικότερο πολιτικό πρόγραμμα του Περόν, το οποίο βασιζόταν στην προνομιούχο σχέση που οικοδόμησε με τα συνδικάτα, ενώ ταυτόχρονα απηχεί τους μεγάλους κοινωνικούς μετασχηματισμούς που έλαβαν χώρα στην Αργεντινή κατά την περονική περίοδο. Επιπλέον, η καθιέρωση ενός τέτοιου θεσμού δείχνει τις περιφερειακές και παγκόσμιες πολιτικές βλέψεις του Περόν στις οποίες ένας «εναλλακτικός» εργατικός διεθνισμός, βασισμένος στα περονικά ιδεώδη και στον λεγόμενο «Τρίτο Δρόμο», και απομακρυσμένος τόσο από τον καπιταλισμό όσο και από τον σοσιαλισμό, έπαιζε κεντρικό ρόλο. Το άρθρο δίνει έμφαση στην έννοια, στις συνέχειες αλλά και στις αμφιταλαντεύσεις της εργατικής διπλωματίας του Περόν κατά την περίοδο 1948-1955, καθώς και στο σχέδιο δράσης και τις μεθόδους των αργεντινών εργατικών ακολούθων, και επιχειρεί να δείξει τους περιορισμούς με τους οποίους ήρθαν αντιμέτωποι λόγω της ίδιας της φύσης του περονικού καθεστώτος αλλά και του διπολισμού που κυριάρχησε σε παγκόσμιο επίπεδο την εποχή του Ψυχρού Πολέμου.

25. «Αναζητώντας ίχνη ελλήνων μεταναστών στη Βόρειο Χιλή: τεκμήρια ελληνικής μετανάστευσης στους βιομηχανικούς οικισμούς του νίτρου (1900-1940)», *Ιόνιος Λόγος*, τόμος ΣΤ' (υπό έκδοση).

Το κείμενο εστιάζει στον «κόσμο» του νίτρου που οργανώθηκε στη βόρειο Χιλή από τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα και αποτέλεσε τη βάση της εξαγωγικής οικονομίας της χώρας προσελκύοντας ταυτόχρονα χιλιάδες ευρωπαίους και κινέζους μετανάστες. Παρουσιάζει τα τεκμήρια της εκεί ελληνικής μετανάστευσης, τα οποία βρίσκονται σε ιστορικά αρχεία που ταξινομήθηκαν από το Καθολικό Πανεπιστήμιο της πόλης Αντοφαγκάστα (Universidad Católica del Norte). Στο «Αρχείο Αλλοδαπών» του Ληξιαρχείου (Archivo de Extranjería del Registro Civil e Identificación) της Αντοφαγκάστα συμπεριλαμβάνονται οι φάκελοι 608 Ελλήνων που μετανάστευσαν στην περιοχή στο διάστημα 1886-1940. Στην πλειονότητά τους επιδόθηκαν στο μικρεμπόριο εκμεταλλευόμενοι τις ανάγκες σε βασικά είδη που υπήρχαν στους

βιομηχανικούς οικισμούς που οργανώθηκαν από τις ξένες εταιρείες εξόρυξης του νίτρου στην έρημο Ατακάμα. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζονταν αυτοί οι έμποροι και η δύσκολη συνύπαρξή τους με τις μεταλλευτικές εταιρείες στην πάμπα του νίτρου, φωτίζονται μέσα από τα βιομηχανικά αρχεία των εταιρειών. Στο κείμενο γίνεται αναφορά στο αρχείο της μεταλλευτικής εγκατάστασης και οικισμού Chacabuco που δημιουργήθηκε το 1924 από την εταιρεία Lautaro Nitrate Ltd. Είναι ένα από τα βιομηχανικά αρχεία που ανακτήθηκαν και ταξινομήθηκαν από το Καθολικό Πανεπιστήμιο της Αντοφαγκάστα. Το αρχείο είναι ταξινομημένο και περιλαμβάνει θεματικές ενότητες όπως Εργατικό δυναμικό, Παραγωγή, Διοίκηση, Συνδικάτο, Εμπορικές δραστηριότητες, Προμήθειες, Εργατικά ατυχήματα, Κοινωνικές δραστηριότητες, Εκπαίδευση, Ιατρική υπηρεσία, Αποθήκη κ.ά. Από την εσωτερική αλληλογραφία και τους διάφορους κανονισμούς της εταιρείας καθώς και από το υλικό που περιέχεται στο τμήμα Εμπορικές δραστηριότητες και Προμήθειες, φωτίζεται ο πόλεμος που κήρυξαν οι εταιρείες στους μετανάστες μικρεμπόρους που κινούνταν στην περιφέρεια των κλειστών βιομηχανικών οικισμών και ανέπτυξαν ανταγωνιστικές σχέσεις με τις ξένες μεταλλευτικές εταιρείες, οι οποίες υπερασπίζονταν με κάθε τρόπο το εμπορικό μονοπώλιο των παντοπωλείων τους. Τέλος, στο κείμενο γίνεται αναφορά στα υλικά τεκμήρια που μαρτυρούν την παρουσία ελλήνων μεταναστών και δείχνουν τις συνθήκες ζωής και εργασίας τους μέσα στο ιδιαίτερο περιβάλλον της «πάμπας του νίτρου». Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα απομεινάρια του κοντινού στους βιομηχανικούς οικισμούς χωριού Pampa Unión, όπου αρκετοί έλληνες μετανάστες διέθεταν καταστήματα βασικών ειδών από όπου προμήθευαν τους εργάτες των δεκάδων μεταλλευτικών εταιρειών της περιοχής.

[Επιμέλειες]

26. Επιστημονική επιμέλεια (επιλογή άρθρων, μετάφραση και σχολιασμός των εννέα άρθρων) του τόμου *Θέματα και τάσεις της σύγχρονης λατινοαμερικανικής ιστοριογραφίας*, Αθήνα, Ε.Μ.Ν.Ε. - Μνήμων, Σειρά *Θεωρία και Μελέτες Ιστορίας*, 2010.

Τα κείμενα που επέλεξα και μετέφρασα για να συμπεριληφθούν σε αυτόν τον τόμο αναλύουν ορισμένες από τις βασικές ιστοριογραφικές συζητήσεις γύρω από μεγάλα και κομβικά ζητήματα της λατινοαμερικανικής ιστορίας. Η ανάλυση ξεκινά από την αγροτική ιστορία και τον κόσμο της υπαίθρου των ισπανικών κτήσεων στην Αμερική

κατά τα ύστερα αποικιακά χρόνια. Επόμενος σταθμός είναι οι σύγχρονες αναγνώσεις των Ισπανοαμερικανικών επαναστάσεων καθώς και το φαινόμενο των εμφυλίων πολέμων του 19^{ου} αιώνα, η ανάδυση των πολιτικο-στρατιωτικών τοπικών αρχηγών (καουδίγιος) και η διαμόρφωση ισχυρών τοπικισμών. Η ανάλυση περνά στη συνέχεια στο πεδίο των εθνικών ιδεολογιών, στις αναζητήσεις της σύγχρονης κοινωνικής ιστορίας γύρω από το «κοινωνικό ζήτημα» των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα, αλλά και στις ερμηνείες της ανάπτυξης από τη στρουκτουραλιστική σχολή και τη Νέα Οικονομική Θεωρία. Ακολουθεί η συνθετική παρουσίαση των διαφορετικών αναγνώσεων μεγάλων πολιτικών γεγονότων ή φαινομένων, όπως η Μεξικανική Επανάσταση του 1910, ο αργεντινός περονισμός και η Κουβανική Επανάσταση του 1959, τα οποία αποτέλεσαν σημαντικούς «κόμβους» στην πολιτική ιστορία της σύγχρονης Λατινικής Αμερικής. Ο τόμος είναι έτσι δομημένος ώστε να αποτελεί ταυτόχρονα και ένα συνοπτικό αφήγημα της σύγχρονης λατινοαμερικανικής ιστορίας με τέσσερις κύριες φάσεις: α) το πέρασμα από το ύστερο αποικιακό σύστημα στη δύσκολη συγκρότηση των εθνικών κρατών, β) την είσοδο των μαζών στη λατινοαμερικανική πολιτική ζωή, γ) την αναζήτηση του νέου δρόμου στις δεκαετίες 1940-1960 μέσα από τις επιλογές του λαϊκισμού, των αναπτυξιακών πολιτικών ή της επανάστασης, και δ) τις παροντικές και μελλοντικές προοπτικές της Λατινικής Αμερικής.

Οι σύγχρονες ιστοριογραφικές συζητήσεις γύρω από τη λατινοαμερικανική ιστορία και άλλα θέματα όπως η έννοια της «Λατινικής Αμερικής» και η εξέλιξη των Λατινοαμερικανικών σπουδών αναλύονται εκτενώς στην εισαγωγή που έγραψα για τον τόμο αυτό (βλ. υπόμνημα, δημοσίευση 13: «Η ιδέα της Λατινικής Αμερικής και ένα προτεινόμενο αφήγημα της ιστορίας της»).

27. Επιμέλεια, μετάφραση και εισαγωγή του τόμου: 1810-2010: 200 χρόνια από τα επαναστατικά κινήματα για την Ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου (Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου, Νοέμβριος 2010, Αθήνα, EMNE-Μνήμων, 2011. (Η επιμέλεια έγινε από κοινού με τον Χρήστο Λούκο).

Ο τόμος αυτός εκδόθηκε με αφορμή τη συμπλήρωση, το 2010, διακοσίων χρόνων από την έναρξη της επαναστατικής διαδικασίας για την ανεξαρτησία της Λατινικής Αμερικής από την Ισπανική αυτοκρατορία. Πρόκειται για τα πρακτικά του διεθνούς

συνεδρίου που συνδιοργανώθηκε από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης και το Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Ορισμένα κείμενα που συμπεριλαμβάνονται στον τόμο εντάσσονται στην παράδοση της νέας πολιτικής ιστορίας και αναλύουν το ιδεολογικό, πολιτικό και εννοιολογικό πλαίσιο της μετάβασης από την αυτοκρατορία στα μετέπειτα εθνικά κράτη. Η αναζήτηση μιας νέας πολιτικής νομιμότητας μετά την κατάρρευση του ισπανικού θρόνου το 1808, η διάλυση του παλαιού μοναρχικού συμφώνου που αποτελούσε τη συνδετική ουσία της ισπανικής αυτοκρατορίας, η ανάδειξη τοπικών μορφών πολιτικής κυριαρχίας, οι ρητορικοί πόλεμοι και η ανασηματοδότηση βασικών εννοιών, όπως αυτές του «λαού», του «έθνους», της «πατρίδας», «της δικαιοσύνης», του «εθίμου» και της «λαϊκής κυριαρχίας», είναι ορισμένα από τα βασικά θέματα που θίγονται στα κείμενα. Άλλα κείμενα αναφέρονται στα νέα πολιτικά υποκείμενα και στα κοινωνικά δίκτυα που συντέλεσαν στην προετοιμασία και διάδοση της επαναστατικής διαδικασίας, στο διατλαντικό ιδεολογικό κλίμα του φιλελευθερισμού εκείνης της περιόδου, καθώς και στις δυνατότητες σύγκρισης με άλλες επαναστατικές διαδικασίες των δεκαετιών 1810-1820 όπως η Ελληνική Επανάσταση. Τέλος, αναλύεται η αποτύπωση των επαναστατικών κινημάτων στην τέχνη αλλά στους επετειακούς εορτασμούς σε πέντε λατινοαμερικανικές χώρες, ως έκφραση του σύγχρονου ιστορικού αφηγήματος της Λατινικής Αμερικής το οποίο απηχεί τη διαδικασία κατασκευής της δημόσιας μνήμης στις χώρες της περιοχής.

Για την έκδοση του τόμου μετέφρασα στα ελληνικά τα κείμενα που ήταν γραμμένα στην ισπανική ή αγγλική γλώσσα, τα συνόδευσα από επεξηγηματικά σχόλια και συνέγραψα, από κοινού με τον Χρήστο Λούκο, την εισαγωγή στην οποία γίνεται αναφορά στο ακαδημαϊκό κλίμα και στο δημόσιο διάλογο που αναπτύχθηκαν στις λατινοαμερικανικές χώρες με αφορμή τους εορτασμούς για τα διακόσια χρόνια από την ανεξαρτησία τους από την Ισπανική αυτοκρατορία.

28. Επιστημονική επιμέλεια, μετάφραση, επεξηγηματικά σχόλια και εισαγωγή στο έργο του Miguel Castillo Didier, *Φρανσίσκο ντε Μιράντα: Πρόδρομος, ήρωας και μάρτυρας της Λατινοαμερικανικής Ανεξαρτησίας* (τίτλος στο πρωτότυπο: *Miranda: Precursor, héroe y mártir de la Independencia de América Latina*, Αθήνα, Νότιος Άνεμος, 2013.

Για την ελληνική έκδοση της μελέτης του Miguel Castillo Didier την οποία μετέφρασα και επιμελήθηκα, πρόσθεσα στο αρχικό κείμενο επεξηγηματικά σχόλια που θεώρησα ότι βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του ιστορικού πλαισίου της εποχής του Μιράντα και των γεγονότων στα οποία αναφέρεται ο συγγραφέας. Στην εισαγωγή που έγραψα για τη συγκεκριμένη έκδοση επιχειρώ να αναλύσω κριτικά την εικόνα του Μιράντα ως προδρόμου που δεν κατανοήθηκε από τους συγχρόνους του και δεν αναγνωρίστηκε εγκαίρως από τους μεταγενέστερους συμπατριώτες του. Αυτή η εικόνα κυριαρχεί στις περισσότερες βιογραφίες του μεγάλου λατινοαμερικανού ήρωα. Στην εισαγωγή μου προσπαθώ να διερευνήσω το πλέγμα των συσχετισμών εξουσίας, των κοινωνικών δυνάμεων και των οικονομικών συμφερόντων που οδήγησε στην απομόνωση του Μιράντα από τους συγχρόνους του κατά τα πρώτα χρόνια της επαναστατικής διαδικασίας στη Λατινική Αμερική. Επιπλέον διερευνώ τις μεταγενέστερες πολιτισμικές ανάγκες της κοινωνίας της Βενεζουέλας και τις ιδεολογικές μάχες που έλαβαν χώρα στους κόλπους της και οι οποίες δεν επέτρεψαν να λάβει ο Μιράντα εξ αρχής τη θέση που του άξιζε στο «πάνθεον» των εθνικών ηρώων.

Για το πρώτο ερώτημα μελετώ την πολιτική συγκυρία 1806-1812 και τις αλλαγές που επήλθαν κατά τον πυκνότατο ιστορικό χρόνο αυτών των ετών και καταλήγω στο συμπέρασμα ότι το 1806, όταν ο Μιράντα επιχείρησε την πρώτη απελευθερωτική εκστρατεία του, η οριστική ρήξη με τη μητρόπολη δεν συμπεριλαμβανόταν ακόμα στις επιλογές των ηγετικών ομάδων των κρεολών. Επιπλέον γίνεται αναφορά στις δυσκολίες της λεγόμενης «Πρώτης Δημοκρατίας» της Βενεζουέλας (1811-1812) και στην αδυναμία του συγκεντρωτικού μοντέλου διακυβέρνησης – το οποίο ήταν σύμφωνο με τις αρχές του πεφωτισμένου Μιράντα και του Μπολίβαρ – να ανταποκριθεί στην κοινωνική πραγματικότητα της Βενεζουέλας του πρώτου μισού του 19^{ου} αιώνα. Για το δεύτερο ερώτημα που αφορά τη σχετικά όψιμη καθιέρωση του Μιράντα στο πάνθεον των μεγάλων εθνικών ηρώων, μελετάται η διαδικασία κατασκευής της εθνικής ιδεολογίας στη Βενεζουέλα. Στο κείμενο υποστηρίζεται ότι η «λατρεία» του Σιμόν Μπολίβαρ που προωθήθηκε ιδιαίτερα από την πολιτική ηγεσία της Βενεζουέλας κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα κατέστησε τον Μιράντα έναν «άβολο» πρόγονο λόγω της συμβολής του Μπολίβαρ στη σύλληψη και παράδοση του Μιράντα στους Ισπανούς το 1812, μετά τη σύναψη συμφωνίας από τον δεύτερο η οποία θεωρήθηκε ενδοτική από αρκετούς πατριώτες. Στο τέλος της εισαγωγής επισημαίνεται ότι στη στροφή του 21^{ου} αιώνα η Βενεζουέλα αποφάσισε να ανοίξει ξανά αυτό το κεφάλαιο της ιστορίας της, να αντιμετωπίσει πιο κριτικά τους

ήρωές της και να «συμφιλιώσει» τον Μπολίβαρ και τον Μιράντα μέσα από την παραδοχή ιστορικών αληθειών που μέχρι τότε αποσιωπούσαν.

29. Επιστημονική επιμέλεια του έργου Σιμόν Μπολίβαρ. Ο απελευθερωτής των συνειδήσεων. Θεμελιώδη κείμενα (μετάφραση, εισαγωγή, σχόλια Μαρία Δαμηλάκου), Αθήνα, Νότιος Άνεμος, 2014.

Για αυτή την ελληνική έκδοση που αποσκοπεί στην παρουσίαση της πολιτικής σκέψης του Σιμόν Μπολίβαρ στο ελληνικό κοινό, επιλέξαμε οκτώ θεμελιώδη κείμενα του Σιμόν Μπολίβαρ που αποτυπώνουν την εξέλιξη των πολιτικών ιδεών του. Καλύπτουν την περίοδο από το 1805, όταν ο νεαρός Μπολίβαρ ορκίστηκε στη Ρώμη να απελευθερώσει τις ισπανικές κτήσεις της Αμερικής, μέχρι τις παραμονές του θανάτου του το 1830. Η μετάφραση των κειμένων βασίστηκε στην έγκριτη έκδοση Simón Bolívar, *Doctrina del Libertador* (Πρόλογος: Augusto Mijares - Επιμέλεια και σχόλια: Manuel Pérez Vila), Καράκας, Biblioteca Ayacucho, 1985. Συνόδευσα κάθε κείμενο από ένα συνοπτικό εισαγωγικό σημείωμα και πρόσθεσα υποσημειώσεις με επεξηγήσεις και ιστορικά σχόλια που θεώρησα ότι μπορούν να συμβάλουν στην καλύτερη κατανόηση αυτών των πλούσιων κειμένων.

Στην εισαγωγή μου που έχει τίτλο «Στα μονοπάτια της πολιτικής σκέψης του Μπολίβαρ» επιχείρησα να παρουσιάσω συνοπτικά θεμελιώδεις πτυχές και κεντρικούς άξονες της σκέψης του μεγάλου λατινοαμερικανού ήρωα ορίζοντας κεντρικούς άξονες και να διερευνήσω τις δύσκολες και ρευστές συνθήκες κάτω από τις οποίες πήραν σταδιακά μορφή οι ιδέες του. Στο κείμενο υποστηρίζεται ότι οι πολιτικές ιδέες του Μπολίβαρ διαμορφώθηκαν κατά βάση στην πράξη – μέσα από τη συνεχή στρατιωτική και πολιτική δράση, την αναμέτρηση της κεντρικής κυβέρνησης και των τοπικών κέντρων εξουσίας και τη διαρκή αναζήτηση ισορροπιών –, γεγονός που προσέδωσε στο όλο σύστημα της πολιτικής σκέψης του πραγματισμό και προσαρμοστικότητα στις συγκυρίες.

Στο κείμενο υποστηρίζεται ότι παρά τις όποιες εξωτερικές αντιφάσεις της, η σκέψη του Μπολίβαρ χαρακτηριζόταν από ορισμένες σταθερές: την προσήλωση στο δημοκρατικό πολίτευμα και στην εξασφάλιση κοινωνικών εγγυήσεων και των ατομικών δικαιωμάτων της ελευθερίας, της ισότητας και της ασφάλειας· την πεποίθησή του για την ανάγκη συγκρότησης ισχυρών κεντρικών κυβερνήσεων, ικανών να ελέγξουν τους ισχυρούς τοπικισμούς που εμφανίστηκαν στις νεοσύστατες δημοκρατίες

της Νότιας Αμερικής από τα πρώτα στάδια της επαναστατικής διαδικασίας· και την πίστη του στην ανάγκη προώθησης της ενότητας των ισπανοαμερικανικών λαών, την οποία θεωρούσε ως τη μόνη ικανή συνθήκη για την εξασφάλιση της διεθνούς αναγνώρισης, της προόδου και της συλλογικής ασφάλειας στους λαούς της περιοχής. Το όραμά του για κάποια μορφή ένωσης των λαών που αναδύθηκαν από την κατάρρευση της Ισπανικής αυτοκρατορίας, δεν ήταν αφηρημένο, αντίθετα βασιζόταν σε σταθμισμένες εκτιμήσεις των γεωπολιτικών δεδομένων της εποχής του. Αυτές οι σταθερές δεν εγκαταλείφθηκαν ποτέ από τον Μπολίβαρ ούτε και κοντά στο τέλος του, όταν άρρωστος, εγκαταλελειμμένος και απογοητευμένος έβλεπε όλα τα οράματά του για σταθερή διακυβέρνηση και ενότητα να καταρρέουν.

